

11.2017

διαΝΕΟσις

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Προστατευόμενες Περιοχές Natura 2000

Ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο
για την Προστασία και
τη Βιώσιμη Ανάπτυξή τους

Κώστας Τριάντης, Κυριάκος Γεωργίου,
Γιώργος Κ. Βαρελίδης, Νικόλαος Χρ. Κακογιάννης,
Φαίη Μακαντάση, Νόρα Σκώκου, Θοδωρής Καραουλάνης

Νοέμβριος 2017

Περιεχόμενα

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ	4
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	5
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	7
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	8
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	9
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....	10
A ΟΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	12
A1. Εισαγωγή.....	13
A2. Αριθμός, Έκταση, Γενικά Χαρακτηριστικά.....	19
A3. Νομικό Πλαίσιο.....	24
A4. Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦοΔΠΠ).....	28
A5. Οργανωτικό Σχήμα ΦοΔΠΠ	30
A6. Διοίκηση ΦοΔΠΠ.....	32
A7. Αρμοδιότητες ΦοΔΠΠ.....	33
A8. Πόροι των ΦοΔΠΠ	35
B ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	37
B1. Το Τέλος του Υφιστάμενου Μοντέλου.....	38
B2. Προβλήματα-Ελλείψεις.....	41
B2.1. Προβλήματα Σχετικά με την Αξιοποίηση των Πόρων από τους Φορείς Διαχείρισης.....	41
B2.2. Προβλήματα Σχετικά με τη Διοίκηση των ΦοΔΠΠ.....	44
B2.3. Προβλήματα Σχετικά με τις Αρμοδιότητες των Φορέων	46
B2.4. Προβλήματα Σχετικά με την Επιλογή του Οργανωτικού Σχήματος.....	47
B3. Συγκριτική Αξιολόγηση Δράσεων - Ευρωπαϊκή Εμπειρία.....	49
Γ ΤΟ ΝΕΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ.....	57
Γ1. Προτεινόμενη Οργανωτική Διάρθρωση.....	61
Γ2. Αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ.....	68
Δ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΦΟΔΠΠ.....	71

Ε	ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	82
	Ε1. Διεθνής Πρακτική και Παραδείγματα Τοπικής Ανάπτυξης.....	84
	Ε2. Η Προστιθέμενη Αξία των Περιοχών Natura 2000 στην Εθνική Οικονομία.....	90
ΣΤ	ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΧΕΔΙΟ 2017-2019 ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	99
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ: ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ	107
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	111

Ομάδα Έργου

Συντονιστής

Κώστας Τριάντης

Επ. Καθηγητής, Τμήμα Βιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μέλη

Κυριάκος Γεωργίου

Καθηγητής, Τμήμα Βιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Γιώργος Κ. Βαρελίδης

Καθηγητής, ΑΕΙ Πειραιά Τ.Τ. (Δρ. Αρχιτέκτων Μηχανικός - Πολεοδόμος)

Πρόεδρος, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών Τ.Ε., Δ/ντής ΠΜΣ «Εφαρμοσμένες Πολιτικές & Τεχνικές Προστασίας Περιβάλλοντος» (ΑΕΙ Πειραιά Τ.Τ. - Ευρ/κό Παν/μιο Κύπρου)

Νικόλαος Χρ. Κακογιάννης

Διδάκτωρ, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Φαίη Μακαντάση

Διδάσκουσα ΠΔ 407/80, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Research Analyst, διαΝΕΟσις

Νόρα Σκώκου

Δασολόγος – Περιβαλλοντολόγος

Θοδωρής Καραουλάνης

Δημοσιογράφος

Ευρετήριο συντομογραφιών

ΕΕC	European Economic Community
ΙΒΑ	Important Bird Areas
ΙUCN	International Union for Conservation of Nature – Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης
LIFE	Χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον και το κλίμα. Για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο έχει προϋπολογισμό που ανέρχεται σε €3,4 δισ. (Κανονισμός LIFE 1293/2013)
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
α.ν.	Αναγκαστικός νόμος
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΠ	Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΖΔ	Ειδική Ζώνη Διατήρησης (Special Areas of Conservation - SAC)
ΕΚ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΚΕ	Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη
ΕΝΠΕ	Ένωση Περιφερειών Ελλάδος
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Π.Μ.	Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη
ΕΠΠΕΡΑΑ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης για την περίοδο 2014-2020 (αλλού: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς για την περίοδο 2007-2013)
ΕΤΕΡΠΣ	Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΝΠΔΔ – σήμερα ήδη Πράσινο Ταμείο)
ΕΥΕΠ	Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας (Special Protection Areas – SPA)

ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΕΔΕ	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
Ν.	νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΔΕ	Προϋπολογισμός (αλλού: Πρόγραμμα) Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΠΠΑ	Προκαταρκτικός Προσδιορισμός Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων
ΠΥΣ	Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου
ΣΕΔ	Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΠΠ	Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (Important Bird Areas - IBA)
ΤΚΣ	Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (Sites of Community Importance – SCI)
ΥΜΕΠΕΡΑΑ	(Επιχειρησιακό Πρόγραμμα) Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον, Αειφόρος Ανάπτυξη 2014 - 2020
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΜΕΠΠΕΡΑΑ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ)
ΦΕΚ	Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΦοΔΠΠ	Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Ευρετήριο εικόνων

Εικόνα 1. Το Ποσοστό και η Έκταση των Χερσαίων και Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών της Ελλάδας.....	14
Εικόνα 2. Ποσοστό των Χερσαίων και Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών Παγκοσμίως.....	14
Εικόνα 3. Χάρτης των Περιοχών που Προτάθηκαν το 2016 ως Νέες Περιοχές Natura 2000.....	22
Εικόνα 4. Σχηματικό Παράδειγμα Συνεργατικής Διακυβέρνησης.....	50
Εικόνα 5. Σχηματικό Παράδειγμα Κοινής Διακυβέρνησης.....	51
Εικόνα 6. Τα Γεωγραφικά Όρια των 13 Φορέων Προστατευόμενων Περιοχών και οι Προστατευόμενες Περιοχές που Κάθε Φορέας Εμπεριέχει.....	64
Εικόνα 7. Διαδικασία Ελέγχου Καταλληλότητας των Κοινοτικών Οδηγιών για τα Πτηνά και τους Οικοτόπους (Οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ αντίστοιχα).....	101

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1. Οι κατηγορίες Προστατευόμενων Περιοχών με Βάση την Ελληνική Νομοθεσία.....	15
Πίνακας 2. Προστατευόμενες Περιοχές του Ν. 3937/2011.....	20
Πίνακας 3. Περιοχές με Μέτρα Προστασίας (Ν. 3937/2011 Κ.Α.).....	20
Πίνακας 4. Εθνικοί Δρυμοί (Ν.Δ. 996/71).....	21
Πίνακας 5. Αριθμός και Έκταση των Περιοχών που Προτάθηκαν το 2016 ως Νέες Περιοχές Natura 2000.....	21
Πίνακας 6. Οι Βασικοί Τύποι Διακυβέρνησης Προστατευόμενων Περιοχών.....	49
Πίνακας 7. Γενικά Χαρακτηριστικά των Προτεινόμενων Φορέων Προστατευόμενων Περιοχών.....	63
Πίνακας 8. Χρηματοδοτική εκτίμηση (2014-2020) για περιοχές του δικτύου Natura 2000.....	73
Πίνακας 9. Δαπάνες Επισκεπτών Σύμφωνα με Διαφορετικά Σενάρια Δαπανών με Έτος Βάσης το 2006 (ευρώ/εκτάριο/έτος).....	93
Πίνακας 10. Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ-πρόκειται για θέσεις πλήρους απασχόλησης) Άμεσες Θέσεις Εργασίας από τον Τουρισμό και την Αναψυχή υπό Διαφορετικά Σενάρια Δαπανών.....	94
Πίνακας 11. Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ) Θέσεις Εργασίας/ha/εκατ. Πληθυσμού Σύμφωνα με Διαφορετικά Σενάρια Δαπανών.....	95
Πίνακας 12. Δυνητικά οφέλη από τις Περιοχές NATURA 2000.....	96
Πίνακας 13. Δυνητικά Οφέλη από τις Περιοχές NATURA 2000 σε Εθνικό Επίπεδο με Βάση την Αναγωγή από τα Στοιχεία του Φαραγγιού της Σαμαριάς.....	98
Πίνακας 14. Βασικές Δράσεις του Σχεδίου Δράσης για τη Φύση, τον Άνθρωπο και την Οικονομία για την περίοδο 2017-2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	105

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά τους παρακάτω για την ανταλλαγή απόψεων, σχόλια και παρατηρήσεις σε προηγούμενες εκδοχές της μελέτης: Ιφιγένεια Καγκάλου, Δήμητρα Μπόμπορη, Καλούστ Παραγκαμιάν και Δρόσο Κουτσούμπα.

Ιδιαίτέρως ευχαριστούμε τους επικεφαλής, τους ερευνητές και το προσωπικό του ερευνητικού οργανισμού διαΝΕΟσις.

Συνοπτική Παρουσίαση

Ο σπάνιος φυσικός πλούτος και η βιοποικιλότητα της χώρας μας είναι από τα υψηλότερα στην Ευρώπη και τη Μεσόγειο. Οι περιοχές στην Ελλάδα που τελούν υπό προστασία αντιστοιχούν στο 35% της χερσαίας έκτασης της χώρας και στο 1,5% της θαλάσσιας. Δομικό στοιχείο των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας είναι οι περιοχές που ανήκουν στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000. Το δίκτυο αντιστοιχεί σε 26.000 περιοχές και καλύπτει το 18% της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα οφέλη που το δίκτυο Natura 2000 προσφέρει εκτιμώνται σε 200-300 δισεκατομμύρια ευρώ ανά έτος (2%-3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Ε.Ε.). Πιο συγκεκριμένα στην Ευρώπη, προσφέρει κατά προσέγγιση 4,4 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, και €405 δισ. ετήσιου τζίρου εξαρτώνται άμεσα από τη διατήρηση υγιών οικοσυστημάτων, ένα σημαντικό ποσοστό των οποίων βρίσκεται σε περιοχές Natura 2000. Για τη διαχείριση και την προστασία των περιοχών αυτών στην Ελλάδα, 18 χρόνια πριν, δημιουργήθηκαν οι Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦοΔΠΠ). Οι Φορείς δυστυχώς, παρά τις σημαντικές προσπάθειες σε τοπικό επίπεδο, δεν κάλυψαν ποτέ ποσοστό μεγαλύτερο του 30% των προστατευόμενων περιοχών. Συνεπώς ακόμη και σήμερα, 70% περίπου των προστατευόμενων περιοχών της χώρας δεν έχουν ένα οργανωμένο φορέα για τη διαχείριση και την προστασία τους. Παράλληλα, λόγω της ελλιπούς και περιστασιακής χρηματοδότησης, οι Φορείς έχουν οδηγηθεί σε οικονομικό και λειτουργικό αδιέξοδο. Το έτος 2016 χρηματοδοτήθηκαν με έκτακτη χρηματοδότηση και για το 2017 επιλέχθηκε, πρόσφατα, η ίδια στρατηγική. Με βάση την προϋπάρχουσα συσσωρευμένη εμπειρία, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, στην παρούσα μελέτη παρουσιάζουμε μια ολιστική πρόταση για τη βιώσιμη και με αναπτυξιακό πρόσημο προστασία και διαχείριση του φυσικού πλούτου μας. Η μελέτη εστιάζει στην αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης, παρουσιάζει την προσέγγιση άλλων ευρωπαϊκών χωρών, αναδεικνύει τα πιθανά οφέλη της εθνικής οικονομίας τόσο σε όρους Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος όσο και νέων θέσεων εργασίας και προτείνει ένα νέο εθνικό μοντέλο διαχείρισης και διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας. Τα εκτιμώμενα οφέλη για την εθνική οικονομία από τις δαπάνες των επισκεπτών -υπό το ρεαλιστικό σενάριο της αξιοποίησης του 40% των περιοχών Natura 2000 της χώρας- ανέρχονται, κατά προσέγγιση στα 2 δισ. ευρώ ανά έτος, με παράλληλη μείωση της ανεργίας, με τη δημιουργία

περισσότερων από 10.000 νέων θέσεων εργασίας. Η πρόταση μας τοποθετεί τους Φορείς ως το κυρίαρχο εργαλείο διαμόρφωσης και εφαρμογής πολιτικών για το περιβάλλον. Απελευθερώνει τους Φορείς από τον απόλυτο έλεγχο του κεντρικού κράτους και τον στείρο κρατισμό και αναδεικνύει τις τοπικές κοινωνίες ως δομικό συμμετόχο. Ταυτόχρονα, η πρόταση μας μειώνει την οικονομική εξάρτηση των Φορέων από τον κρατικό προϋπολογισμό και καταδεικνύει τις πραγματικά σημαντικές δυνατότητες για την τοπική και εθνική ανάπτυξη. Η συνεχώς μεγαλύτερη «διεκδίκηση» χώρου και φυσικών πόρων από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, απαιτεί έντιμη και επίμονη διαπραγμάτευση για τη διαμόρφωση ενός συναινετικού και κοινωνικά πλειοψηφικού χωρικού σχεδιασμού που καθορίζει τη χρήση των φυσικών πόρων, τους στόχους διαχείρισής τους και εντέλει τις αναπτυξιακές προοπτικές μιας περιοχής. Η πρότασή μας τοποθετεί τους ΦοΔΠΠ στον πυρήνα της κοινωνικής διαβούλευσης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Το βιώσιμο μοντέλο παραγωγικής ανάπτυξης της χώρας θα πρέπει να προνοεί για τη διατήρηση του φυσικού της κεφαλαίου, με την ενσωμάτωση της ανθρώπινης δραστηριότητας και όχι με τον αποκλεισμό της. Οι Φορείς και η λειτουργία τους, αποτελούν το βασικό στοίχημα σε εθνικό επίπεδο, ώστε παράλληλα με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος να επιτυγχάνεται η βιώσιμη ανάπτυξη.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.
ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Νοέμβριος 2017

Οι Προστατευόμενες Περιοχές της Ελλάδας

A1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης [International Union for Conservation of Nature (IUCN)] μια προστατευόμενη περιοχή είναι «ένας αναγνωρισμένος και σαφώς καθορισμένος γεωγραφικός χώρος για τον οποίο υπάρχει δέσμευση διατήρησης και ο οποίος υπόκειται σε διαχείριση μέσω νομικών ή άλλων αποτελεσματικών μέσων, ώστε να επιτευχθεί η μακροπρόθεσμη διατήρηση και προστασία της φύσης με τις συναφείς της οικοσυστημικές υπηρεσίες και πολιτιστικές αξίες».¹

Την 1η Μαρτίου του 1872, στις ΗΠΑ, θεσπίστηκε το πρώτο εθνικό πάρκο στο Yellowstone, ως «δημόσιο πάρκο ή περιοχή αναψυχής προς όφελος και απόλαυση των ανθρώπων. Όσοι εντοπιστούν ή εγκατασταθούν ή καταλάβουν την περιοχή ή τμήμα της... θα θεωρηθούν παραβάτες και θα απομακρυνθούν». Το παράδειγμα των ΗΠΑ ακολούθησαν σύντομα αρκετές χώρες, όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Νότια Αφρική και η Νέα Ζηλανδία. Οι πρώτες αυτές προστατευόμενες περιοχές προέκυψαν ως αποτέλεσμα κυβερνητικής πρωτοβουλίας και περιελάμβαναν συνήθως μεγάλες εκτάσεις γης, κυρίως δασικές, που ενώ ήταν προσβάσιμες από τον άνθρωπο, παρέμεναν ακατοίκητες και άθικτες από ανθρώπινες δραστηριότητες. Από εκείνη την εποχή μέχρι σήμερα έχουν θεσπιστεί (με μια ποικιλία θεσμικών εργαλείων, όχι πάντα ισοδύναμου χαρακτήρα και με διαφορετικό επίπεδο προστασίας) χιλιάδες προστατευόμενες περιοχές ανά τον κόσμο, οι οποίες, πλέον, καλύπτουν το 14,7% περίπου του πλανήτη μας (Εικόνα 1).²

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, περίπου 1.121.500 τετραγωνικά χιλιόμετρα ή 25,6% της χερσαίας επιφάνειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28, τελεί υπό κάποιο καθεστώς προστασίας, είτε ευρωπαϊκό είτε/και εθνικό (το ποσοστό αυτό αυξάνει στο 26,8% αν δεν συνεκτιμηθεί η Γροιλανδία).³

Στην Ελλάδα, με βάση το Protected Planet, ένα παγκόσμιο εργαλείο των Ηνωμένων Εθνών⁴, το 2017, υπό προστασία τελεί το 34,96% της χερσαίας έκτασης και το 1,46% της θαλάσσιας (Εικόνα 1).

1. "A clearly defined geographical space, recognised, dedicated and managed, through legal or other effective means, to achieve the long-term conservation of nature with associated ecosystem services and cultural values". Βλ., Dudley, N. (ed.) (2008).

2. UNEP-WCMC and IUCN (2016). Protected Planet Report 2016. UNEP-WCMC and IUCN: Cambridge UK and Gland, Switzerland.

3. European Environment Agency (2017), Number and Size of Protected Areas. Διαθέσιμο στο: <http://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/protected-areas/facts-and-figures/number-and-size-of-protected-areas-1/number-and-size-of-protected-areas>.

4. UNEP-WCMC (2017). Protected Area Profile for Greece from the World Database of Protected Areas, February 2017. Διαθέσιμο στο: www.protectedplanet.net.

Εικόνα 1. Το Ποσοστό και η Έκταση των Χερσαίων και Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών της Ελλάδας.

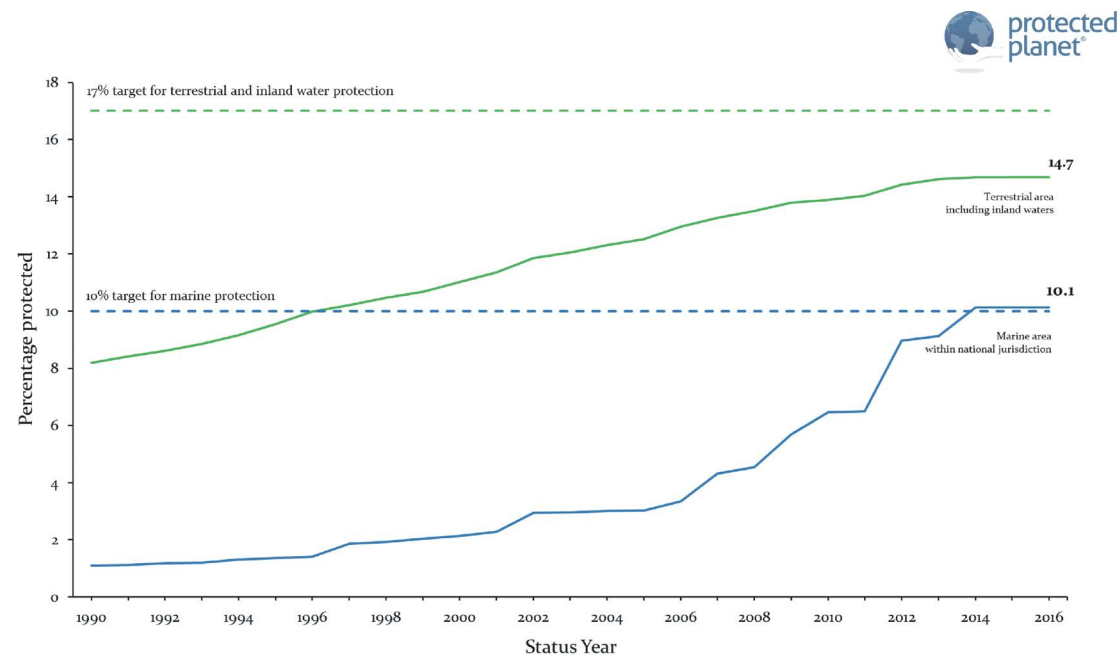

Πηγή: UNEP-WCMC (2017).

Με βάση τα δεδομένα της Παγκόσμιας Τράπεζας, από το 1990 ως το 2016, το ποσοστό των χερσαίων προστατευόμενων περιοχών αυξήθηκε από το 9,7% στο 34,9% και από το 0,4% στο 6,12% για τις θαλάσσιες περιοχές (Εικόνα 2). Συνολικά, η χώρα κατατάσσεται 21η ως προς το ποσοστό της χερσαίας έκτασης που τελεί υπό προστασία, ανάμεσα σε 207 χώρες.⁵

5. World Development Indicators: Deforestation and Biodiversity. Διαθέσιμο στο: <http://wdi.worldbank.org/table/3.4>
Οι διαφορές στις τιμές με αυτές του Protected Planet οφείλονται σε μεθοδολογικά ζητήματα, αλλά η συνολική εικόνα παραμένει παρόμοια.

Εικόνα 2. Ποσοστό των Χερσαίων και Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών Παγκοσμίως

Source: IUCN and UNEP-WCMC (2016). The World Database on Protected Areas (WDPA) [On-line], April 2016, Cambridge, UK: UNEP-WCMC. Available at www.protectedplanet.net

Πηγή: IUCN and UNEP-WCMC. The World Database on Protected Areas, , Απρίλιος 2016.

Υπόμνημα: Το 17% και το 10% αντιστοιχούν στον παγκόσμιο στόχο που έχει τεθεί για τα χερσαία και θαλάσσια οικοσυστήματα αντιστοίχως για το 2020 (Aichi Biodiversity Targets).⁶

6. Aichi Biodiversity Targets. Διαθέσιμο στο: <https://www.cbd.int/sp/targets/>.

Οι πρώτες απόπειρες συστηματικής θεσμικής προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος στη χώρα μας έγιναν το 1937 με την εισαγωγή της έννοιας του «Εθνικού Δρυμού» με τον α.ν. 856/1937 (ο οποίος το 1969 ενσωματώθηκε στο Δασικό Κώδικα ν.δ. 86/1969) και την επακόλουθη κήρυξη των Εθνικών Δρυμών Ολύμπου και Παρνασσού, το 1938. Το 1971, με την τροποποίηση του αρχικού α.ν. 856/1937 από τον Ν. 996/1971 (ΦΕΚ Α' 192), στην έννοια του Εθνικού Δρυμού προστέθηκαν οι έννοιες των «Αισθητικών Δασών» και των «Προστατευόμενων Φυσικών Μνημείων». Συνολικά οι διάφοροι τύποι προστατευόμενων περιοχών που έχουν θεσμοθετηθεί στην Ελλάδα σε διάφορες χρονικές περιόδους παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1. Οι κατηγορίες Προστατευόμενων Περιοχών με Βάση την Ελληνική Νομοθεσία.

α/α	Κατηγορία προστατευόμενης περιοχής
1	Εθνικοί Δρυμοί (Ν. 996/71)
2	Εθνικά Πάρκα (Ν. 1650/86)
3	Αισθητικά Δάση (Ν. 996/71)
4	Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης (Ν. 996/71)
5	Καταφύγια Άγριας Ζωής (Ν. 177/75, όπως αυτός τροποποιήθηκε από το Ν. 2637/98)
6	Ελεγχόμενες κυνηγετικές περιοχές (Ν. 177/75, όπως αυτός τροποποιήθηκε από το Ν. 2637/1998)
7	Εκτροφεία θηραμάτων (Ν. 177/75, όπως αυτός τροποποιήθηκε από το Ν. 2637/98)
8	Περιοχές Προστασίας της Φύσης (Ν. 1650/86)
9	Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης (Ν. 1650/86)
10	Προστατευτικά Δάση (Ν. Δ 86/1969, όπως ισχύει)
11	Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Τοπία (Ν. 1650/86)
12	Περιοχές Οικοανάπτυξης (Ν. 1650/86)

Πηγή: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων και Υγροτόπων (http://www.ekby.gr/ekby/el/PP_main_el.html).

Οι πρώτες προστατευόμενες περιοχές ήταν επομένως αποκλειστικά δασικές αφού, για πολλές δεκαετίες, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ήταν προϊόν εφαρμογής της δασικής νομοθεσίας. Τα κριτήρια και η διαχείριση των περιοχών υπόκειντο στις προσταγές της δασικής επιστήμης, ενώ η εφαρμογή και η υλοποίηση υπάγονταν στη δασική υπηρεσία, η οποία αποτελούσε και το βασικό όργανο της πολιτείας για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Ορόσημα στη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα:⁷

- 1937** Ψήφιση του νόμου 856. Αποτελέσει τη βάση για την κήρυξη των 10 εθνικών δρυμών.
- 1938** Δημιουργία των Εθνικών Δρυμών Ολύμπου και Παρνασσού.
- 1971** Θέσπιση δυο επιπλέον τύπων προστατευόμενων περιοχών, των «Αισθητικών Δασών» και των «Διατηρητέων Μνημείων της Φύσης».
- 1975** Θέσπιση Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας βάσει της Σύμβασης Ραμσάρ.
- 1979** Νόμος 998/1979 «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας».
- 1985** Ενσωμάτωση της Οδηγίας για τα άγρια πουλιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης που καθιέρωσε την υποχρέωση της χώρας να θεσπίσει Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για συγκεκριμένα είδη ορνιθοπανίδας (2009/147/ΕΚ).
- 1986** Ψήφιση του νόμου 1650. Πρώτη προσπάθεια καθιέρωσης ενός οργανωμένου συστήματος προστατευόμενων περιοχών.
- 1992** Έκδοση της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» που προβλέπει τη θέσπιση Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (ΕΖΔ) και την ίδρυση, λειτουργία, προστασία και διαχείριση του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου Natura 2000.
- 1994 -1996** Εκπόνηση έργου “Inventory, Identification, Evaluation and Mapping of the Habitat Types and Flora and Fauna Species in Greece (Directive 92/43/EEC)”. Ευρωπαϊκή Ένωση (DG XI, LIFE - Contract No. B4 - 3200/94/756), υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, υπουργείο Γεωργίας, Συντονιστής: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων.
- 1998** Ενσωμάτωση της Οδηγίας για τους Οικοτόπους. Ψήφιση του νόμου 2637, άρθρο 57 για τη δημιουργία καταφυγίων άγριας ζωής.
- 1999** Νόμος 2742 που εξειδικεύει τις υποχρεώσεις για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.
- 1999** Ίδρυση του πρώτου Φορέα προστατευόμενης περιοχής στην Ελλάδα. Εθνικό Πάρκο Ζακύνθου, (ΠΔ 1999, ΦΕΚ 906/Δ).
- 2002** Νόμος 3044. Προβλέπει την ίδρυση φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.
- 2011** Ψήφιση του νόμου 3937 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, ο οποίος θέτει σε νέα βάση το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών, ενσωματώνοντας τόσο τις παλιές κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών αλλά και δημιουργώντας νέες.

⁷ Βασική Πηγή: Νάντσου, Θ., Κ. Λιαρίκος, Κ. & Ι. Χριστοπούλου (2011). Ενίσχυση της προστασίας της φύσης. Πρόταση του WWF Ελλάς για ένα συνεκτικό, ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Αθήνα: WWF Ελλάς, σ. 29.

Σε συμφωνία με τις εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο και κυρίως με το ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο (μέσω των εναρμονίσεων των Οδηγιών 79/409/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ), το θεσμικό πλαίσιο αναφορικά με τις προστατευόμενες περιοχές της χώρας έχει πλέον διευρυνθεί και εκπορεύεται, πέρα από την εθνική νομοθεσία, και από το ευρωπαϊκό (κατά κύριο λόγο) και από το διεθνές δίκαιο. Έχει δημιουργηθεί πλέον ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο υποχρεώσεων που απαιτείται να εκπληρώνονται, χαρακτηρίζοντας συγκεκριμένες περιοχές ως προστατευόμενες και εφαρμόζοντας μέτρα για την προστασία και τη διαχείρισή τους με κριτήρια όχι αποκλειστικά δασικά, όπως ίσχυε παλιότερα, αλλά οικοσυστημικά.

Η πρώτη ολοκληρωμένη θεσμοθέτηση νομοθεσίας για τις προστατευόμενες περιοχές με τη σύγχρονη έννοια του όρου είναι ο Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ Α' 160), ο οποίος αποτελεί –μετά από σειρά τροποποιήσεων– τον νόμο-πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος. Στο Κεφάλαιο Δ' «Προστασία της Φύσης και του Τοπίου» του Ν. 1650/1986 (άρθρα 18 έως 22) θεσπίστηκαν για πρώτη φορά κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών που πλέον δε σχετίζονται κατ' ανάγκη με τον δασικό χαρακτήρα της περιοχής. Η αρμοδιότητα για το χαρακτηρισμό των περιοχών ανατέθηκε στους υπουργούς Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ), Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (κατόπιν γνώμης του Νομαρχιακού Συμβουλίου). Ο επιχειρησιακός σχεδιασμός της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών ανατέθηκε στο ΥΠΕΧΩΔΕ ενώ η διαχειριστική αρμοδιότητα δόθηκε, στην πράξη, στις κατά τόπους Διευθύνσεις Δασών του (τότε) υπουργείου Γεωργίας.

Η συμβολή του Ν. 1650/1986 στη νομική προστασία και κατοχύρωση των προστατευόμενων περιοχών είναι αδιαμφισβήτητη. Όμως, η ουσιαστική εφαρμογή του καθυστέρησε πολλά χρόνια. Πρώτο βήμα αποτέλεσε ο Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 207), με τον οποίο θεσπίζεται για πρώτη φορά (άρθρο 15) η έννοια του Φορέα Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦοΔΠΠ). Το εν λόγω άρθρο, με τίτλο «Διοίκηση και Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών», προσδιορίζει αναλυτικά τον τρόπο σύστασης των ΦοΔΠΠ, τον τρόπο διοίκησης, την επιλογή του οργανωτικού σχήματος, τις αρμοδιότητες, τους δυνητικούς πόρους και τον διαχειριστικό τους έλεγχο. Οι διατάξεις του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999 έχουν τροποποιηθεί έκτοτε επανειλημμένως με κυριότερες τροποποιήσεις αυτές που υιοθετήθηκαν με τους νόμους 3044/2002 (ΦΕΚ Α' 197), 3937/2011 (ΦΕΚ Α' 60) και αποτελούν μέχρι σήμερα το βασικό νομικό πλαίσιο διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στο Δίκτυο Natura 2000. Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο περιοχών, οι οποίες φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελείται από δύο κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών: τις «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (Special Protection Areas - SPA) για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ (η οποία έχει κωδικοποιηθεί στη μεταγενέστερη Οδηγία 2009/147) «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» και τους «Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)» (Sites of Community Importance – SCI) όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Για τον προσδιορισμό των ΤΚΣ λαμβάνονται υπόψη οι τύποι οικοτόπων και τα είδη των Παραρτημάτων I και II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ καθώς και τα κριτήρια του Παραρτήματος III αυτής. Μετά την οριστικοποίηση του καταλόγου των ΤΚΣ, τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να κηρύξουν τις περιοχές αυτές ως «Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)» (Special Areas of Conservation - SAC) το αργότερο μέσα σε μια εξαετία και να καθορίσουν τις προτεραιότητες για τη διατήρηση σε ικανοποιητική κατάσταση των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος εντός αυτών. Οι ΕΖΔ υπόκεινται στις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1, 2, 3, 4 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ⁸. Η συντριπτική πλειοψηφία των περιοχών της χώρας που είχαν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες, εντάχθηκαν στο Δίκτυο Natura 2000.

⁸. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432&language=el-GR>.

A2. Αριθμός, Έκταση, Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Ελλάδα έχει θεσπίσει μέχρι σήμερα 241 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ) και 202 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ). Οι δύο κατάλογοι περιοχών παρουσιάζουν ορισμένες επικαλύψεις μεταξύ τους όσον αφορά τις εκτάσεις τους. Ο κατάλογος των Ελληνικών Ζωνών Ειδικής Προστασίας δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 1495/Β/06.09.2010 ως παράρτημα στην ενσωμάτωση της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ (με την οποία κωδικοποιήθηκε η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ).

Ο συνολικός συγκεντρωτικός εθνικός κατάλογος των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο κοινοτικό Δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνεται στο άρθρο 9 του ν. 3937/2011 (ΦΕΚ60/Α/31-3-2011) και αφορά 419 συνολικά περιοχές (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1). Η έκταση των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα ανέρχεται σήμερα σε περίπου 4,3 εκατ. εκτάρια και καταλαμβάνει 27,29% της χέρσου και 6,12% των χωρικών υδάτων. Στις παραπάνω περιοχές έχουν συμπεριληφθεί οι 10 Εθνικοί Δρυμοί, οι Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ, καθώς και άλλες σημαντικές περιοχές όπως Αισθητικά Δάση και Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης. Το Δίκτυο θεωρείται ουσιαστικά πλήρες αναφορικά με τη χέρσο. Αντίθετα, στο θαλάσσιο χώρο υπάρχουν σημαντικές εκκρεμότητες και για τον λόγο αυτό είναι σε εξέλιξη ο καθορισμός πρόσθετων προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών.

Στους Πίνακες 2-4 που ακολουθούν παρουσιάζεται το ειδικό νομικό καθεστώς των βασικών προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας, όπου αυτό έχει θεσπιστεί. Για τις υπόλοιπες περιοχές δεν έχουν θεσμοθετηθεί συγκεκριμένα μέτρα προστασίας. Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ και τις διατάξεις του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής ως προστατευόμενης και η θέσπιση των επιτρεπόμενων χρήσεων γης (ζωονοποίηση) πρέπει να γίνεται με Προεδρικό Διάταγμα και όχι με Υπουργική Απόφαση. Η ακριβής διαδικασία για το χαρακτηρισμό, την οριοθέτηση και τον καθορισμό χρήσεων γης και δραστηριοτήτων μιας περιοχής ως Απολύτου Προστασίας της Φύσης, Προστασίας της Φύσης και Εθνικού Πάρκου είναι η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, κατόπιν πρότασης του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας ύστερα από γνώμη της Επιτροπής «Φύση 2000» και του Γενικού Γραμματέα της οικείας Απο-

κεντρωμένης Διοίκησης, σε εφαρμογή Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (Ε.Π.Μ.). Παρά ταύτα, ελάχιστα Προεδρικά Διατάγματα προστασίας έχουν θεσπιστεί έως σήμερα, όπως προκύπτει από τους πίνακες (Πίνακες 2, 3 & 4) που ακολουθούν συγκριτικά με τον συνολικό αριθμό των προστατευόμενων περιοχών. Η απουσία προεδρικών διαταγμάτων στην ουσία καθιστά τις περιοχές, νομικά και ουσιαστικά απροστάτευτες.

Πίνακας 2. Προστατευόμενες Περιοχές του Ν. 3937/2011.

α/α	ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΥΑ - ΠΔ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
1	Εθνικό Πάρκο Σκινιά - Μαραθώνα	ΠΔ (ΦΕΚ 395/Δ/3.7.00), Διαχειριστικό Σχέδιο ΚΥΑ 32473/7718/2001 (ΦΕΚ 1830/Β/31.12.2001)
2	Εθνικό Πάρκο Λιμνών Κορώνειας - Βόλβης	ΚΥΑ 6919/2004 (ΦΕΚ 248/Δ/5.3.04) Τροποποίηση με την ΚΥΑ: 39542/9.10.08(ΦΕΚ 441/ΤΑΑ-ΠΘ/9.10.08) Διαχειριστικό Σχέδιο ΥΑ 58481/2012(ΦΕΚ 3159/β/27-11-2012)
3	Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου (Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου)	ΚΥΑ 23069/2005(ΦΕΚ 639/Δ/14.6.05)
4	Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου	ΚΥΑ 22306/2006(ΦΕΚ 477/Δ/31.5.06)
5	Εθνικό Πάρκο Υγρότοπου Κερκίνης	ΚΥΑ 42699/2006(ΦΕΚ 98/ΤΑΑΠΘ/8.9.06)
6	Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου	ΚΥΑ 35633/2006 (ΦΕΚ911/Δ/13.10.06)
7	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	ΚΥΑ 4110/29.1.07 (ΦΕΚ 102Δ/16.3.07)
8	Εθνικό Πάρκο Υγρότοπων Αμβρακικού	ΚΥΑ 11989/08 (ΦΕΚ 123/Δ/21.3.08)
9	Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Δ. Νέστοι. Βιστωνίδας Ιμαρίδας)	ΚΥΑ 44549/17.10.08(ΦΕΚ 497/Δ/17.10.08)
10	Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης	ΚΥΑ 40379/1.10.09(ΦΕΚ 445/Δ/2-10-09)
11	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού Λουδία Αλιάκμονα	ΚΥΑ 12966/2009 (ΦΕΚ 220/ΤΑΠΠΘ/14.5.09)
12	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πρεσπών	ΚΥΑ 286511/09 (ΦΕΚ302/Δ/23.7.09)
13	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφιλιάς	ΚΥΑ 12365/2009 (ΦΕΚ 159/Δ/29.4.09)
14	Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων, Περιστερίου, χαράδρας Αράχθου	ΠΔ (ΦΕΚ 49/Δ/12.2.09)
15	Εθνικό Πάρκο Χελμού Βουραϊκού	ΚΥΑ 40390/1.10.09 (ΦΕΚ 446/Δ/2-10-09)
16	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	ΠΔ (ΦΕΚ 906/Α/22.12.99) ΦΕΚ 1272/Δ/27.11.03(τροποποίηση)
17	Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου - Β. Σποράδων	ΚΥΑ 23537/2003 (ΦΕΚ 621/Δ/19.6.03)
18	Υγρότοποι και ακτή Ψαλιδίου του Δήμου Κω	ΠΔ (ΦΕΚ 571/Δ/6-7-06)
19	Περιοχή Προστασίας της Φύση Στενών και εκβολών των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά	ΚΥΑ 36427/09 (ΦΕΚ 396/Δ/17.9.09)
20	Περιοχή Προστασίας της Φύσης Λίμνης Καστοριάς	ΠΔ (ΦΕΚ 226/ΤΑΑΠΘ/19.6.12)

Πίνακας 3. Περιοχές με Μέτρα Προστασίας (Ν. 3937/2011 Κ.Α.).

α/α	Περιοχές	Νομοθεσία
1	Όρεινος Όγκος Πάρνηθας	ΠΔ (ΦΕΚ 336/Δ/24-7-2007)
2	Όρος Υμηττός	ΠΔ (ΦΕΚ 187/Δ/16-9-2011)
3	Βιότοποι Οχιάς Μήλου	ΚΥΑ 49567/2006 (ΦΕΚ 1071/Δ/22-12-2006, διετούς διάρκειας. Αντικατάσταση από Ν. 4030/25-11-11, αρ. 42, παρ. 24(ΦΕΚ 249/Α/11)
4	Όρος Πάρνωνας και Υγρότοπος Μούστου	ΚΥΑ 33999/2010 (ΦΕΚ 353/ΤΑΑΠΘ/6.9.2010) Παράταση ΥΑ 24817/2013 (ΦΕΚ 156/ΤΑΑΠΘ/10-5-2013)

Πίνακας 4. Εθνικοί Δρυμοί (Ν.Δ. 996/71).

1.	ΟΛΥΜΠΟΣ
2.	ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
3.	ΠΑΡΝΗΘΑ
4.	ΑΙΝΟΣ
5.	ΣΑΜΑΡΙΑ
6.	ΟΙΤΗ
7.	ΠΙΝΔΟΣ
8.	ΒΙΚΟΣ-ΑΩΟΣ
9.	ΠΡΕΣΠΕΣ
10.	ΣΟΥΝΙΟ

Από πρόσφατη αξιολόγηση της χώρας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέκυψε προκύψει ότι το Δίκτυο Natura 2000 της Ελλάδας θα πρέπει να συμπληρωθεί με νέες περιοχές, σε ό,τι αφορά στα εθνικά χωρικά ύδατα. Στόχος της συμπλήρωσης είναι η επάρκεια της προστασίας των τύπων οικοτόπων και των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος. Για το θέμα αυτό έχει αποσταλεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετική επιστολή EU-PILOT.⁹

⁹. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snr%5B524%5D=4322&language=el-GR>.

¹⁰. Αναλυτική λίστα των προτεινόμενων περιοχών και οι αντίστοιχοι χάρτες βρίσκονται εδώ: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snr%5B524%5D=4322&language=el-GR>.

Στα τέλη του Ιουνίου 2016 το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας κατέληξε σε **πρόταση 100 νέων περιοχών Natura 2000**. Οι προτάσεις αφορούν σε 68 Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ), 32 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και 1 περιοχή που προτείνεται ταυτόχρονα ως ΤΚΣ και ΖΕΠ¹⁰. Ορισμένες από τις προτεινόμενες περιοχές είναι επεκτάσεις υφιστάμενων και ορισμένες είναι νέες περιοχές. Οι προτεινόμενες περιοχές αφορούν κυρίως το θαλάσσιο τμήμα του Δικτύου Natura 2000 (Εικόνα 3), αυξάνοντας την κάλυψη του κατά 1.011.293 εκτάρια (Πίνακας 5).

Συνολικά, ο αριθμός και η έκταση των περιοχών που προτείνονται ως νέες περιοχές Natura 2000 από το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας έχει ως εξής:

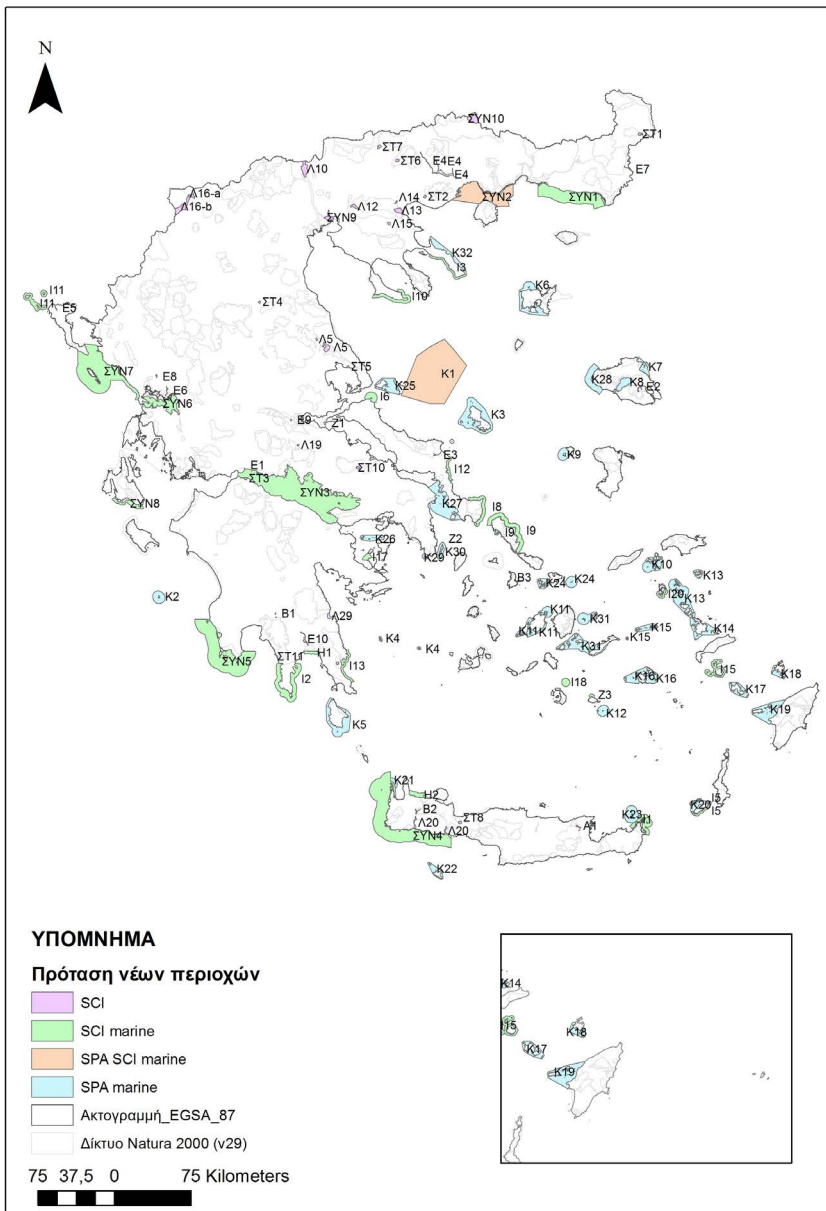
Πίνακας 5. Αριθμός και Έκταση των Περιοχών που Προτάθηκαν το 2016 ως Νέες Περιοχές Natura 2000.

Τύπος	Αριθμός	Έκταση κέρσου εκτάρια (ha)	Έκταση θάλασσας εκτάρια (ha)
ΤΚΣ κερσαίοι	39	47.433	
ΤΚΣ θαλάσσιοι	28		1.011.293
ΖΕΠ θαλάσσιοι	32		844.343
ΤΚΣ – ΖΕΠ θαλάσσιοι	1		75.686
ΣΥΝΟΛΟ	100	47.433	1.931.322

Ο συνοπτικός χάρτης των προτεινόμενων περιοχών παρουσιάζεται στην Εικόνα 3.

Εικόνα 3. Χάρτης των Περιοχών που Προτάθηκαν το 2016 ως Νέες Περιοχές Natura 2000.¹¹

11. Αναλυτική λίστα των προτεινόμενων περιοχών και οι αντίστοιχοι χάρτες βρίσκονται εδώ: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snr%5B524%5D=4322&language=el-GR>.

Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων από ΥΠΕΚΑ (2016).

Υπόμνημα: SCI: Χερσαίος Τύπος Κοινοτικής Σημασίας, SCI marine: Θαλάσσιος Τύπος Κοινοτικής Σημασίας, SPA marine: Θαλάσσια Ζώνη Ειδικής Προστασίας, SPA SCI marine: Θαλάσσια Ζώνη Ειδικής Προστασίας και Θαλάσσιος Τύπος Κοινοτικής Σημασίας.

Συνεκτιμώντας τις επικαλύψεις των προτεινόμενων νέων περιοχών και των υφιστάμενων στο δίκτυο Natura 2000, οι προτεινόμενες νέες περιοχές καλύπτουν έκταση που ανέρχεται σε 1.590.738 ha και καλύπτει περίπου 0,36% της χέρσου και 17% των εθνικών χωρικών υδάτων.

A3. Νομικό Πλαίσιο

Το σημερινό νομικό πλαίσιο ουσιαστικά διαμορφώθηκε από το Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ Α' 160) για τη «Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» με το οποίο αντικαταστάθηκαν πολλές από τις διατάξεις του Ν. 1650/1986 για τις κατηγορίες, τον χαρακτηρισμό και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Ουσιαστικά, αναθεωρήθηκε εκ βάθρων το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών. Ο χαρακτηρισμός κάθε περιοχής γίνεται πλέον με βάση τα κριτήρια που αναπτύσσονται στο άρθρο 5 του Ν. 3937/2011 (που έχει αντικαταστήσει το άρθρο 19 του Ν.1650/1986).

Στο άρθρο 6 του Ν. 3937/2011 (που έχει αντικαταστήσει το άρθρο 21 του Ν.1650/1986) καθορίζεται η διαδικασία χαρακτηρισμού της κάθε περιοχής, η οποία διαφοροποιείται ανάλογα με την κατηγορία προστασίας, έτσι ώστε να υπάρχει η απαιτούμενη ευελιξία. Ο χαρακτηρισμός απαιτεί αιτιολόγηση (κατά περίπτωση ειδική περιβαλλοντική μελέτη που εγκρίνεται από τον Γενικό Γραμματέα του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας ή ειδική έκθεση) και επικυρώνεται με Προεδρικό διάταγμα ή απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

Ο Ν. 3937/2011 επιχειρεί, μάλλον επιτυχημένα, να ενσωματώσει στις διατάξεις του ορισμένες από τις διατάξεις της προϋφιστάμενης πολεοδομικής και δασικής νομοθεσίας με τις οποίες θεσπίζονταν οι προστατευόμενες περιοχές. Για παράδειγμα, τα Τοπία Φυσικού Κάλλους του Ν. 1465/1950 εντάσσονται στην κατηγορία των προστατευόμενων τοπίων του Ν. 3937/2011. Αντίστοιχα, η διάταξη για τα Καταφύγια Άγριας Ζωής που προβλέπονται από τη δασική νομοθεσία (Ν. 2637/1998) ενσωματώθηκε στο άρθρο 5 του Ν. 3937/2011 ως υποκατηγορία των «περιοχών προστασίας οικοτόπων και ειδών». Επομένως, με τον Ν. 3937/2011 δρομολογήθηκε η σταδιακή ενσωμάτωση παλαιότερων διάσπαρτων διατάξεων (βλ. Πίνακα 1) σε ένα ενιαίο σύστημα προστατευόμενων περιοχών, με σκοπό την αποφυγή επικαλύψεων. Πλέον, οι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών είναι¹⁴:

- Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης
- Περιοχές προστασίας της φύσης
- Φυσικά πάρκα: εθνικά ή περιφερειακά πάρκα

14. Η Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης (IUCN) έχει προτείνει ένα παρόμοιο αλλά όχι ίδιο σύστημα ταξινόμησης των προστατευόμενων περιοχών. Διαθέσιμο στο: <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories>.

- Περιοχές προστασίας οικότοπων και ειδών: ειδικές ζώνες διατήρησης (ΕΖΔ), ζώνες ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) ή καταφύγια άγριας ζωής
- Προστατευόμενα τοπία και στοιχεία τοπίου ή προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί

Ειδικότερα, για τον χαρακτηρισμό των περιοχών ως προστατευόμενων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία (Ν. 1650/86, όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του από το Ν. 3937/2011), απαιτείται¹⁵:

- α) για τον χαρακτηρισμό, την οριοθέτηση και τον καθορισμό χρήσεων γης και δραστηριοτήτων μιας περιοχής ως Απολύτου Προστασίας της Φύσης, Προστασίας της Φύσης και Εθνικού Πάρκου η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, κατόπιν πρότασης του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, ύστερα από γνώμη της Επιτροπής «Φύση 2000» και του Γενικού Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, σε εφαρμογή Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (Ε.Π.Μ.)¹⁶. Η ανάθεση της σύνταξης Ε.Π.Μ. και η τελική έγκρισή της πραγματοποιείται με απόφαση του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας.
- β) Για τον χαρακτηρισμό, την οριοθέτηση και τον καθορισμό όρων δόμησης, χρήσεων γης και δραστηριοτήτων μιας περιοχής ως Περιφερειακού Πάρκου, η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, κατόπιν πρότασης του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας ύστερα από γνώμη της «Επιτροπής Φύση 2000» και του Γενικού Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, με βάση ειδική έκθεση που τεκμηριώνει την οικολογική σημασία και τις προστατευτέες αξίες της. Ειδικά για τον χαρακτηρισμό αγροτικών περιοχών υψηλής φυσικής αξίας ως περιφερειακών πάρκων, το προεδρικό διάταγμα εκδίδεται με πρόταση των υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Ειδικά για τον χαρακτηρισμό θαλάσσιων περιοχών ως περιφερειακά πάρκα το Προεδρικό Διάταγμα εκδίδεται με πρόταση των υπουργών Θαλασσιών Υποθέσεων, Νήσων και Αλιείας, και Περιβάλλοντος και Ενέργειας.
- γ) Για τον χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως Καταφυγίου Άγριας Ζωής εκδίδεται απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, με βάση ειδική έκθεση που τεκμηριώνει την οικολογική ή άλλη φυσική αξία της περιοχής.
- δ) Για τον χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως Προστατευόμενου Τοπίου ή ως Προστατευόμενου Φυσικού Σχηματισμού εκδίδεται απόφαση του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης με βάση ειδική έκθεση που τεκμηριώνει την οικολογική ή άλλη φυσική αξία του προστατευτέου αντικειμένου και γνώμη του αιρετού Περιφερειάρχη.

¹⁵. Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=433>.

¹⁶. Όμως, δεν υπάρχουν προδιαγραφές για το περιεχόμενο της Ε.Π.Μ. και δεν έχει ληφθεί υπόψη η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ που κρίνει ότι απαιτείται διεξαγωγή ΣΜΠΕ για αυτού του είδους τα ΠΔ.

Τις προστατευόμενες περιοχές μπορούν να διαχειρίζονται ΦοΔΠΠ ή υφιστάμενες δημόσιες υπηρεσίες, ειδικές υπηρεσίες και ΝΠΔΔ ή φορείς που ορίζονται για τον σκοπό αυτό με συμβάσεις διαχείρισης (Ν. 2742/99). Επίσης, προβλέπεται η κατάρτιση πενταετών σχεδίων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Με τα σχέδια αυτά προσδιορίζονται, στο πλαίσιο των γενικότερων όρων και προϋποθέσεων, που τίθενται στα νομοθετήματα κήρυξης, οι κατευθύνσεις και οι προτεραιότητες για την εφαρμογή των έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση των κατά περίπτωση προστατευόμενων αντικειμένων. Τα Σχέδια Διαχείρισης συνοδεύονται από προγράμματα δράσης.¹⁷

Η χάραξη της γενικότερης πολιτικής αποτελεί ευθύνη του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Η υλοποίησή της, όμως, αποτελεί ευθύνη και των ΦοΔΠΠ, εφόσον βέβαια έχουν συσταθεί και λειτουργούν. Οι ΦοΔΠΠ αφενός αποτελούν τους φορείς υλοποίησης των κεντρικών επιλογών της διοίκησης μέσω σειράς δράσεων, ενεργειών και ευθυνών τις οποίες καλούνται να αναλάβουν και να υλοποιήσουν και αφετέρου, διαβουλευόμενοι με το σύνολο των ενδιαφερόμενων/εμπλεκόμενων ομάδων (stakeholders), αποτελούν φορείς διαλόγου και σύνθεσης με τις τοπικές κοινωνίες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν. 3937/2011, «η εποπτεία της λειτουργίας και ο κεντρικός συντονισμός του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών ανήκει στην αρμοδιότητα του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, το οποίο τηρεί βάση δεδομένων με όλα τα διαθέσιμα στοιχεία για την οικολογική κατάσταση και την κατάσταση διαχείρισης όλων των προστατευόμενων περιοχών ανά την Επικράτεια και δίνει τις κατευθύνσεις για την αειφορική διαχείριση των περιοχών αυτών, ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής «Φύση 2000»».

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 17 του Ν. 2742/1999 (επανεπιβεβαιώθηκε στο άρθρο 19 του Ν. 3937/2011), η Επιτροπή «Φύση 2000» «ενεργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών, με σκοπό τον συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών προγραμματισμού, οργάνωσης και λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών». Η Επιτροπή «Φύση 2000» αποτελείται από ειδικούς επιστήμονες, εκπροσώπους της διοίκησης και εκπροσώπους των ΜΚΟ. Τα μέλη της δεν αμείβονται για τις υπηρεσίες που παρέχουν και η θητεία τους διαρκεί τρία έτη.

Η Επιτροπή «Φύση 2000» συγκροτήθηκε για πρώτη φορά το 2002, με πρόεδρο τον Ι. Μπουτάρη, ιδρυτικό μέλος της αστικής εταιρίας «ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ» και αναπληρωτή πρόεδρο τον Ν. Σ. Μάργαρη, Καθηγητή στο Τμήμα Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου, και λειτούργησε για περίπου δύο χρόνια. Επαναλειτούργησε το 2010 για τρία έτη με πρόεδρο τη Δέσποινα Βώκου, Καθηγήτρια του Τμήματος Βιολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και αναπληρωτή πρόεδρο τον Παναγιώτη Δημόπουλο, Καθηγητή στο Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσι-

17. Βλ. ιστοσελίδα του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, "Προστατευόμενες Περιοχές στην Ελλάδα", διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=433>.

κών Πόρων (Αγρίνιο). Η επόμενη Επιτροπή «Φύση 2000» συγκροτήθηκε το Φεβρουάριο 2014 με πρόεδρο τον Κωνσταντίνο Θάνο, Καθηγητή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, και αντιπρόεδρο τον Αθανάσιο Τσίκληρα, Επίκουρο Καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η Επιτροπή «Φύση 2000» επανασυγκροτήθηκε το 2016 με πρόεδρο το Βασίλειο Λυκούση, Διευθνή του Ινστιτούτου Ωκεανογραφίας του Ελληνικού Κέντρου Θαλασσίων Ερευνών και αναπληρωτή πρόεδρο την Ιόλη Χριστοπούλου, υπεύθυνη πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον του WWF Ελλάς.

Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 17, παρ. 3, στοιχείο (α) του Ν. 3937/2011 καταρτίζεται Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα. Η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα συντάσσεται από το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας σε συνεργασία με το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και το υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής ανά δεκαπέντε έτη και εγκρίνεται με ΠΥΣ (Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου), κατόπιν γνώμης της Επιτροπής «Φύση 2000». Η πρώτη Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα συντάχθηκε και εγκρίθηκε το 2014.¹⁸

18. Το αναλυτικό κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα είναι διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=2VfC1B5XfW4%3D&tabid=232&language=el-GR>.

A4. Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦοΔΠΠ)

Με το Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ Α'197), στο διάστημα 2002-2003, ιδρύθηκαν 25 ΦοΔΠΠ που προστέθηκαν στις δύο περιοχές που είχαν ήδη κηρυχθεί ως προστατευόμενες, με βάση τους νόμους 1650/1986 και 2742/1999, δηλαδή το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου και το Εθνικό Πάρκο Σχινιά-Μαραθώνα. Συνολικά στη χώρα λειτουργούν 28 ΦοΔΠΠ.¹⁹ Ο πιο πρόσφατος, «Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου» συστάθηκε το 2009 (Π.Δ. 49Δ).

19. Αν και τυπικά έχουν ιδρυθεί 29 φορείς διαχείρισης, σήμερα λειτουργούν 28, καθώς ο Φορέας Διαχείρισης της Λίμνης Καστοριάς δεν συγκροτήθηκε ποτέ.

Το 2013 οι ΦοΔΠΠ συγχωνεύτηκαν σε συνολικά 14 (άρθρο 8, παρ. 20 Ν. 4109/2013) αλλά η διάταξη αυτή δεν ενεργοποιήθηκε ποτέ. Η λειτουργία όμως των 28 ΦοΔΠΠ συνεχίστηκε.

Σήμερα υπάρχουν και λειτουργούν 28 ΦοΔΠΠ για τις ακόλουθες περιοχές:

- Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου
- Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα
- Δέλτα Νέστου Βιστωνίδας Ισμαρίδας
- Εθνικού Δρυμού Αίνου
- Εθνικού Δρυμού Οίτης
- Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- Εθνικού Δρυμού Παρνασσού
- Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας
- Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
- Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς
- Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου Βορείων Σποράδων
- Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου
- Εθνικού Πάρκου Δέλτα Έβρου
- Εθνικού Πάρκου Σχινιά-Μαραθώνα
- Εθνικών Δρυμών Βίκου-Αώου και Πίνδου
- Κάρλας-Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου Βελεστίου
- Καρπάθου-Σαριάς
- Λίμνης Κερκίνης
- Λίμνης Παμβώτιδας

- Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου
- Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης
- Οροσειράς Ροδόπης
- Όρους Πάρνωνα & Υγροτόπου Μουστού
- Στενών & Εκβολών ποταμών Αχέροντα & Καλαμά
- Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου
- Υγροτόπων Αμβρακικού
- Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς
- Χελμού-Βουραϊκού

Ανεξαρτήτως του αριθμού των ΦοΔΠΠ, αυτοί δεν ξεπέρασαν ποτέ σε ποσοστό κάλυψης, το 30% του συνόλου των προστατευόμενων περιοχών (95 από τις συνολικά 419). Συνεπώς, ακόμη κι αν διατηρηθεί το σημερινό καθεστώς, το 70% περίπου των προστατευόμενων περιοχών της χώρας δεν θα έχουν ένα οργανωμένο φορέα για τη διαχείριση και την προστασία τους.

A5. Οργανωτικό Σχήμα ΦοΔΠΠ

Το άρθρο 15 του Ν. 2742/1999, παρέχει δύο εναλλακτικές λύσεις ως προς την επιλογή του σχήματος που μπορεί να αναλάβει τη διοίκηση και διαχείριση μίας (ή περισσότερων) προστατευόμενων περιοχών:

- Σύσταση ΦοΔΠΠ με Προεδρικό Διάταγμα. Οι ΦοΔΠΠ είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου κοινωφελούς χαρακτήρα που εποπτεύονται από το υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (νυν υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας). Έχουν έδρα εντός ή πλησίον της προστατευόμενης περιοχής.
- Σε περίπτωση μη σύστασης ΦοΔΠΠ, η ευθύνη διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής μπορεί να δοθεί σε υφιστάμενες δημόσιες υπηρεσίες ή σε ειδικές υπηρεσίες που συνιστώνται ειδικά για το σκοπό αυτό, σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (α' ή β' βαθμού), σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και δημόσια ερευνητικά κέντρα ή άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς και σε μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού τομέα, που έχουν διακριθεί για το έργο τους στον τομέα της προστασίας της φύσης ή γενικότερα της προστασίας του περιβάλλοντος και τα οποία διαθέτουν την κατάλληλη τεχνική και επιστημονική υποδομή, καθώς και αποδεδειγμένη εμπειρία στην υλοποίηση ανάλογων έργων. Η ανάθεση της διαχείρισης σε υφιστάμενες δημόσιες υπηρεσίες, σε ειδικές υπηρεσίες καθώς σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου γίνεται με Προεδρικό Διάταγμα. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις (νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου) η ανάθεση γίνεται με υπογραφή σύμβασης διαχείρισης.

Από τον τρόπο με τον οποίο είναι διατυπωμένες οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 15 συμπεραίνεται, καθώς αναγράφεται ρητά ότι η δυνατότητα ανάθεσης της εποπτείας και εφαρμογής του σχεδίου διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής σε άλλα οργανωτικά σχήματα (δημόσιες υπηρεσίες, ΟΤΑ, Α.Ε.Ι., κ.λπ.), ότι η προτίμηση του νομοθέτη προς τη σύσταση ΦοΔΠΠ υπάρχει μόνο «...αν δεν έχουν συσταθεί φορείς διαχείρισης ή δεν έχει υπαχθεί η διαχείριση του προστατευόμενου κατά περίπτωση αντικειμένου σε υφιστάμενο φορέα διαχείρισης ή δεν έχει ακόμα λειτουργήσει ο φορέας που

έχει συσταθεί...» (παράγραφος 1(γ) του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει). Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με την παράγραφο 1(δ) του άρθρου 15 είναι υποχρεωτική η ίδρυση ΦοΔΠΠ σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως Εθνικά Πάρκα κατά το άρθρο 19 παρ. 3 του Ν. 1650/1986.

Σημειώνεται εδώ ότι στην παράγραφο 1(δ) του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999, ορίζεται ρητά ότι «Για την επιλογή οργανωτικού σχήματος σύμφωνα με τις προηγούμενες περιπτώσεις α', β' και γ' συνεκτιμώνται ιδίως η σημασία και η έκταση του προστατευόμενου αντικείμενου, η γειτνίασή του ή μη με άλλα προστατευόμενα αντικείμενα, καθώς και τα συμπεράσματα της οικείας οικονομοτεχνικής μελέτης. Για την τεκμηρίωση της οικονομικής βιωσιμότητας του προτεινόμενου φορέα διαχείρισης πρέπει σε κάθε περίπτωση να έχει προηγηθεί η κατάρτιση οικονομοτεχνικής μελέτης».

Η πολιτική διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών άρχισε να εφαρμόζεται ουσιαστικά από το 2002 οπότε και ιδρύθηκαν 25 ΦοΔΠΠ με το άρθρο 13 του Ν. 3044/2002, με καθυστέρηση 16 ετών από την ψήφιση του Ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος». Είχε προηγηθεί η ίδρυση με Προεδρικό Διάταγμα των φορέων των Εθνικών Πάρκων Ζακύνθου (1999) και Σχοινιά-Μαραθώνα (2000).

Επιπρόσθετα, στο Άρθρο 15 παρ. 6 του Ν. 2742/1999 υπάρχει διάταξη για την επαρκή στελέχωση των ΦοΔΠΠ, αφού προβλέπεται η σύσταση μέχρι 20 θέσεων επιστημονικού προσωπικού και μέχρι 10 θέσεων διοικητικού προσωπικού, καθώς και αντίστοιχη θέση προϊσταμένου Διεύθυνσης.

Α6. Διοίκηση ΦοΔΠΠ

Σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999, η διοίκηση των ΦοΔΠΠ, ασκείται από επταμελή έως ενδεκαμελή διοικητικά συμβούλια, με τριετή θητεία (με δικαίωμα ανανέωσης), που αποτελούνται από εκπροσώπους υπουργείων, των οικείων ΟΤΑ, περιβαλλοντικών οργανώσεων και επιστημόνων με εμπειρία και δράση στο συγκεκριμένο πεδίο. Το ΔΣ και ο Πρόεδρος του διορίζονται από τον υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας με υπουργική απόφαση. Στο ΔΣ ανατίθεται το σύνολο των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στο ΦοΔΠΠ. Το ΔΣ έχει επιπλέον τη δυνατότητα να συγκροτεί Επιστημονική Επιτροπή από μέλη ΔΕΠ των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, για την παροχή σχετικών επιστημονικών εισηγήσεων.

Σύμφωνα με την παράγραφο 8 του άρθρου 15, το ΔΣ κάθε ΦοΔΠΠ καταρτίζει εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, κανονισμό υπηρεσιών και προσωπικού, εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του ΔΣ, κανονισμό οικονομικής διαχείρισης και προμηθειών, καθώς και κανονισμό ανάληψης ή εκτέλεσης για τρίτους ή ανάθεσης σε τρίτους επιστημονικών ή ερευνητικών προγραμμάτων, μελετών, υπηρεσιών τεχνικής βοήθειας και εν γένει έργων και υπηρεσιών. Οι ανωτέρω κανονισμοί εγκρίνονται με απόφαση του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

A7. Αρμοδιότητες ΦοΔΠΠ

Οι επιμέρους αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ ορίζονται αναλυτικά στην παρ. 2 του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999 και περιλαμβάνουν:

- α. Την κατάρτιση και ευθύνη της εφαρμογής των κανονισμών διοίκησης και λειτουργίας των προστατευόμενων αντικειμένων, καθώς και των οικείων σχεδίων διαχείρισης.
- β. Την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής των κανονιστικών όρων και περιορισμών καθώς και των κανονισμών διοίκησης και λειτουργίας και των οικείων σχεδίων διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό οι ΦοΔΠΠ μεριμνούν για τη συλλογή, ταξινόμηση και επεξεργασία περιβαλλοντικών στοιχείων και δεδομένων, καθώς και για τη συγκρότηση και λειτουργία σχετικών βάσεων δεδομένων και τεκμηρίωσης, σύμφωνα και με τα υπάρχοντα εθνικά πρότυπα σε συνεργασία με τα αρμόδια υπουργεία.
- γ. Την παροχή γνωμοδοτήσεων πριν από την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων των έργων και δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στις περιοχές ευθύνης τους.
- δ. Την επικουρία των αρμόδιων διοικητικών και δικαστικών αρχών στον έλεγχο της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και των περιβαλλοντικών και πολεοδομικών όρων που ισχύουν ή επιβάλλονται αντιστοίχως για έργα ή δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στις περιοχές ευθύνης τους. Για τον λόγο αυτό οι ΦοΔΠΠ εισηγούνται ή αναφέρουν στις αρμόδιες αρχές τις πράξεις και παραλήψεις που συνιστούν παραβάσεις των ισχύοντων όρων και περιορισμών. Για τον ίδιο σκοπό, οι ΦοΔΠΠ θέτουν στη διάθεση των αρμόδιων αρχών τα αναγκαία μέσα και προσωπικό που απαιτείται για την εκτέλεση αποφάσεων με τις οποίες επιβάλλονται κυρώσεις ή άλλα μέτρα προστασίας της περιοχής.
- ε. Την κατάρτιση μελετών και ερευνών, καθώς και την εκτέλεση τεχνικών ή άλλων έργων που περιλαμβάνονται στο οικείο σχέδιο διαχείρισης και στα αντίστοιχα προγράμματα δράσης.

- στ. Την κατασκευή, επισκευή και συντήρηση των αναγκαίων έργων υποδομής, καθώς και την προμήθεια του αναγκαίου επιστημονικού και τεχνικού εξοπλισμού για την άσκηση των λειτουργιών διαχείρισης.
- ζ. Την ανάληψη εκπόνησης ή εκτέλεσης προγραμμάτων και δράσεων σχετικών με την περιοχή ευθύνης τους, τα οποία προάγουν ή προβάλλουν τους σκοπούς της διαχείρισης των προστατευόμενων αντικειμένων.
- η. Την ενημέρωση, εκπαίδευση και κατάρτιση του πληθυσμού σε θέματα αναγόμενα στις αρμοδιότητες και σκοπούς των φορέων διαχείρισης, καθώς και σε θέματα προστασίας των περιοχών ευθύνης τους. Στο πλαίσιο αυτό οι ΦοΔΠΠ μεριμνούν για την ίδρυση κέντρων πληροφόρησης στην έδρα των προστατευόμενων αντικειμένων, τη διοργάνωση προγραμμάτων κατάρτισης και επιμόρφωσης καθώς και συνέδρια, ημερίδες, επιμορφωτικά σεμινάρια και άλλες ενημερωτικές εκδηλώσεις καθώς και την ανάληψη σχετικής εκδοτικής δραστηριότητας έντυπης ή και ηλεκτρονικής μορφής.
- θ. Την προώθηση, υποστήριξη, οργάνωση και εφαρμογή οικοτουριστικών προγραμμάτων, την έκδοση αδειών ξενάγησης και τη χορήγηση αδειών επιστημονικής έρευνας και τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων εντός των ορίων των προστατευόμενων αντικειμένων.
- ι. Τη χορήγηση σήματος ποιότητας και συνεργασίας σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται εντός των προστατευόμενων αντικειμένων σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται στον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής.
- ια. Τη διαχείριση δημόσιων εκτάσεων που παραχωρούνται προς τον φορέα ή μισθώνονται από τον φορέα διαχείρισης κατά τις κείμενες διατάξεις, καθώς και την ενοικίαση ιδιωτικών εκτάσεων που περιλαμβάνονται στην περιοχή ευθύνης τους και την πραγματοποίηση σε αυτές των προβλεπόμενων, στον οικείο κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας και στο σχέδιο διαχείρισης, αναγκαίων παρεμβάσεων.
- ιβ. Τη διενέργεια αυτοψίας κατά τη διαδικασία αξιολόγησης της ΜΠΕ σε περιοχές ευθύνης τους (προστέθηκε με το άρθρο 20 του Ν. 4014/2011).

A8. Πόροι των ΦοΔΠΠ

Οι δυνητικοί πόροι των ΦοΔΠΠ προσδιορίζονται αναλυτικά στην παρ. 5 του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999 και περιλαμβάνουν:

- α. Επιχορηγήσεις από το υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, άλλα υπουργεία, οργανισμούς και επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα, το Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ. (που πλέον έχει μετεξελιχθεί στο Πράσινο Ταμείο) και άλλα νομικά πρόσωπα που έχουν σχέση με τη χρηματοδότηση της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης και των δύο βαθμών, σε βάρος του προϋπολογισμού τους.
- β. Κοινοτικούς και εθνικούς πόρους που διατίθενται για την εκπόνηση προγραμμάτων, μελετών και ερευνών σχετικών με θέματα που ανάγονται στους σκοπούς και τις δραστηριότητες του ΦοΔΠΠ.
- γ. Προσόδους από την αξιοποίηση περιουσιακών στοιχείων, επιχορηγήσεις, δωρεές, κληρονομίες, κληροδοσίες και κάθε είδους τακτικές ή έκτακτες εισφορές ημεδαπών ή αλλοδαπών, φυσικών ή νομικών προσώπων.
- δ. Έσοδα από την πώληση υλικών, εκδόσεων, δεδομένων και κάθε άλλου πνευματικού προϊόντος που παράγει ή εκμεταλλεύεται ο ΦοΔΠΠ, καθώς και αμοιβές από την εκτέλεση ερευνών, μελετών και κάθε είδους υπηρεσιών στα πλαίσια των σκοπών του για λογαριασμό τρίτων. Έσοδα που προέρχονται από την αξιοποίηση και προβολή του προστατευόμενου αντικείμενου, όπως έσοδα από εισιτήρια, ξεναγήσεις ομάδων επισκεπτών, προβολή και εκμετάλλευση οπτικοακουστικού υλικού, εκχώρηση σημάτων ποιότητας και συνεργασίας σε επιχειρήσεις. Από τα έσοδα αυτά, ποσοστό 30% διατίθεται αποκλειστικά για την αναδιανομή πόρων μεταξύ των ΦοΔΠΠ.
- ε. Επιχορηγήσεις από άλλες πηγές και κάθε άλλο έσοδο από οποιαδήποτε αιτία.

Από την αναλυτική παράθεση των πιθανών πηγών χρηματοδότησης προκύπτει ότι, με μια πρώτη επιφανειακή προσέγγιση, οι ΦοΔΠΠ έχουν επαρκή εργαλεία για τη χρηματοδότησή τους, πολλώ δε μάλλον που η ανωτέρω απαρίθμηση είναι ενδεικτική και όχι περιοριστική όπως προκύπτει από την τελευταία αναφορά του νόμου σχετικά με τις «επιχορηγήσεις από άλλες πηγές και κάθε άλλο έσοδο από οποιαδήποτε αιτία».

Όπως όμως αποδεικνύεται από μια ενδελεχέστερη εξέταση των σχετικών διατάξεων, αλλά και εξαιτίας και της σωρείας πρακτικών προβλημάτων που ανακύπτουν στην προσπάθεια αξιοποίησης των δυνητικών πόρων, οι ΦοΔΠΠ έχουν οδηγηθεί σε οικονομικό και λειτουργικό αδιέξοδο (βλ. Ενότητα Β).

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.
ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Νοέμβριος 2017

Αξιολόγηση Της Παρούσας Κατάστασης

B1. Το Τέλος του Υφιστάμενου Μοντέλου

Το σύνολο των προστατευόμενων περιοχών της χώρας χαρακτηρίζεται είτε από προβληματικό σύστημα διοίκησης είτε από την πλήρη απουσία του. Περίπου το 30% αυτών διοικείται από ΦοΔΠΠ και το υπόλοιπο 70% δεν καλύπτεται από κάποιο συγκεκριμένο διοικητικό σχήμα. Ακόμα όμως και οι περιοχές που διοικούνται από ΦοΔΠΠ, δεδομένου ότι δεν έχουν επί της ουσίας οικονομική αυτοτέλεια, παρουσιάζουν μεγάλα κενά τόσο σε ανθρώπινο δυναμικό (κυρίως ποσοτικά) όσο και σε υλικοτεχνική υποδομή. Η οικονομική τους «βιωσιμότητα» βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη χρηματοδότηση που λαμβάνουν από το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ), που κινείται στα όρια της νομιμότητας, με δεδομένο ότι δεν επιτρέπεται να καλύπτει λειτουργικές ανάγκες παρά μόνο συγκεκριμένα έργα διαχείρισης και προστασίας (για τα έτη 2016 και 2017, δες παρακάτω).

Το υφιστάμενο μοντέλο χρηματοδότησης και λειτουργίας των προστατευόμενων περιοχών, με κύρια ευθύνη του αρμόδιου υπουργείου, έχει οδηγήσει εν πολλοίς σε αδιέξοδο, όπως αναγνωρίζεται από όλους τους εμπλεκόμενους ενδιαφερόμενους φορείς, τις αρμόδιες αρχές και τις τοπικές κοινωνίες. Η αδυναμία εύρυθμης λειτουργίας των ΦοΔΠΠ έχει ως αποτέλεσμα η προστασία να είναι συχνά ανεπαρκής ή να απουσιάζει πλήρως. Σε άλλες περιπτώσεις, τα προβλεπόμενα (διαχειριστικά) μέτρα προστασίας θεωρούνται επαχθή και δυσανάλογα από τις τοπικές κοινωνίες, αν και τα τελευταία χρόνια η κατάσταση έχει μεταβληθεί σε κάποιες περιοχές ως αποτέλεσμα των προσπαθειών του ανθρώπινου δυναμικού των ΦοΔΠΠ. Συνεπακόλουθα η απόπειρα εφαρμογής των μέτρων προστασίας εγείρει εντάσεις. Οι τοπικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν, συχνά εκθρηνικά το εκάστοτε προστατευτέο αντικείμενο αντί να το αξιολογούν ως συγκριτικό πλεονέκτημα που, μέσω της αξιοποίησής του, μπορεί να αποτελέσει εφελκυστήρα ανάπτυξης.

Σε συνέχεια των παραπάνω η θεσμική προστασία περιοχών Natura 2000 παραμένει τουλάχιστον ελλιπής. Τον Φεβρουάριο 2016, σε συνέχεια προειδοποιητικής επιστολής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε στην Ελλάδα αιτιολογημένη γνώμη²⁰, φέρνοντας τη χώρα πιο κοντά στην παραπομπή στο δικαστήριο και στην πιθανή επιβολή προστίμων. Σύμφωνα με το κείμενο της αιτιολογημένης γνώμης «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί την Ελλάδα να εντείνει την προστασία των αυτοχθόνων ειδών και οικοτόπων, θεσπίζοντας

²⁰. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). Δέσμη παραβάσεων Φεβρουαρίου: κυριότερες αποφάσεις- Δελτίο Τύπου. 25 Φεβρουαρίου. Διαθέσιμο στο: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-319_el.htm.

κατάλληλο επίπεδο προστασίας των περιοχών που έχουν χαρακτηριστεί από το δίκτυο Natura 2000». Σύμφωνα με την οδηγία για τους οικοτόπους (οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου), τα κράτη-μέλη είχαν στη διάθεσή τους έξι έτη προκειμένου να ορίσουν προστατευόμενες περιοχές στο πλαίσιο της εθνικής τους νομοθεσίας [μετατρέποντάς τις, τεχνικά, από «τόπους κοινοτικής σημασίας» (ΤΚΣ) σε «ειδικές ζώνες διατήρησης» (ΕΖΔ)], και να εγκρίνουν τα απαιτούμενα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης των οικοτόπων και των ειδών που ζουν σε αυτούς. Μετά τη λήξη της εν λόγω εξαετούς προθεσμίας, η Ελλάδα έχει ορίσει επίσημα όλους τους ΤΚΣ της ως ΕΖΔ, αλλά δεν έχει καθορίσει τις απαιτούμενες προτεραιότητες ούτε έχει θεσπίσει τα αναγκαία μέτρα διατήρησης για τους τόπους αυτούς. Η σημαντική αυτή απόκλιση όσον αφορά στη συμμόρφωση με τις βασικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία για τους οικοτόπους δεν επιτρέπει την ορθή προστασία και διαχείριση των περιοχών και συνιστά μείζονα απειλή για την εύρυθμη λειτουργία και τη συνοχή του δικτύου Natura 2000 στο σύνολό του. Ουσιαστικά η Ελλάδα εγκალείται καθώς όχι μόνο σχέδια διαχείρισης δεν έχουν εγκριθεί αλλού ούτε οι προδιαγραφές των σχεδίων διαχείρισης δεν έχουν ακόμα οριστεί²¹.

Στην ίδια κατεύθυνση, τον Ιούλιο του 2014 το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας παρουσιάζοντας την κεντρική προτεραιότητα της Ελλάδας για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 σε σχέση με τις προστατευόμενες περιοχές²², αναγνώριζε στο σχετικό κείμενο (σελ. 6) ότι:

Η μέχρι σήμερα υλοποιούμενη πολιτική διαχείρισης των περιοχών του δικτύου Natura 2000 επικεντρώθηκε στην εφαρμογή ενός συστήματος διαχείρισης στο 30% των περιοχών του δικτύου. Η ανεπαρκής και περιορισμένη λειτουργία του υφιστάμενου συστήματος διαχείρισης καθώς και η ανυπαρξία διαχειριστικών εργαλείων τόσο στις περιοχές με φορέα διαχείρισης όσο, κυρίως, στις υπόλοιπες περιοχές είχε σαν αποτέλεσμα την ελλειμματική διαχείριση των περιοχών προστασίας αλλά και την περιορισμένη αξιοποίηση των διαθέσιμων χρηματοδοτικών πόρων, ιδιαίτερα αυτών του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

Στις 5 Οκτωβρίου 2017 το αρμόδιο υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) προχώρησε σε δύο προκηρύξεις διεθνούς ανοικτού διαγωνισμού με τίτλο: 1. «Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000» και 2. «Τεχνικός και επιστημονικός συντονισμός της εκπόνησης Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ), σχεδίων Προεδρικών Διαταγμάτων και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000». Σύμφωνα με τη σχετική ανακοίνωση του ΥΠΕΝ, στο πλαίσιο του ανωτέρω διαγωνισμού υλοποιούνται 11 μελέτες

21. WWF Ελλάς (2016). Νόμος και Περιβάλλον στην Ελλάδα. Έκθεση 2016 για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Διαθέσιμο στο: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2016.pdf>.

22. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 (Β' Φάση). Ιούλιος. Διαθέσιμο στο: <http://ypoka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=gFJU-C2xMz70%3D&tabid=232&language=el-GR>.

και εκπονούνται οι απαραίτητες Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες, τα Σχέδια Προεδρικών Διαταγμάτων και τα Σχέδια Διαχείρισης των περιοχών του δικτύου Natura 2000 της χώρας. Ταυτόχρονα, υλοποιείται και ένα έργο για τον συντονισμό των αναδόχων των παραπάνω μελετών. Το έργο, στο σύνολό του, προβλέπεται να έχει ολοκληρωθεί σε διάστημα 30 μηνών από τη συμβασιοποίησή του και το κόστος προεκτιμάται ότι θα φτάσει τα 17,5 εκατ. ευρώ. Σύμφωνα με το ΥΠΕΝ, οι Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες και τα Σχέδια Διαχείρισης που θα προκύψουν, θα αφορούν περιοχές του δικτύου Natura 2000 που αριθμητικά ξεπερνούν τις 500 (παλιές και νέες περιοχές). Οι περιοχές χωρίζονται σε είκοσι τρεις (23) επιμέρους ομάδες, που ορίστηκαν με κριτήριο τα διοικητικά όρια (επίπεδο Περιφέρειας) αλλά και την έκταση, με τρόπο ώστε οι ομάδες κάθε Περιφέρειας να καλύπτουν όσο το δυνατόν παρόμοια συνολική έκταση περιοχών. Αν, επομένως, τηρηθεί το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα, θα οδηγήσει στο να παραληφθούν νέες Ε.Π.Μ. τρία χρόνια μετά από σήμερα και στη συνέχεια θα ακολουθήσει η θεσμοθέτηση των ΠΔ προστασίας και διαχείρισης των περιοχών Natura 2000.

Το πρόβλημα της θεσμοθέτησης των ΠΔ προστασίας και διαχείρισης των περιοχών Natura 2000, έχει πλέον περιπλεχθεί ακόμα περισσότερο αφού, κατόπιν σχετικής γνωμοδότησης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σε εφαρμογή σχετικής απόφασης του Δικαστηρίου με αφορμή το ΠΔ Προστασίας του Υμηττού, το ΣτΕ θεωρεί ότι τα σχέδια αυτά υπόκεινται στη νομοθεσία περί Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων -ΣΜΠΕ). Επομένως ζητά από τη διοίκηση να αποδείξει ότι οι μελέτες τεκμηρίωσης βάσει των οποίων συντάσσονται, δηλαδή οι Ε.Π.Μ. πληρούν τις διαδικαστικές και τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο πλαίσιο της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης με την εκπόνηση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, κάτι το οποίο είναι εξαιρετικά αμφίβολο στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων και δεν έχει προβλεφθεί στην προκήρυξη των δύο διεθνών διαγωνισμών.

Τέλος, στην προσπάθεια επίσπευσης της εφαρμογής ουσιαστικών μέτρων διαχείρισης και προστασίας, το ΥΠΕΝ υπέβαλε πρόταση, η οποία έχει κατ' αρχήν εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE IP με θέμα "Integrated actions for the conservation and management of NATURA 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece" για την εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων και σχεδίων δράσης σε 5 Περιφέρειες (Αττική, Κρήτη, Ανατ. Μακεδονία & Θράκη, Ήπειρος και Δυτική Μακεδονία). Πρόκειται για ένα θετικό βήμα που αποσκοπεί στο να αντιμετωπίσει την σχεδόν πλήρη απουσία διαχειριστικών σχεδίων, όπως επισημαίνει άλλωστε στη σχετική της καταγγελία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο, προϋπόθεση για την υλοποίηση του προγράμματος αυτού είναι η έγκαιρη εκπόνηση των Ε.Π.Μ. και ΠΔ που θα εκπονηθούν κατόπιν των δύο προαναφερθέντων προκηρύξεων.

B2. Προβλήματα-Ελλείψεις

B2.1. Προβλήματα Σχετικά με την Αξιοποίηση των Πόρων από τους Φορείς Διαχείρισης

Όπως προαναφέρθηκε, στην πράξη υπάρχει σειρά πρακτικών δυσκολιών που εμποδίζουν την ομαλή ροή χρηματοδότησης παρά το ότι η νομοθεσία προβλέπει πολλούς και ποικίλους δυνητικούς πόρους χρηματοδότησης. Το κυριότερο πρόβλημα (αφού σχετίζεται με τη «μεγαλύτερη» εν δυνάμει πηγή χρηματοδότησης) είναι ότι η πρόσβαση σε (κυρίως) ευρωπαϊκούς και (δευτερευόντως) σε εθνικούς πόρους μέσω συμμετοχής σε αντίστοιχα προγράμματα προϋποθέτει τη στελέχωση των ΦοΔΠΠ με προσωπικό που διαθέτει τη σχετική εμπειρία και γνώση για τη διαχείριση τέτοιων προγραμμάτων που απαιτούν ειδικές και περίπλοκες διαδικασίες για τη σύνταξη και υποβολή προτάσεων αλλά και για την ορθή παρακολούθηση της υλοποίησης σε διοικητικό και λογιστικό επίπεδο.

Κρίσιμο στοιχείο είναι επίσης η απουσία (όχι μόνο ουσιαστικής αλλά και τυπικής) «διαχειριστικής επάρκειας» από τους ΦοΔΠΠ ώστε να μπορούν να επιτελούν τις λειτουργίες του προγραμματισμού και της ωρίμανσης έργων - ενεργειών, διενέργειας διαγωνισμού και ανάθεσης συμβάσεων, παρακολούθησης και πιστοποίησης του φυσικού αντικείμενου, οικονομικής διαχείρισης έργου. Εξίσου σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και η απουσία πόρων για την κάλυψη της ίδιας συμμετοχής σε προγράμματα, όπως το LIFE (Κανονισμός LIFE 1293/2013 που αποτελεί το χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον και το κλίμα με προϋπολογισμό που ανέρχεται σε €3,4 δισ. για την τρέχουσα περίοδο).²³

Άλλα ενδεικτικά προβλήματα είναι ότι τυχόν έσοδα από εκδόσεις, πωλήσεις υλικών κ.λπ. απαιτούν, αφενός, πόρους για τη δημιουργία τους και, αφετέρου, τροποποίηση του καθεστώτος ΦΠΑ. Τέλος, τα προβλεπόμενα έσοδα από δωρεές, εισφορές, κληρονομίες κ.λπ. είναι στην πράξη εξαιρετικά περιορισμένα, όπως έχει δείξει η μέχρι σήμερα εμπειρία.

Αποτέλεσμα των προβλημάτων αυτών είναι η κάλυψη του συνόλου των αναγκών των ΦοΔΠΠ από το ΕΣΠΑ μέσω του ΕΠΠΕΡΑΑ (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη) το οποίο στην προ-

23. Το σκέλος «Περιβάλλον» του νέου προγράμματος Life (75% του προϋπολογισμού) καλύπτει τρεις τομείς προτεραιότητας: α) περιβάλλον και αποδοτικότητα των πόρων, β) φύση και βιοποικιλότητα και γ) περιβαλλοντική διακυβέρνηση και πληροφόρηση, ενώ το σκέλος «Δράση για το κλίμα» (25% του προϋπολογισμού) καλύπτει α) τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, β) την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και γ) την κλιματική διακυβέρνηση και πληροφόρηση. Το μέγιστο ποσοστό χρηματοδότησης για όλα τα έργα κατά την πρώτη διάρκεια του προγράμματος (2014-2017) ανέρχεται έως το 60% των επιλέξιμων δαπανών και για τη δεύτερη περίοδο (2018-2020) έως το 55%. Για όλη τη διάρκεια του προγράμματος (2014-2020) για τα ολοκληρωμένα έργα, τα έργα τεχνικής βοήθειας, τα προπαρασκευαστικά έργα και τα έργα που χρηματοδοτούνται στον τομέα προτεραιότητας «Φύση και Βιοποικιλότητα» ανέρχεται έως το 60% των επιλέξιμων δαπανών και έως το 75% των επιλέξιμων δαπανών για τα έργα που αφορούν σε οικοτόπους ή είδη προτεραιότητας. Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <http://ec.europa.eu/environment/life/> και στην ιστοσελίδα του Life Capacity Building: www.lifetaskforce.gr.

γούμενη προγραμματική περίοδο (2007-2013) προέβλεπε περίπου €60 εκατ. συνολικά για έργα που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον (σχεδόν το σύνολο αυτών των χρημάτων χρησιμοποιήθηκε για τη χρηματοδότηση των ΦοΔΠΠ -σε αυτό προστέθηκε, με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το περιβάλλον, ένα σημαντικό ποσό περίπου €15 εκατ. από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα).

Η πρακτική της κάλυψης του συνόλου των αναγκών των ΦοΔΠΠ από το ΕΣΠΑ, πέραν του αναπόφευκτα αποσπασματικού χαρακτήρα της και της μείωσης των διαθέσιμων πόρων, παρουσιάζει ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα. Συγκεκριμένα, η κάλυψη πάγιων και διαρκών αναγκών δεν εμπίπτει στις επιλέξιμες δαπάνες, δεδομένου ότι σκοπός του ΕΠΠΕΡΑΑ- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013 (και αντιστοίχως του ΥΜΕΠΕΡΑΑ-Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020) είναι αποκλειστικά η χρηματοδότηση παρεμβάσεων, δράσεων, έργων και υποδομών, η υλοποίηση των οποίων συμβάλει στην αειφορική διαχείριση των περιβαλλοντικών μέσων²⁴. Επομένως, το ΕΣΠΑ θα μπορούσε πράγματι να αξιοποιηθεί για τη χρηματοδότηση συγκεκριμένων παρεμβάσεων και δράσεων των ΦοΔΠΠ, σε καμία όμως περίπτωση δεν επιτρέπεται να αποτελεί το πάγιο (έως αποκλειστικό) εργαλείο συνολικής χρηματοδότησης της λειτουργίας των αντίστοιχων νομικών προσώπων, όπως γίνεται μέχρι σήμερα, κατά παράβαση των κανόνων της Ε.Ε.²⁵.

Επιπρόσθετα, η στελέχωση των ΦοΔΠΠ είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις δυσκολίες χρηματοδότησης. Σύμφωνα με τη σχετική διάταξη, για τη σύσταση κάθε θέσης απαιτείται η έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης ανά ΦοΔΠΠ με την οποία καθορίζονται οι θέσεις του προσωπικού. Προβλέπεται επίσης ότι η στελέχωσή τους γίνεται είτε με πρόσληψη με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, είτε με εθελούσιες αποσπάσεις από υπηρεσίες του Δημοσίου, διευκρινίζοντας όμως ότι τόσο οι δαπάνες μισθοδοσίας όσο και οι εισφορές στα ταμεία κύριας και επικουρικής ασφάλισης θα βαρύνουν τον κάθε ΦοΔΠΠ, σύμφωνα με τον γενικό κανόνα περί αποσπάσεων. Επομένως, η δυνατότητα στελέχωσης των ΦοΔΠΠ εξαρτάται άμεσα από τους διαθέσιμους πόρους, στους οποίους θα έχει πρόσβαση. Χωρίς τους απαραίτητους σταθερούς οικονομικούς πόρους είναι αδύνατον για τους ΦοΔΠΠ να αποκτήσουν (σταθερή) στελέχωση²⁶.

24. Βλ., και επίσημη σελίδα του ΕΠΠΕΡΑΑ σχετικά με το περιεχόμενο και τον σκοπό του, στον σύνδεσμο: <http://www.epper.gr/el/Pages/description.aspx>.

25. Για την αναλυτική περιγραφή της οικονομικής βιωσιμότητας και του υφιστάμενου σχεδιασμού των ΦοΔΠΠ βλ., Ενότητα Δ «Βιωσιμότητα Προστατευόμενων Περιοχών και ΦοΔΠΠ».

26. Κωνσταντινίδης, Γ., 2014. Αξιολόγηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου που διέπει την λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, εντοπισμός προβλημάτων και προτάσεις παρεμβάσεων για την βελτιστοποίηση της λειτουργίας τους με επίκεντρο την διασφάλιση της οικονομικής τους βιωσιμότητας (μελέτη που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Έργου «Οργάνωση των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και Σχεδιασμός της Πρώτης Φάσης Λειτουργίας τους», για λογαριασμό του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας).

Περίοδος 2015-2017. Ενδεικτική είναι η κατάσταση για την περίοδο 2015-2017. Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση από την οποία καλύπτονταν οι ανάγκες λειτουργίας των φορέων έληγε τον Δεκέμβριο του 2015. Απουσία άλλων πηγών χρηματοδότησης, στις 30 Δεκεμβρίου του 2015, με πράξη νομοθετικού περιεχομένου παρατάθηκε για άλλο ένα έτος η λειτουργία των ΦοΔΠΠ, καθώς «[οι] συμβάσεις των εργαζομένων ... και οι συμβάσεις μίσθωσης έργου παρατείνονται από τη λήξη τους μέχρι και την 31η/12/2016». Καθώς η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση από την οποία μέχρι τότε καλύπτονταν οι ανάγκες λειτουργίας των φορέων έληγε επίσης τον Δεκέμβριο 2015, στην ίδια διάταξη προβλέπεται η κάλυψη της μισθοδοσίας και των λειτουργικών δαπανών των φορέων από το Πράσινο Ταμείο. Για τον σκοπό αυτό, δεσμεύτηκαν στο Πράσινο Ταμείο αρχικά €5 και στη συνέχεια €2,8 εκατ. (€7,8 εκατ. στο σύνολο) με βάση τους εγκεκριμένους προϋπολογισμούς των φορέων διαχείρισης.

Στις 23 Δεκεμβρίου 2016, δόθηκε νέα παράταση έως 31/12/2017 (Ν. 4447/2016). Συγκεκριμένα, στο άρθρο 16 προβλέπεται ότι: «Παρατείνεται το μεταβατικό διάστημα λειτουργίας των καταργούμενων και συγχωνευόμενων φορέων έως 31.12.2017, για λόγους εξασφάλισης της δυνατότητας υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων Πράξεων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου του ΕΣΠΑ 2014-2020. Για ισόχρονο διάστημα παρατείνεται και η διάρκεια θητείας των Διοικητικών Συμβουλίων των καταργούμενων και συγχωνευόμενων φορέων, με αρμοδιότητα την υλοποίηση των αντίστοιχων Πράξεων, τη διενέργεια πράξεων εκκαθάρισης δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, καθώς και κάθε άλλης γεγεννημένης έννομης σχέσης των καταργούμενων και συγχωνευόμενων φορέων. Οι εκκρεμείς δίκες των καταργούμενων και συγχωνευόμενων φορέων, σε περίπτωση μη αποπερατώσεώς τους κατά το ανωτέρω χρονικό διάστημα, συνεχίζονται χωρίς καμία άλλη διατύπωση και χωρίς να επέρχεται βίαιη διακοπή τους, από τους φορείς στους οποίους μεταβιβάζονται οι αρμοδιότητές τους. Οι συμβάσεις των εργαζομένων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, καθώς και οι συμβάσεις μίσθωσης έργου παρατείνονται από τη λήξη τους μέχρι και τις 31.12.2017. Οι συμβάσεις αυτές δεν μετατρέπονται σε συμβάσεις αορίστου χρόνου. Οι δαπάνες μισθοδοσίας, καθώς και οι λοιπές λειτουργικές δαπάνες των φορέων θα καλυφθούν από το Πράσινο Ταμείο».

Η πάγια λοιπόν πολιτική άρνησης της κάλυψης των βασικών εξόδων τους από τον Τακτικό Προϋπολογισμό δημιουργεί πλέον μια ασφυκτική κατάσταση αδιεξόδου που χρήζει επείγουσας αντιμετώπισης. Στην πραγματικότητα, εφόσον ως οργανωτικό σχήμα για τη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών έχει επιλεγεί το νομικό πρόσωπο του ΦοΔΠΠ, το οποίο ρητά κατηγοριοποιείται ως νομικό πρόσωπο του ευρύτερου δημοσίου τομέα, θα πρέπει, κατ' ελάχιστον, κάποιες πάγιες και διαρκείς ανάγκες του να καταγράφονται και να επιβαρύνουν τον Κρατικό Προϋπολογισμό, σε μόνιμη βάση, κάτι το οποίο απαιτεί τροποποίηση της σχετικής νομοθεσίας.

Τα βασικότερα προβλήματα της υφιστάμενης κατάστασης:

- Το υφιστάμενο σχήμα διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών, που έχει ως κεντρικό εργαλείο τους ΦοΔΠΠ στους οποίους ανατίθενται πολλές και διαφορετικές αρμοδιότητες, έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία σειράς νομικών, οργανωτικών και πρακτικών προβλημάτων, τα οποία σε μεγάλο βαθμό συνδέονται με την απουσία σταθερής και επαρκούς χρηματοδότησης.
- Ως εκ τούτου, παρατηρείται πλημμελής εφαρμογή της ισχύουσας εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας και τελικώς αναποτελεσματική προστασία και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.
- Απαιτείται σειρά νομοθετικών και πρακτικών παρεμβάσεων για τη δημιουργία οικονομικά βιώσιμων σχημάτων διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών του Δικτύου Natura 2000, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στην αποστολή τους.

B2.2. Προβλήματα Σχετικά με τη Διοίκηση των ΦοΔΠΠ

Οι ΦοΔΠΠ διοικούνται από Διοικητικά Συμβούλια, τα οποία εποπτεύονται από τον υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Συγκροτούνται από εκπροσώπους του υπουργείου, των ΟΤΑ, τοπικών φορέων, ΜΚΟ και ειδικών επιστημόνων (παρ. 4 του άρθρου 15 του Ν. 2742/1999). Στόχος του νομοθέτη είναι η σύσταση του ΔΣ να διασφαλίζει την επαρκή εκπροσώπηση των εμπλεκόμενων αρμόδιων αρχών και των ενδιαφερόμενων/εμπλεκόμενων ομάδων (stakeholders) στη διαχείριση του ΦοΔΠΠ, προκειμένου οι τελικές αποφάσεις να συνθέτουν μια ισορροπημένη συνισταμένη των διαφορετικών απόψεων και οπτικών όλων των εμπλεκόμενων μερών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι η ανάθεση μεγάλου εύρους αρμοδιοτήτων και ευθυνών σε ένα μη αμειβόμενο ΔΣ, το οποίο καλείται στην

πράξη να φέρει το βάρος της άσκησης της διαχείρισης και προστασίας μιας προστατευόμενης περιοχής, παρουσιάζει προφανείς πρακτικές δυσχέρειες αφού τα μέλη του ΔΣ επωμίζονται σημαντικές ευθύνες χωρίς να μπορούν πολλές φορές να αφιερώσουν τον απαιτούμενο χρόνο και την ενέργεια (αφού η ενασχόλησή τους είναι σε «εθελοντική» βάση).

Το πρόβλημα της διοίκησης των ΦοΔΠΠ διαπιστώνεται, πρώτα απ' όλους, από τους ίδιους τους ΦοΔΠΠ. Σύμφωνα με την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του ισχύοντος σχήματος διοίκησης στη μελέτη της Επιτροπής «Φύση 2000»²⁷ υπάρχουν σοβαρά προβλήματα που σχετίζονται ευθέως με το σχήμα διοίκησης των ΦοΔΠΠ. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι, σε πολλές περιπτώσεις, πολλά από τα μέλη των ΔΣ, κυρίως εκπρόσωποι υπουργείων και θεσμικών φορέων, απουσιάζουν συστηματικά από τις συνεδριάσεις των διοικητικών συμβουλίων. Κατά κανόνα μόνο ο Πρόεδρος του ΔΣ αναλαμβάνει ενεργό ρόλο και πρωτοβουλίες, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 90% των ΦοΔΠΠ κρίνει ότι απαιτείται ένας μηχανισμός εκπαίδευσης και προετοιμασίας των μελών του ΔΣ έτσι ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στο έργο τους.

Ένα ακόμα πρόβλημα είναι το γεγονός ότι κάθε ΦοΔΠΠ μπορεί να έχει διαφορετικό κανονισμό λειτουργίας και οργάνωσης. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι κάθε ΦοΔΠΠ συντάσσει δικό του εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, κανονισμό υπηρεσιών και προσωπικού, εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του Διοικητικού Συμβουλίου, κανονισμό οικονομικής διαχείρισης και προμηθειών, καθώς και κανονισμό ανάληψης, εκτέλεσης ή ανάθεσης σε τρίτους έργων και υπηρεσιών κάθε είδους, ο οποίος στη συνέχεια εγκρίνεται ad hoc από τον υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Αυτό, πέραν του ότι επιβαρύνει το σύνολο της διοίκησης με περιττό γραφειοκρατικό φόρτο (αφού οι κανονισμοί αυτοί θα μπορούσαν να είναι οριζόντιοι και ταυτόσημοι για όλους τους ΦοΔΠΠ), δεν προωθεί τη διαφάνεια και την ομοιογένεια. Οι κανονισμοί αυτοί θα έπρεπε να έχουν συνταχθεί με τη μορφή Υπουργικής Απόφασης από το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας προκειμένου να είναι ίδιοι για όλους τους ΦοΔΠΠ είτε, εναλλακτικά, το υπουργείο να συντάξει τεχνικές προδιαγραφές σχετικά με το ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο των Κανονισμών αυτών.

Τέλος, απουσιάζει στην πλειονότητα των ΦοΔΠΠ, ο καθορισμός του εκτελεστικού οργάνου του ΦοΔΠΠ, παρά τη σχετική αλλά ασαφή νομοθετική πρόβλεψη του άρθρου 15 παρ. 6 του Ν. 2742/1999 που προβλέπει ότι: «*συνιστάται επίσης μια θέση Διευθυντή*». Στην πράξη, ο ΦοΔΠΠ διοικείται από το ΔΣ και τον Πρόεδρό του, αντί να υπάρχει π.χ. ένας εκτελεστικός διευθυντής ή διευθύνων σύμβουλος με διοικητική εμπειρία, ο οποίος θα είναι αρμόδιος για την οργάνωση, τον συντονισμό και την εποπτεία όλων εκείνων των δράσεων που απαιτούνται για την υλοποίηση των αποφάσεων του ΔΣ σε καθημερινή βάση.

27. Επιτροπή «ΦΥΣΗ 2000». Ο Θεσμός των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών – 10 χρόνια εφαρμογής. Σεπτέμβριος 2011. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=PckRvxTB9Yw%3d&tabid=764&language=el-GR>.

Η παράταση ζωής των φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών μέχρι τον Δεκέμβριο του 2015 (που δόθηκε τον Δεκέμβριο του 2013) επέτρεπε στην ελληνική πολιτεία να διαμορφώσει τη διάδοχη δομή του διοικητικού σχήματος που θα έλυσε τα προβλήματα αυτά και θα εξασφάλιζε την αποτελεσματική προστασία των πιο πολύτιμων οικολογικών περιοχών της χώρας. Τον Απρίλιο του 2014, σε ημερίδα που οργανώθηκε από το τότε ΥΠΕΚΑ, κηρύχθηκε η έναρξη διαλόγου για το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών. Οι ομάδες εργασίας συστάθηκαν τον Ιούνιο και ολοκλήρωσαν το έργο τους τον Νοέμβριο του 2014, υποβάλλοντας τέσσερα χωριστά πορίσματα σχετικά με την αρχιτεκτονική του συστήματος. Μέχρι και σήμερα δεν έχει υπάρξει καμία σχετική πρωτοβουλία.

B2.3. Προβλήματα Σχετικά με τις Αρμοδιότητες των Φορέων

Δεδομένου των ευρύτατων προβλεπόμενων αρμοδιοτήτων, η αποτελεσματική υλοποίησή τους από τοπικούς και ταυτόχρονα πολυσυλλεκτικούς, όσον αφορά στη διοίκηση ΦοΔΠΠ, προαπαιτεί την ύπαρξη μόνιμης στελέχωσης, αναγκαίων υποδομών (όπως χώροι γραφείων, δίκτυα υπολογιστών, προγράμματα καταχωρήσεων, συστήματα μετρήσεων και παρακολούθησης, λογιστικά συστήματα κ.λπ.) και, ασφαλώς, επαρκούς χρηματοδότησης. Άλλωστε, για τον λόγο αυτό, ο νόμος θεσπίζει ρητά την υποχρέωση εκπόνησης οικονομοτεχνικής μελέτης που θα τεκμηριώνει πλήρως την οικονομική βιωσιμότητα κάθε ΦοΔΠΠ ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύστασή του.

Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι το διοικητικό σχήμα των ΦοΔΠΠ, οι οποίοι συγκεντρώνουν τόσο μεγάλο εύρος αρμοδιοτήτων, δεν φαίνεται να προκρίνεται ως η βέλτιστη λύση στα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Ακόμα όμως και σε επίπεδο εθνικής νομοθεσίας στην Ελλάδα, σπάνια συναντάται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου κοινωφελούς χαρακτήρα με τέτοιο εύρος αρμοδιοτήτων.

Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15 του Ν. 2742/1999, οι ΦοΔΠΠ επιτελούν πολλούς διαφορετικούς ρόλους όπως:

- Εφαρμοστικό και διαχειριστικό (εφαρμογή σχεδίου διαχείρισης, διαχείριση δημόσιων εκτάσεων) και εποπτικό (παρακολούθηση λειτουργίας σχεδίων διαχείρισης).
- Γνωμοδοτικό (παροχή γνωμοδοτήσεων σε ΜΠΕ).
- Ελεγκτικό (φύλαξη, διερεύνηση και αναφορά παραβάσεων, αυτοψία στις ΜΠΕ).
- Μελετητικό (εκπόνηση μελετών) και ερευνητικό (εκπόνηση ερευνών).
- Εκπαιδευτικό/ενημερωτικό (εκπαίδευση και ενημέρωση κοινού).
- Εκδοτικό (έκδοση υλικού).
- Κατασκευαστικό (κατασκευή/συντήρηση έργων υποδομής).
- Φορέα πιστοποίησης και αδειοδότησης (χορήγηση σημάτων, αδειών ξενάγησης, κ.λπ.).

Επομένως, κατ' ελάχιστον, αν τελικώς παραμείνει το μοντέλο των ΦοΔΠΠ ως έχει, θα πρέπει να επανακαθοριστούν οι αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ προς ρεαλιστικότερη κατεύθυνση προκειμένου να είναι συμβατές με τη νομική φύση των ΦοΔΠΠ αλλά και με τις πραγματικές δυνατότητες στελέχωσής τους. Ειδικότερα, οι ΦοΔΠΠ δεν θα πρέπει να ενσωματώνουν αρμοδιότητες και ρόλους που κατά τεκμήριο ασκούνται από άλλου είδους αρχές ή νομικά πρόσωπα (όπως υπουργεία και τοπική αυτοδιοίκηση, εκπαιδευτικά και επιστημονικά ιδρύματα²⁸ κ.λπ.).

B2.4. Προβλήματα Σχετικά με την Επιλογή του Οργανωτικού Σχήματος

Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 15 Ν. 2742/1999, έως σήμερα στη χώρα μας ακολουθήθηκε αποκλειστικά το μοντέλο διοίκησης ορισμένων προστατευόμενων περιοχών που βασίζεται στην ίδρυση ΦοΔΠΠ. Συγκεκριμένα, με το Ν. 3044/2002 έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν 28 ΦοΔΠΠ που αφορούν 95 από τις συνολικά 419 περιοχές του Δικτύου Natura 2000. Οι υπόλοιπες 324 περιοχές παραμένουν χωρίς ΦοΔΠΠ, επομένως χωρίς διοίκηση, γεγονός που, πέραν των απειλών για το φυσικό περιβάλλον, θέτει και ζήτημα ορθής εφαρμογής της σχετικής ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

Είναι σαφές ότι η προσέγγιση της δημιουργίας ενός ΦοΔΠΠ ανά μία ή περισσότερες προστατευόμενες περιοχές, παρά τα όποια σημαντικά οφέλη, όπως η συμμετοχή των διαφορετικών ενδιαφερόμενων φορέων στη διαχείριση και ο ενεργός ρόλος των τοπικών κοινωνιών, αποδείχθηκε στην πράξη ατελέσφορη αφού, 18 έτη μετά την υιοθέτηση του σχετικού νόμου, το 70% της έκτασης των προστατευόμενων περιοχών δεν έχουν ΦοΔΠΠ, προφανώς λόγω του υψηλού κόστους και της διοικητικής πολυπλοκότητας που συνεπάγεται η δημιουργία του.

Επισημαίνεται ότι ο σκοπός της δημιουργίας των ΦοΔΠΠ είναι η ορθή εποπτεία και διοίκηση των προστατευόμενων περιοχών, σε εφαρμογή και σε συμμόρφωση με την Οδηγία 92/43/ΕΚ. Δεν αποτελεί υποχρέωση με βάση τη σχετική Οδηγία αλλά μέσο για την επίτευξη των στόχων της Οδηγίας, που επέλεξε ο εθνικός νομοθέτης. Βασικός όμως σκοπός της Οδηγίας 92/43/ΕΚ είναι (άρθρο 2 παράγραφος 1): «[...] να συμβάλει στην προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών-μελών όπου εφαρμόζεται η συνθήκη». Επομένως, θεσπίζεται η υποχρέωση επίτευξης αποτελεσμάτων, όπως άλλωστε αναλύεται στις σχετικές κατευθυντήριες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Η διαχείριση των Περιοχών του Δικτύου Natura 2000 – Οι διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τα ενδιαίτηματα»²⁹.

Όμως, η σύσταση ΦοΔΠΠ δεν εξασφαλίζει από μόνη της την εξυπηρέτηση των στόχων της Οδηγίας. Το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο για την ορθή

²⁸. Αναλυτική πρόταση ως προς τις αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ παρουσιάζεται στην Ενότητα Γ2, «Αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ».

²⁹. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2000). «Η διαχείριση των Περιοχών του Δικτύου Natura 2000. Οι διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τα ενδιαίτηματα».

διαχείριση και προστασία είναι το διαχειριστικό σχέδιο, είτε αυτοτελώς, είτε ενσωματωμένο σε άλλα αναπτυξιακά σχέδια, καθώς επίσης και τυχόν κανονιστικά, διοικητικά και συμβατικά μέτρα που κρίνονται αναγκαία για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση των προστατευτέων αντικειμένων της κάθε περιοχής. Τα περισσότερα κράτη-μέλη της Ε.Ε. σχεδιάζουν και υλοποιούν διαχειριστικά σχέδια ανά περιοχή/ομάδα περιοχών, ή ενσωματώνουν σε τομεακά σχέδια τυχόν απαιτήσεις για τις προστατευόμενες περιοχές.

Το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας περιέγραψε σημαντικό τμήμα των παραπάνω προβλημάτων και αστοχιών τον Δεκέμβριο του 2014 στο πλαίσιο των δράσεων προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Στο πλαίσιο που ακολουθεί παρουσιάζεται η σύνοψή των σχετικών συμπερασμάτων³⁰.

30. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας για το Δίκτυο 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. Δεκέμβριος. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=bZfp%2BbTXoYU%3D&tabid=539&language=el-GR>.

Βασικό χαρακτηριστικό των χρηματοδοτήσεων ήταν η εστίασή τους κυρίως στη λειτουργία των φορέων διαχείρισης οι οποίοι αποτέλεσαν τους μηχανισμούς υλοποίησης των έργων του ΕΠΠΕ-ΡΑΑ στις περιοχές Natura 2000. Όμως, η περιορισμένη «επάρκεια» των φορέων διαχείρισης είχε ως αποτέλεσμα την περιορισμένη εμπλοκή τους με την ουσία της διαχείρισης και πολύ περισσότερο με τη γραφειοκρατία της διοίκησης προγραμμάτων. Η απουσία σαφών κατευθύνσεων και στόχων διαχείρισης, κριτηρίων αξιολόγησης, αλλά και υποστήριξης σε ειδικά επιστημονικά, τεχνικά και διοικητικά θέματα είχε ως αποτέλεσμα την κατακερματισμένη δράση. Τέλος η απουσία των Σχεδίων Διαχείρισης αλλά και οι πολύ μεγάλες καθυστερήσεις είχαν ως αποτέλεσμα την υλοποίηση ενός προγράμματος με υψηλό γραφειοκρατικό κόστος και ελάχιστη διαχείριση των περιοχών Natura 2000. Επιπλέον, η διαχείριση των περιοχών Natura 2000 αποτελεί μια πολυσύνθετη διαδικασία στην οποία απαιτούνται:

- Εξειδικευμένες γνώσεις για τη διαχείριση ειδών και οικοτόπων.
  - Γνώσεις και εμπειρία στη λειτουργία της διοίκησης καθώς και των πολιτικών και κοινωνικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων.
  - Γνώση και εμπειρία στον προγραμματισμό καθώς και στις διαδικασίες προγραμματισμού στα επιμέρους επίπεδα.
  - Ευρύτερες δεξιότητες που σχετίζονται με την επικοινωνία καθώς και με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών.
- Ακριβώς οι παραπάνω ανάγκες απαιτούν συνεχή κατάρτιση και υποστήριξη των στελεχών των φορέων διαχείρισης που όμως μόνον περιστασιακά και αποσπασματικά υλοποιήθηκε.

B3. Συγκριτική Αξιολόγηση Δράσεων - Ευρωπαϊκή Εμπειρία³¹

Παγκοσμίως αναγνωρίζονται τέσσερις βασικοί τύποι διακυβέρνησης των προστατευόμενων περιοχών (Πίνακας 6)³². Στους δύο πρώτους τύπους, Α και Β, τις προστατευόμενες περιοχές τις οριοθετούν και τις διαχειρίζονται υπηρεσίες του κράτους, συνήθως σε συνεργασία με άλλους φορείς. Οι δύο επόμενοι τύποι, Γ και Δ, συνήθως αναφέρονται ως «εθελοντικές προστατευόμενες περιοχές» (voluntary protected areas) και εν δυνάμει μπορούν να λειτουργούν ανεξάρτητα από την κυβερνητική αναγνώριση και υποστήριξη.

Πίνακας 6. Οι Βασικοί Τύποι Διακυβέρνησης Προστατευόμενων Περιοχών.

Τύπος Διακυβέρνησης	Χαρακτηριστικά τύπου διακυβέρνησης
Τύπος Α Διακυβέρνηση από κρατικές υπηρεσίες και φορείς	<ul style="list-style-type: none"> • Υπουργεία ή κυβερνητικές υπηρεσίες • Περιφερειακές κρατικές υπηρεσίες • Κατ' εξουσιοδότηση της κυβέρνησης διαχείριση (π.χ. σε δήμο ή ΜΚΟ)
Τύπος Β Κοινή Διακυβέρνηση	<ul style="list-style-type: none"> • Διακρατική συνεργασία (συμφωνίες μεταξύ κρατών) • Συνεργατική διακυβέρνηση (κρατικές υπηρεσίες, ερευνητικά ινστιτούτα, ΜΚΟ, εκπρόσωποι τοπικών κοινωνιών κ.ά.)
Τύπος Γ Ιδιωτική Διακυβέρνηση	Οι προστατευόμενες περιοχές καθορίζονται και διοικούνται από: <ul style="list-style-type: none"> • Ιδιοκτήτες γης • Μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς (π.χ. εκπαιδευτικά ιδρύματα, ΜΚΟ) • Κερδοσκοπικούς οργανισμούς (π.χ. συνεταιρισμούς)
Τύπος Δ Διακυβέρνηση από ιθαγενείς πληθυσμούς και τοπικές κοινωνίες	<ul style="list-style-type: none"> • Προσδιορισμός και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών από ιθαγενείς πληθυσμούς • Προσδιορισμός και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών από τις τοπικές κοινωνίες

31. Για τη συγγραφή της παρούσας υποενότητας η ερευνητική ομάδα βασίστηκε στις ακόλουθες πηγές: α) European Commission (2014), Establishing Conservation Measures for Natura 2000 Sites – A review of the provisions of Article 6.1 and their practical implementation in different Member States, β) Bouwma, I.M., van Apeldoorn, R. A., Snethlage, C. M., McIntosh, N., Nowicki, N. & Braat, L.C. (2010). *Natura 2000—Addressing conflicts and promoting benefits*. The Netherlands: Alterra, Wageningen, και γ) Borrini-Feyerabend, G., N. Dudley, T. Jaeger, B. Lassen, N. Pathak Broome, A. Phillips and T. Sandwith (2013). *Governance of Protected Areas: From understanding to action*. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 20, Gland, Switzerland: IUCN.

32. Borrini-Feyerabend, G., N. Dudley, T. Jaeger, B. Lassen, N. Pathak Broome, A. Phillips and T. Sandwith (2013). *Governance of Protected Areas: From understanding to action*. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 20, Gland, Switzerland: IUCN.

33. Όπ. παρ.

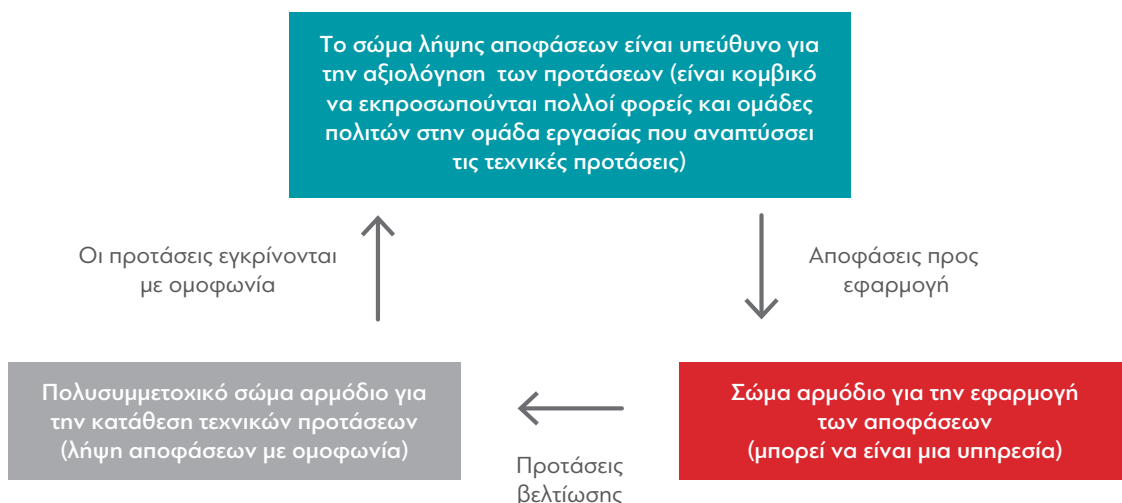
Πηγή: Borrini-Feyerabend et al., (2013)³³.

Σε παγκόσμιο επίπεδο και κυρίως στην Ευρώπη κυριαρχούν οι δύο πρώτοι τύποι διακυβέρνησης των προστατευόμενων περιοχών. Οι δύο τελευταίοι εφαρμόζονται κατά κανόνα σε μικρές κλίμακες χώρου. Ιδιαίτερα το μοντέλο της Κοινής Διακυβέρνησης είναι ευρέως εφαρμοσμένο από πολλές χώρες. Όλο και περισσότερες χώρες, «πειραματίζονται» με το συγκεκριμένο μοντέλο υιοθετώντας ειδικούς νόμους, πολιτικές και διαχειριστικά μέτρα για την αύξηση της αποτελεσματικότητας του³⁴. Στο πλαίσιο της κοινής διακυβέρνησης, θεσμικοί φορείς του κράτους μοιράζονται την αυθεντία και τις ευθύνες με άλλους, μη κρατικούς, παράγοντες. Η κοινή διακυβέρνηση δεν είναι μοναδική στην περίπτωση των προστατευόμενων περιοχών αλλά εμφανίζεται και σε άλλους τομείς³⁵. Για μεγάλο διάστημα η διακυβέρνηση (governance) και η διαχείριση (management) δεν αντιμετωπιζόταν ως διακριτές έννοιες, γι' αυτό και συχνά η κοινή διακυβέρνηση αναφέρεται ως συνδιαχείριση, συνεργατική διαχείριση, κοινή διαχείριση, κ.ά. Η συνεργατική διακυβέρνηση είναι μια μορφή κοινής διακυβέρνησης, στην οποία η αυθεντία και η ευθύνη της λήψης των αποφάσεων ανήκουν σε ένα (κρατικό) φορέα, αλλά απαιτείται, είτε μέσω νόμων είτε μέσω πολιτικών, να ενημερώνει και να συμβουλευτεί τις ενδιαφερόμενες/εμπλεκόμενες ομάδες (stakeholders), κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού ή και της εφαρμογής των δράσεων. Για παράδειγμα, η συμμετοχή μπορεί να εξασφαλιστεί μέσω της απόδοσης σε αντιπροσωπευτικές ομάδες εργασίας της ευθύνης ανάπτυξης τεχνικών προτάσεων για τη ρύθμιση των προστατευόμενων περιοχών που υποβάλλεται στον αρμόδιο φορέα για αξιολόγηση και έγκριση. Σε αυτή την περίπτωση, το συμβουλευτικό σώμα που αναπτύσσει την τεχνική πρόταση, έχει σημαντική επίδραση στις αποφάσεις που λαμβάνονται (Εικόνα 4).

³⁴. Dearden, P, M. Bennett and J. Johnston (2005). "Trends in global protected area governance 1992-2002". *Environmental Management*. 36 (89-100).

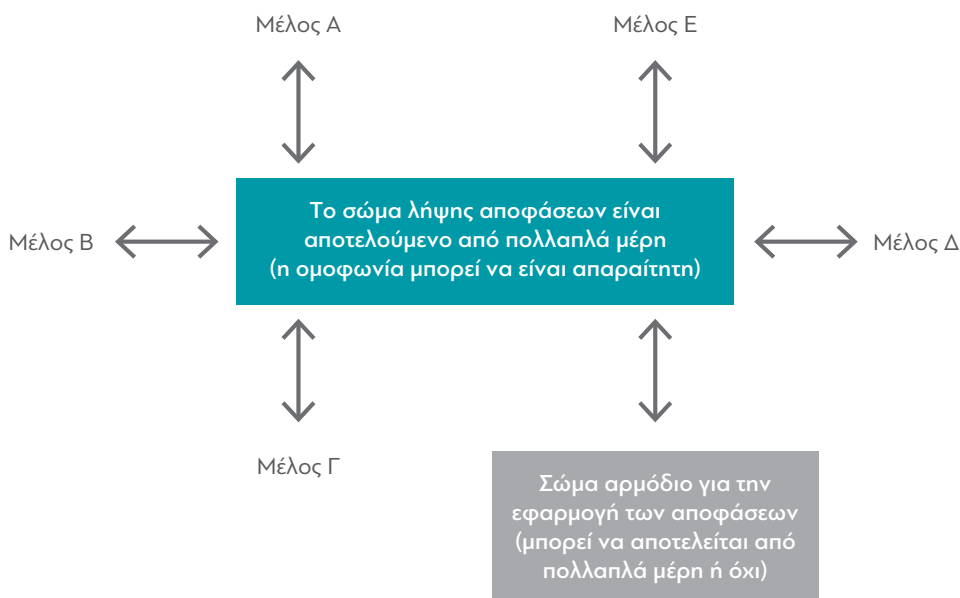
³⁵. Όπ. παρ. 28.

Εικόνα 4. Σχηματικό Παράδειγμα Συνεργατικής Διακυβέρνησης.

Στην πλήρη διάσταση της κοινής διακυβέρνησης, οι εκπρόσωποι διαφορετικών φορέων, ομάδων συμφερόντων και ομάδων πολιτών, συμμετέχουν σε σώμα διακυβέρνησης, το οποίο κατέχει την αυθεντία και τη δυνατότητα να παίρνει αποφάσεις (Εικόνα 5). Σε αυτή την περίπτωση τα μέλη που συμμετέχουν είναι κρίσιμο να χαρακτηρίζονται από αξιοπιστία και να επικοινωνούν συχνά και αποτελεσματικά με τους φορείς και τις ομάδες που εκπροσωπούν.

Εικόνα 5. Σχηματικό Παράδειγμα Κοινής Διακυβέρνησης.

Όπως προκύπτει και από τις Εικόνες 4 και 5, η κοινή διακυβέρνηση συνήθως συμπεριλαμβάνει ένα ή περισσότερα σώματα αποφάσεων και σημαντικό αριθμό συμμετεχόντων. Τα σώματα αυτά μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις, να λειτουργούν συμβουλευτικά ή να έχουν εκτελεστικό χαρακτήρα. Οι κανόνες λειτουργίας και ο ρόλος κάθε μέλους θα πρέπει να είναι ξεκάθαρα ορισμένοι, παρ' όλο που στην πορεία του χρόνου δύναται να μεταβάλλονται. Με δεδομένο ότι οι περισσότερες καθορισμένες προστατευόμενες περιοχές έχουν προσδιοριστεί από κυβερνήσεις, η διακυβέρνηση των περιοχών αυτών αναπόφευκτα εμπεριέχει εκπροσώπους της κυβέρνησης.

Εν κατακλείδι, η πραγματική κοινή διακυβέρνηση έχει τρία βασικά συστατικά στοιχεία, α) μια διαδικασία διαβούλευσης, β) μια συμφωνία συνδιαχείρισης (π.χ. μια συμφωνία που περιγράφει τον ρόλο, τις αρμοδιότητες και την συνεισφορά κάθε μέλους και γ) ένα πολυσυμμετοχικό όργανο διακυβέρνησης³⁶.

Μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. υπάρχει μεγάλη ποικιλία αναφορικά με τις διοικητικές δομές που χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Ωστόσο η Ελλάδα αποτελεί μια από τις εξαιρέσεις

³⁶. Sandwith, T., C. Shine, L. Hamilton and D. Sheppard (2001). *Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation*. Switzerland and Cambridge: IUCN, Gland.

εξαιτίας της ανυπαρξίας ενός ολοκληρωμένου και κοινού Σχεδίου Διαχείρισης για όλες τις προστατευόμενες περιοχές και τους ΦοΔΠΠ.

Πιο συγκεκριμένα, κάποια κράτη-μέλη βασίζονται σε δομές αντίστοιχες με της Ελλάδας (π.χ. Ιταλία, Ισπανία, Κροατία). Άλλα προχωρούν στη νομική θεσμοθέτηση των μέτρων, που τα καθιστά νομικά δεσμευτικά και υποχρεωτικά για όλους όσους εμπλέκονται στην εφαρμογή των διαφόρων δράσεων και δραστηριοτήτων στην περιοχή. Κάποια άλλα περιορίζονται σε τεχνικές πληροφορίες και δεδομένα τα οποία πρέπει ή μπορεί να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό άλλων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στην περιοχή. Στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων πάντως, το οργανωτικό σχήμα που αναλαμβάνει την εφαρμογή του διαχειριστικού σχεδίου περιλαμβάνει, με κυρίαρχο ρόλο, τις κεντρικές κρατικές δομές (υπουργεία) σε συνεργασία με αποκεντρωμένες κρατικές υπηρεσίες και δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Στη **Φιλανδία** το 80% των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 ανήκουν στην ιδιοκτησία του κράτους και η διαχείρισή τους γίνεται από τον οργανισμό National Heritage Service of Metsähallitus, ο οποίος εποπτεύεται από το υπουργείο Γεωργίας και Δασών και έχει ένα διττό ρόλο αφού ένα αυτοτελές τμήμα του λειτουργεί αμιγώς επιχειρηματικά (με ετήσια κέρδη άνω των €100 εκατ. ετησίως) και ένα άλλο τμήμα του λειτουργεί παρέχοντας υπηρεσίες δημόσιας διοίκησης (οι οποίες καλύπτονται από τον κρατικό προϋπολογισμό). Η δημιουργία διαχειριστικού σχεδίου (από το National Heritage Service of Metsähallitus) είναι υποχρεωτική μόνο για τις περιοχές που χαρακτηρίζονται ως εθνικά πάρκα και ζώνες άγριας φύσης. Για τις υπόλοιπες περιοχές τα διαχειριστικά σχέδια ενσωματώνονται στα υφιστάμενα διαχειριστικά σχέδια της κάθε περιοχής.

Στη **Δανία** εκπονείται ένα σχέδιο διαχείρισης ανά περιοχή. Τα σχέδια εκπονούνται σε κεντρικό επίπεδο από την Υπηρεσία Φύσης του υπουργείου Περιβάλλοντος και τίθενται στη διάθεση του κοινού. Κατόπιν, οι εμπλεκόμενες τοπικές αυτοδιοικήσεις εκπονούν με βάση το σχέδιο διαχείρισης ανά περιοχή, τοπικά σχέδια διαχείρισης. Ακολουθεί δημόσια διαβούλευση και επίσημη υιοθέτηση του σχεδίου διαχείρισης από το υπουργείο. Σύμφωνα με το σχέδιο διαχείρισης προβλέπεται συγκεκριμένη κατανομή αρμοδιοτήτων, υποχρεώσεων και ευθυνών για κάθε φορέα (υπουργεία, τοπική αυτοδιοίκηση, ιδιοκτήτες γης, κ.λπ.). Η ευθύνη της εποπτείας της εφαρμογής των σχεδίων και της διασφάλισης ότι όλα τα εμπλεκόμενα μέρη συμμορφώνονται με τις επιταγές των σχεδίων, ανατίθεται στο υπουργείο και στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Παρόμοιο σύστημα ακολουθείται και στο ομοσπονδιακό κρατίδιο της Φλάνδρας του **Βελγίου**. Στην περίπτωση αυτή τα σχέδια διαχείρισης, που τελικώς υιοθετούνται, εγκρίνονται από την κυβέρνηση και είναι δεσμευτικά για όλες τις αρχές, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών αρχών και των ιδιοκτητών.

Αντίστοιχα στην **Ολλανδία** τα 166 συνολικά διαχειριστικά σχέδια εκπονήθηκαν σε συνεργασία μεταξύ των 12 περιφερειών και τριών συναρμόδιων υπουργείων, τον επιτελικό δε ρόλο για την εφαρμογή κάθε σχεδίου αναλαμβάνει μια κεντρική ή περιφερειακή κυβερνητική υπηρεσία. Παράλληλα, ένα ανεξάρτητο συντονιστικό γραφείο αναλαμβάνει θέματα συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων αρχών και φορέων.

Στην **Πορτογαλία** ο τρόπος διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών ενσωματώνεται σε εργαλεία χωροταξικού σχεδιασμού συμπεριλαμβανομένων εργαλείων σχεδιασμού της διαχείρισης των δασών, της γεωργίας και των ακτών. Στις περιοχές όπου η διατήρηση και προστασία εξαρτάται από τη διαχείριση των δασών και της γεωργίας, τα μέτρα διαχείρισης συμπεριλαμβάνονται στα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Εδαφικής Παρέμβασης που εφαρμόζονται στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης. Τα μέτρα εφαρμόζονται με τη συνεργασία του δασικού και του αγροτικού τομέα, ιδιαίτερα με τους ιδιοκτήτες γης, με σκοπό την επίτευξη του καθεστώτος διατήρησης για τα συγκεκριμένα προστατευόμενα είδη ή οικοτόπους. Αναφορικά με την παράκτια ζώνη, τα εργαλεία χωροταξικού σχεδιασμού περιλαμβάνουν τους στόχους διατήρησης και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν στη ζώνη θαλάσσιας προστασίας.

Στη **Λιθουανία** οι διατάξεις για τα διαχειριστικά σχέδια συνήθως ενσωματώνονται στα δασικά διαχειριστικά σχέδια, στα σχέδια αναδάσωσης και στα άλλα χωροταξικά σχέδια, εφόσον αυτά ετοιμάζονται μετά την έγκριση των διαχειριστικών σχεδίων για τις προστατευόμενες περιοχές του Δικτύου Natura 2000. Στην περίπτωση όμως που τα σχέδια χρήσεων γης έχουν ήδη εγκριθεί (πριν από τη σύνταξη των διαχειριστικών σχεδίων για τις προστατευόμενες περιοχές του Δικτύου Natura 2000), τότε υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες στην ευθυγράμμισή τους με τις ανάγκες προστασίας.

Στην **Ιρλανδία** τα διαχειριστικά σχέδια ή/και οι στόχοι διατήρησης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν καταρτίζονται γεωργο-περιβαλλοντικά προγράμματα σε γεωργικές εκτάσεις που βρίσκονται σε ΕΖΔ ή ΖΕΠ. Οι στόχοι διατήρησης για μια συγκεκριμένη περιοχή του δικτύου Natura 2000 πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη σε όλες τις «κατάλληλες αξιολογήσεις» (άρθρο 6.3 της σχετικής ευρωπαϊκής οδηγίας) των έργων και σχεδίων, συμπεριλαμβανομένων των αναπτυξιακών σχεδίων που καταρτίζουν οι τοπικές αρχές.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο** τα τομεακά σχέδια, τα οποία καταρτίζονται από διάφορες αρμόδιες αρχές, οφείλουν να σέβονται τις απαιτήσεις για την προστασία των περιοχών Natura 2000 που βρίσκονται στο γεωγραφικό πεδίο αναφοράς τους. Σε πολλές περιπτώσεις αυτό επιτυγχάνεται μέσω της αξιολόγησης των διαχειριστικών σχεδίων στη διαδικασία σύνταξης σχεδίων χρήσεων γης ή τομεακών σχεδίων. Επιπλέον, στην πράξη γίνεται όλο και

μεγαλύτερη προσπάθεια οι απαιτήσεις προστασίας των περιοχών Natura 2000 να λαμβάνονται υπόψη όσο το δυνατόν νωρίτερα στο σχεδιασμό των έργων και σχεδίων, έτσι ώστε να αποφεύγονται μελλοντικά προβλήματα σε επόμενα στάδια. Οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων στα σχεδιαζόμενα έργα και των Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων στα σχεδιαζόμενα σχέδια και προγράμματα δίνουν επίσης την ευκαιρία να αντιμετωπίζονται τα ζητήματα προστασίας που σχετίζονται με τους στόχους διατήρησης των περιοχών Natura 2000 στα αρχικά στάδια σχεδιασμού.

Στην **Ουγγαρία** μόλις καταρτιστούν τα διαχειριστικά σχέδια, οι Διευθύνσεις των Εθνικών Πάρκων και οι περιβαλλοντικές αρχές προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ενσωμάτωση των μέτρων που προβλέπονται από τα διαχειριστικά σχέδια στα αναπτυξιακά χωροταξικά σχέδια, τα σχέδια διαχείρισης των δασών, στα σχέδια διαχείρισης υδάτων κ.λπ. Τα μέτρα που προτείνονται στα διαχειριστικά σχέδια, αν και δεν είναι υποχρεωτικά, λαμβάνονται επίσης υπόψη στην «κατάλληλη αξιολόγηση» άλλων έργων και σχεδίων και στα συμβόλαια χρήσεων κρατικής γης που τελούν υπό τη διαχείριση των Διευθύνσεων των Εθνικών Πάρκων. Μερικές από τις προτάσεις/κατευθύνσεις των σχεδίων διαχείρισης περιοχών Natura 2000 είναι υποχρεωτικές, εάν αυτές οι προτάσεις/κατευθύνσεις ρυθμίζονται από άλλη νομοθεσία που σχετίζεται με τις χρήσεις γης (π.χ. για λιβάδια και διαχείριση των δασών).

Στη **Σλοβενία** ο σχεδιασμός της διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 γίνεται μέσω των διαδικασιών κατάρτισης των τομεακών διαχειριστικών σχεδίων (δασικών, υδάτων, αλιείας, κυνήγι κ.λπ.). Για τον λόγο αυτό, το 2007 υιοθετήθηκε το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Natura 2000 στο οποίο αναφέρεται ρητά ότι η αλιεία, η δασοκομία, η γεωργία, η διαχείριση των υδάτων και το κυνήγι πρέπει να συμμορφώνονται με τους στόχους διατήρησης, τις κατευθύνσεις και τα μέτρα προστασίας του Επιχειρησιακού Προγράμματος για τις εν λόγω προστατευόμενες περιοχές. Προβλέπεται επίσης ρητά ότι το υπουργείο Έρευνας και Εκπαίδευσης και το υπουργείο Οικονομικών πρέπει να ενσωματώνουν τα μέτρα στον οικονομικό και επιχειρησιακό τους προγραμματισμό.

Στη **Γαλλία** είναι υποχρεωτική η σύνταξη διαχειριστικού σχεδίου (DOCUMENT d'OBJECTIFS, DOCOB) για κάθε προστατευόμενη περιοχή, το οποίο προβλέπει τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης. Τόσο η σύνταξη όσο και η εφαρμογή του σχεδίου ανήκει στην αρμοδιότητα της νομαρχίας και της τοπικής επιτροπής εργασίας (COMITÉ de PILOTAGE, COPIL) η οποία αποτελείται από τοπικούς παράγοντες και διάφορες ομάδες συμφερόντων και συντάσσει το διαχειριστικό σχέδιο το οποίο εγκρίνεται από τη νομαρχία. Ένας εκ των δύο (τοπικοί παράγοντες και ομάδες συμφερόντων), επί τη βάση συμβολαίου που υπογράφει με τη νομαρχία, αναλαμβάνει τη συγγραφή του διαχειριστικού σχεδίου (43% των περιπτώσεων είναι ο τοπικός δήμος, 23% ΜΚΟ, 22% άλλες δημόσιες αρχές, 6% το κράτος και 6% εξωτερικοί εμπειρογνώμονες).

Το έργο της COPIL και της νομαρχίας υποστηρίζεται από ομάδες εργασίας ειδικούς του κεντρικού κράτους και εξωτερικούς εμπειρογνώμονες στους οποίους μπορεί να ανατίθενται συγκεκριμένες εργασίες, αναλύσεις κ.λπ. Στη συνέχεια η εφαρμογή του διαχειριστικού σχεδίου ανατίθεται σε κάποιο άλλο πρόσωπο που προέρχεται από την τοπική κοινωνία.

Στην **Τσεχία** δεν είναι υποχρεωτικό να υπάρχει διαχειριστικό σχέδιο για κάθε προστατευόμενη περιοχή (είναι υποχρεωτικά μόνο για ορισμένες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών). Τα διαχειριστικά σχέδια, όπου συντάσσονται, είναι ευθύνη διαφορετικών κρατικών φορέων όπως της Υπηρεσίας Προστασίας της Φύσης και του Τοπίου, των τεσσάρων Εθνικών Πάρκων και των περιφερειακών αρχών που ετοιμάζουν διαχειριστικά σχέδια με τη βοήθεια ΜΚΟ και εξωτερικών μελετητών. Κατά κανόνα, δεν υπάρχει διακριτός φορέας υπεύθυνος για την εφαρμογή του διαχειριστικού σχεδίου. Όλες οι δημόσιες αρχές προστασίας της φύσης είναι υποχρεωμένες να το εφαρμόζουν.

Στη **Γερμανία** η διαβούλευση των κρατικών υπηρεσιών που έχουν ως αρμοδιότητα τομείς του περιβάλλοντος (αγροτική παραγωγή, δάση, ύδατα, κ.ά.), ενδιαφερόμενες/εμπλεκόμενες ομάδες (stakeholders), μη κυβερνητικές οργανώσεις, κ.ά. πραγματοποιείται μέσω ενός συμβουλευτικού συμβουλίου.

Παρά την πλειάδα των προσεγγίσεων σε σχέση με τις διοικητικές δομές που έχουν επιλεγεί σε χώρες της Ευρώπης για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, τρία είναι τα κοινά τους χαρακτηριστικά:

- α) Οι διοικητικές δομές είναι συμβατές με τη συνολική διοικητική διάρθρωση της χώρας. Η δημιουργία δομών που δεν αντιστοιχούν στη συνολική διοικητική αρχιτεκτονική της χώρας αποφεύγονται, μιας και δημιουργούνται ζητήματα επικάλυψης αρμοδιοτήτων και μειωμένης συνέργειας.
- β) Για κάθε προστατευόμενη περιοχή υπάρχει σχέδιο διαχείρισής της, η εφαρμογή και παρακολούθηση του οποίου είναι η βασική αρμοδιότητα του εκάστοτε φορέα/δομής διαχείρισης. Για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή των μέτρων διατήρησης που προκύπτουν από τα διαχειριστικά σχέδια είναι απαραίτητο να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική ενσωμάτωσή τους στις άλλες τομεακές πολιτικές και σχέδια (π.χ. στην πολιτική για το κυνήγι, την αλιεία, τα δάση, τη διαχείριση των υδάτων, τη γεωργία, τον χωροταξικό σχεδιασμό κ.λπ.). Αυτό πρακτικά μπορεί να γίνει με την υποχρεωτική επιβολή των μέτρων μέσω νομικά δεσμευτικών εργαλείων (θέσπιση μέσω νομοθετικής ή κανονιστικής διαδικασίας). Μπορεί όμως εξίσου να επιτευχθεί χρησιμοποιώντας διαδικασίες που εξασφαλίζουν καλό συντονισμό των σχετικών εμπλεκόμενων τομεακών πολιτικών που επηρεάζονται από τις ανάγκες διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.
- γ) Η αποτελεσματική διαμόρφωση και εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης

απαιτεί συνεχή και αποτελεσματική κοινωνική διαβούλευση. Η κοινωνική διαβούλευση αποτελεί δομικό τμήμα της χρηστής διακυβέρνησης (good governance). Η χρηστή διακυβέρνηση επιτυγχάνεται με τη διαφάνεια, τη συμμετοχή, τη λογοδοσία, την αποτελεσματικότητα και τη συνοχή³⁷. Βέλτιστες πρακτικές στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. εξασφαλίζουν την ενεργή συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων/εμπλεκόμενων ομάδων (stakeholders) στη διαμόρφωση και κυρίως στην εφαρμογή των διαχειριστικών σχεδίων. Κάποια κράτη-μέλη βασίζονται σε (μόνιμες) επιτροπές συντονισμού (steering groups or committees) για τη διαμόρφωση των διαχειριστικών σχεδίων (π.χ. Γαλλία, Αυστρία, Βέλγιο Λουξεμβούργο, Λετονία κ.ά.). Οι επιτροπές αυτές συνήθως περιλαμβάνουν τις τοπικές αρχές και τους εκπροσώπους των τοπικών ιδιοκτητών, χρηστών και δραστηριοποιούμενων στις προστατευόμενες περιοχές. Επιπλέον, στις επιτροπές αυτές μπορούν να συμμετέχουν εκπρόσωποι επαγγελματικών ομάδων, φορείς που δραστηριοποιούνται στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, στη γεωργία, στη δασοκομία, στο κυνήγι, στην αλιεία, στον αθλητισμό και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

³⁷. Συμβούλιο της Ευρώπης, http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/Directorate_DI/default_en.asp.

Στις 27 Απριλίου 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε για την περίοδο 2017-2019 το «Σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία» (βλ. Ενότητα ΣΤ'). Το σχέδιο δράσης καλύπτει τέσσερις τομείς προτεραιότητας με 15 συγκεκριμένες δράσεις. Μια από τις δράσεις αυτές είναι η «Αναγνώριση ορθών πρακτικών διαχείρισης τόπων του Natura 2000» καταδεικνύοντας την αναγκαιότητα σε ευρωπαϊκό επίπεδο να αναγνωριστούν οι βέλτιστες πρακτικές και να εφαρμοστούν σε μεγάλη κλίμακα. Η πρόκληση για την Ελλάδα είναι ιδιαίτερα σημαντική με δεδομένες τις αστοχίες και τις καθυστερήσεις του παρελθόντος.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.
ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Νοέμβριος 2017

Το Νέο Λειτουργικό Μοντέλο

Τον Ιούλιο του 2014 το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας παρουσίασε ως κεντρική προτεραιότητα της Ελλάδας για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 την αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Στο πλαίσιο αυτό και με κεντρική επιδίωξη την προώθηση του βασικού στόχου της Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα 2020 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά στην ανάσχεση της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, οι στρατηγικές προτεραιότητες για την περίοδο 2014-2020 περιελάμβαναν³⁸:

38.Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 (Β' Φάση). Ιούλιος. Διαθέσιμο στο: <http://ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=gFJUC2xMz70%3D&tabid=232&language=el-GR>.

1. Ολοκλήρωση του σχεδιασμού της διαχείρισης των περιοχών προστασίας: Απαιτείται η εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης/ προστασίας και προγραμμάτων δράσης για το σύνολο των περιοχών στη βάση χωρικής ομαδοποίησης τους. Η υλοποίηση της προτεραιότητας είναι άμεσα αναγκαία (2014-2016) και απαιτεί παράλληλα η δημιουργία ενός συστήματος υποστήριξης (προς τη διοίκηση) για τον αποδοτικό συντονισμό της διαδικασίας προκήρυξης, εκπόνησης, παρακολούθησης, αξιολόγησης και θεσμοθέτησης των Σχεδίων Διαχείρισης. Παράλληλα απαιτείται η υποστήριξη της διοίκησης στην παρακολούθηση της εφαρμογής και στην αξιολόγηση της εφαρμογής των Σχεδίων Διαχείρισης.

2. Διαχείριση του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών: Προωθείται η συγκρότηση και θεσμοθέτηση μιας ενιαίας διοικητικής/ διαχειριστικής δομής για το σύνολο των περιοχών προστασίας στη βάση επεξεργασίας σχετικών προτάσεων, που αναμένεται να ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του χρόνου (2014). Βασικοί άξονες του διάδοχου συστήματος διαχείρισης αποτελούν:

- α. Η ενεργοποίηση του θεσμού των Διευθύνσεων Συντονισμού Προστατευόμενων Περιοχών σε επίπεδο αποκεντρωμένης διοίκησης που προβλέπει ο νόμος για τη βιοποικιλότητα (παρ.2δ, άρθ.7 του Ν.3937/2011).
- β. Η λειτουργική αναδιοργάνωση και μετασχηματισμός των υφιστάμενων φορέων διαχείρισης.
- γ. Η συγκρότηση μιας επιτελικής δομής σε κεντρικό επίπεδο για τον συντονισμό, παρακολούθηση και λειτουργική υποστήριξη των διαχειριστικών σχημάτων, και
- δ. Η εξασφάλιση σταθερών ροών χρηματοδότησης για την κάλυψη βασικών λειτουργικών δαπανών. **Οργάνωση και λειτουργία Συστήματος Παρακολούθησης:** Προβλέπεται, σε κεντρικό επίπεδο, ένα σύστημα παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης των ειδών και οικοτόπων της χώρας καθώς και παρακολούθησης και αξιολόγησης των Σχεδίων Διαχείρισης και της εφαρμογής τους. Το σύστημα έχει δύο επίπεδα:
  - α. Επιτελικό/ ελεγκτικό, που υλοποιείται στο επίπεδο των δομών της δημόσιας ή ευρύτερης δημόσιας διοίκησης.
  - β. Τεχνικό/ υποστηρικτικό, που υλοποιείται ως έργο στο πλαίσιο της επόμενης προγραμματικής περιόδου ή άλλου χρηματοδοτικού μέσου.

3. Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού – Επιμόρφωση και ενημέρωση:

Πρωτεύεται η ενίσχυση της ικανότητας και της τεχνογνωσίας των στελεχών και εργαζομένων σε φορείς διαχείρισης καθώς και δημοσίων υπαλλήλων αρμόδιων υπηρεσιών μέσω:

- α. της υλοποίησης εξειδικευμένων, ανά θεματική ενότητα, σχεδίων και εκπαιδευτικών πακέτων κατάρτισης και δια-βίου εκπαίδευσης.
- β. της οργάνωσης και λειτουργίας συστήματος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και τεχνικής υποστήριξης των στελεχών φορέων διαχείρισης και δομών διαχείρισης.
- γ. της ενημέρωσης μελών ΔΣ Φορέων Διαχείρισης καθώς και αιρετών της Αυτοδιοίκησης.
- δ. ευρύτερων δράσεων ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης αλλά και εκπαίδευσης χρηστών στις προστατευόμενες περιοχές.

Οι συγκεκριμένες προτεραιότητες επιβεβαιώθηκαν λίγους μήνες αργότερα τον Δεκέμβριο του 2014 με αντίστοιχο κείμενο, «Πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας για το Δίκτυο NATURA 2000 για την προγραμματική περίοδο 2014-2020»³⁹.

Τα θέματα που τελικά προκύπτουν και είναι χρήσιμα στον σχεδιασμό της επόμενης προγραμματικής περιόδου σε σχέση με τις περιοχές Natura 2000 είναι:

- Η διασφάλιση ενός σταθερού και σαφούς συστήματος διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, το οποίο να καλύπτει όλες τις περιοχές Natura 2000.
- Η με απόλυτη προτεραιότητα εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης και των απαιτούμενων μελετών για την προστασία των προστατευόμενων περιοχών και τη θεσμική θωράκιση αυτών με την έκδοση των αναγκαίων κανονιστικών πράξεων.
- Η οργάνωση και λειτουργία ενός πλαισίου υποστήριξης αλλά και αξιολόγησης της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών αλλά και της παρακολούθησης και αξιολόγησης των Σχεδίων Διαχείρισης.
- Η οργάνωση και υλοποίηση ενός συνεχούς προγράμματος κατάρτισης και τεχνικής, νομικής και επιστημονικής υποστήριξης των στελεχών των δομών διαχείρισης. Το πρόγραμμα αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει και την κατάρτιση/ ενημέρωση των μελών των διοικητικών συμβουλίων και των πολιτικών στελεχών που σχετίζονται με τις δομές διαχείρισης.

³⁹. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Πλαίσιο δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. Δεκέμβριος, σελ. 31. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=bZfp%2BbTXoYU%3D&tabid=539&language=el-GR>. Ωστόσο μέχρι και σήμερα η πλειοψηφία των παραπάνω δεσμεύσεων της χώρας δεν έχει υλοποιηθεί και το σύστημα διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών τελεί υπό αναπαράσταση.

Στο πλαίσιο των παραπάνω, οι προτάσεις μας για το νέο λειτουργικό μοντέλο διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών βασίζονται σε έξι δομικούς πυλώνες:

- 1) Η ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των φυσικών οικοσυστημάτων και των πολιτιστικών στοιχείων στις περιοχές Natura αποτελεί εθνικό πλεονέκτημα και ταυτόχρονα εθνική πρόκληση για το επόμενο χρονικό διάστημα.
- 2) Μια προστατευόμενη περιοχή δεν είναι ένα κλειστό σύστημα, π.χ. όαση. Η προστασία και βιώσιμη διαχείριση της βιοποικιλότητας, εξαρτάται από τις δραστηριότητες τόσο εντός όσο και εκτός των ορίων της κάθε προστατευόμενης περιοχής, αλλά και από το μοντέλο ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο.
- 3) Κάθε προσπάθεια προστασίας μιας περιοχής είναι καταδικασμένη να αποτύχει χωρίς την ουσιαστική και συγκροτημένη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών. Συνεπώς είναι απαραίτητη η θεσμική συμμετοχή των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών παραγωγικών φορέων.
- 4) Η προστασία του περιβάλλοντος και η βιώσιμη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών του αποτελεί ένα δυναμικό σύστημα σύνθεσης της επιστήμης, της νομοθεσίας και της πολιτικής.
- 5) Οι δομές διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών θα πρέπει να εφαρμόζουν τις εθνικές πολιτικές για το περιβάλλον αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να απελευθερωθούν από τον απόλυτο έλεγχο του κράτους και την απολυτή οικονομική τους εξάρτηση από αυτό (δομικό στοιχείο της συνολικής μας πρότασης).
- 6) Το νέο λειτουργικό μοντέλο πρέπει να λαμβάνει υπόψη του, την ευρύτερη δομή και λειτουργία των δομών του ελληνικού κράτους που σχετίζονται με την προστασία της Φύσης αλλά και πέραν αυτών⁴⁰.

Όπως προαναφέρθηκε το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο παρέχει τη δυνατότητα ύπαρξης πολλαπλών διοικητικών δόμων για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας. Η ανάθεση της διαχείρισης συγκεκριμένων περιοχών μπορεί να αποδοθεί σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου κοινωφελούς χαρακτήρα και άλλων σε υφιστάμενες δημόσιες υπηρεσίες ή σε ειδικές υπηρεσίες, που συνιστώνται ειδικά για το σκοπό αυτό, σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (α' ή β' βαθμού), σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και δημόσια ερευνητικά κέντρα ή άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Παρά ταύτα είναι ισχυρή μας πεποίθηση, με βάση την ευρωπαϊκή εμπειρία, τις δυσλειτουργίες του ευρύτερου κρατικού μηχανισμού και την πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων, ότι η συγκεκριμένη επιλογή θα οδηγήσει σε πολλαπλών ταχυτήτων σχήματα που θα επιδεινώσουν την υφιστάμενη κατάσταση.

40. Η παρούσα πρόταση χρησιμοποιεί στοιχεία που εμπεριέχονται σε προτάσεις που έχουν κατά καιρούς κατατεθεί όπως α) το Πόρισμα των Επιτροπών ΥΠΕΚΑ – «Εθνικός Διάλογος για τις Προστατευόμενες Περιοχές της Ελλάδας» (Οκτώβριος 2014), β) Εισήγηση-Πρόταση για το μέλλον των Φ.Δ. και του συνόλου των Π.Π. από το Προσωπικό Δ/νσης Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών. Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Μάρτιος 2015) γ) Επιστημονική Κοινότητα - Ελληνική Οικολογική Εταιρεία (2015 & 2016), δ) τα κείμενα που έχει καταθέσει η Επιτροπή «Φύση 2000», ιδίως την περίοδο 2011-2012 και ε) Πρόταση Δικτύου των Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών (2016).

Γ1. Προτεινόμενη Οργανωτική Διάρθρωση

Προτεινόμενη από την παρούσα μελέτη οργανωτική διάρθρωση:

1. Δεκατρείς (13) ΦοΔΠΠ, στα αντίστοιχα γεωγραφικά όρια των αιρετών περιφερειών της Ελλάδας (Πίνακας 7, Εικόνα 6). Πολλαπλές γεωγραφικές αλλά και οικοσυστημικές κατανομές μπορούν να διερευνηθούν και να προταθούν για τους ΦοΔΠΠ. Προκείμενου όμως να εξασφαλιστεί η βέλτιστη λειτουργική αποτελεσματικότητα των ΦοΔΠΠ επιβάλλεται η γεωγραφική αντιστοίχισή τους με τις αιρετές περιφέρειες, τους δευτεροβάθμιους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης του ελληνικού κράτους. Οι αρμοδιότητες των περιφερειών αναφέρονται σε ένα ευρύ φάσμα: από τον σχεδιασμό, τον συντονισμό και την εφαρμογή των πολιτικών που άπτονται των ζητημάτων της περιοχής, μέχρι και επιμέρους καθήκοντα της κεντρικής διοίκησης που μπορεί να τους ανατεθούν με νόμο. Το σύνολο αυτών των αρμοδιοτήτων σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Κυρίαρχο στοιχείο της παρούσας πρότασης είναι οι αιρετές περιφέρειες να παραμείνουν ο βασικός βραχίονας της εθνικής αρχιτεκτονικής της αυτοδιοίκησης. Συνεπώς, η γεωγραφική αντιστοίχιση των νέων ΦοΔΠΠ θα συμβάλει τα μέγιστα στην αντιμετώπιση σημαντικών προβλημάτων στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας.
2. Κάθε ΦοΔΠΠ αναλαμβάνει υπό την ευθύνη του το σύνολο των προστατευόμενων περιοχών, όπως αυτές περιγράφονται από το Ν. 3937/2011.
3. Κάθε ΦοΔΠΠ, ενσωματώνει τους ήδη, υφιστάμενους και λειτουργούντες ΦοΔΠΠ, εντός των γεωγραφικών του ορίων (Εικόνα 3, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 & 3).

Αναλυτικότερα:

- I. **Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης:** Α) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς – Λευκίμης -Σουφλίου, Β) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δέλτα Έβρου, Γ) Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου Βιστωνίδας – Ισμαρίδας, Δ) Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης.

- II. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Κεντρικής Μακεδονίας:**
Α) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, Β) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα, Γ) Φορέας Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης, Δ) Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης.
- III. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Δυτικής Μακεδονίας:**
Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών.
- IV. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Ηπείρου:** Α) Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου-Αώου και Πίνδου, Β) Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων, Γ) Φορέας Διαχείρισης Στενών & Εκβολών Ποταμών Αχέροντα – Καλαμά, Δ) Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού, Ε) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου.
- V. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Θεσσαλίας:** Α) Φορέας Διαχείρισης Περιοχής Οικοανάπτυξης Κάρλας-Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου Βελεστίου, Β) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου Βορείων Σποράδων.
- VI. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Ιόνιων Νήσων:** Α) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου, Β) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου.
- VII. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Δυτικής Ελλάδας:** Α) Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου, Β) Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Στροφυλιάς-Κοτυχίου, Γ) Φορέας Διαχείρισης Χελμού-Βουραϊκού.
- VIII. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Στερεά Ελλάδας:** Α) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, Β) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης.
- IX. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Αττικής:** Α) Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας, Β) Φορέας Διαχείρισης Σχινιά-Μαραθώνα.
- X. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Πελοποννήσου:** Φορέας Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα & Υγροτόπου Μουστού.
- XI. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Νότιου Αιγαίου:** Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου – Σαρίας.
- XII. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Βόρειου Αιγαίου:** [δεν υπάρχει φορέας].
- XIII. Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών Κρήτης:** Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς & Λευκών Ορέων.

Πίνακας 7. Γενικά Χαρακτηριστικά των Προτεινόμενων Φορέων Προστατευόμενων Περιοχών.

Φορέας Προστατευόμενων Περιοχών	Έκταση (km ²)	Έκταση προστατευόμενων περιοχών (km ²)	Ποσοστό προστατευόμενων περιοχών επί του συνόλου της έκτασης	Πληθυσμός (κάτοικοι)	Πυκνότητα πληθυσμού (κάτοικοι/km ²)
1 Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	14.157	6.328	45%	606.170	42,82
2 Κεντρική Μακεδονία	18.811	9.209	49%	1.874.590	99,65
3 Δυτική Μακεδονία	9.451	1.627	17%	282.120	29,85
4 Ήπειρος	9.203	4.789	52%	336.650	36,58
5 Θεσσαλία	14.037	8.968	64%	730.730	52,06
6 Ιόνιοι Νήσοι	2.307	1.898	82%	206.470	89,50
7 Δυτική Ελλάδα	11.350	3.455	30%	680.190	59,93
8 Στερεά Ελλάδα	15.549	3.968	26%	546.870	35,17
9 Αττική	3.808	614	16%	3.812.330	1001,14
10 Πελοπόννησος	15.490	3.942	25%	581.980	37,57
11 Βόρειο Αιγαίο	3.836	2.793	73%	197.810	51,57
12 Νότιο Αιγαίο	5.286	3.572	68%	308.610	58,38
13 Κρήτη	8.336	3.782	45%	621.340	74,54

Υπόμνημα:

- Οι προστατευόμενες περιοχές του Αγίου Όρους δεν έχουν συμπεριληφθεί σε κάποιον από τους προτεινόμενους Φορείς, λόγω του γεγονότος ότι το Άγιο Όρος αποτελεί αυτοδιοίκητο τμήμα του ελληνικού κράτους.
- Οι προστατευόμενες εκτάσεις περιλαμβάνουν και τα θαλάσσια τμήματα των ΤΚΣ & ΖΕΠ. Ως εκ τούτου η αναγωγή των ποσοστών στο σύνολο της έκτασης της περιφέρειας δεν είναι απολύτως ακριβείς, γιατί οι εκτάσεις Περιφέρειας που έχει ο πίνακας, αφορούν μόνο τις χερσαίες εκτάσεις.

Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων.

6. Η διοίκηση των ΦοΔΠΠ ασκείται από ενδεκαμελή (11) διοικητικά συμβούλια από εκπροσώπους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (1ου και 2ου βαθμού), επιστημόνων με εμπειρία στο συγκεκριμένο πεδίο, περιβαλλοντικών οργανώσεων και υπουργείων. Συγκεκριμένα το διοικητικό συμβούλιο κάθε φορέα αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Διευθύνοντα Σύμβουλο, εκπρόσωπο ορισμένο από την αντίστοιχη αιρετή περιφέρεια⁴², εκπρόσωπο από την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (Κ.Ε.Δ.Ε), εκπρόσωπο από τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της γεωγραφικής περιοχής αναφοράς, εκπρόσωπο από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της γεωγραφικής περιοχής αναφοράς⁴³, εκπρόσωπο του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, εκπρόσωπο του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος⁴⁴, εκπρόσωπο περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, εκπρόσωπο της αντίστοιχης Αποκεντρωμένης Διοίκησης⁴⁵ και εκπρόσωπο του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.
7. Η θητεία των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου είναι τετραετής και υπάρχει δυνατότητα ανανέωσης για μία και μοναδική επιπλέον θητεία.
8. Ο Πρόεδρος και ο Διευθύνων Σύμβουλος του ΦοΔΠΠ, εγκρίνονται με αυξημένη πλειοψηφία 3/5 από την Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής, μετά από εισήγηση του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας.
9. Ο Πρόεδρος θα πρέπει να είναι μέλος ΔΕΠ Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος με εξειδίκευση και εμπειρία σε θέματα προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος. Ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου έχει τις εξής αρμοδιότητες: α) με απόφαση του συγκροτείται το ΔΣ του ΦοΔΠΠ σε σώμα, β) συγκαλεί το Διοικητικό Συμβούλιο, καταρτίζει την ημερήσια διάταξη, προεδρεύει στις συνεδριάσεις αυτού, γ) διευθύνει τις εργασίες του Διοικητικού Συμβουλίου, εκδίδει και επικυρώνει αντίγραφα των αποφάσεων του και ενημερώνει το Διοικητικό Συμβούλιο για τη λειτουργία ΦοΔΠΠ, δ) παρουσιάζει την ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων στο Διοικητικό Συμβούλιο. Το Διοικητικό Συμβούλιο, κατά την πρώτη συνεδρίαση του, ορίζει ως αναπληρωτή του Προέδρου ελλείποντος, απόντος ή κωλυμένου, ένα μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου.
10. Ο Διευθύνων Σύμβουλος του Διοικητικού Συμβουλίου:
- Μεριμνά για την εκτέλεση του αντικειμένου εργασιών ΦοΔΠΠ και των πάσης φύσεως έργων και ενεργειών, προς υλοποίηση των σκοπών του ΦοΔΠΠ.
  - Αποφασίζει για την εσωτερική οργάνωση του ΦοΔΠΠ στο πλαίσιο των εκάστοτε εγκεκριμένων κανονισμών λειτουργίας του. Σχεδιάζει τη δράση του ΦοΔΠΠ προς εκτέλεση των Προγραμμάτων και στόχων του.
  - Καταρτίζει το ετήσιο Επιχειρησιακό Σχέδιο του ΦοΔΠΠ.
- ⁴² Εναλλακτικά ο εκπρόσωπος μπορεί να ορίζεται από την Ένωση Περιφερειών Ελλάδος (ΕΝ.Π.Ε).
- ⁴³ Σε περίπτωση ύπαρξης περισσότερων του ενός εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, είτε τεχνολογικών, είτε ανώτατων, τότε ο εκπρόσωπος ορίζεται με βάση το μέγεθος (αριθμός διδασκόντων) των ιδρυμάτων.
- ⁴⁴ Οι εκπρόσωποι των επιμελητηρίων θα πρέπει να ανήκουν στα τοπικά παραρτήματά τους, εντός της γεωγραφικής περιοχής αναφοράς κάθε Φορέα.
- ⁴⁵ Οι αποκεντρωμένες διοικήσεις της χώρας είναι συνολικά επτά, οπότε δεν αντιστοιχούν πλήρως με τις 13 αιρετές περιφέρειες. Ο ορισμός εκπροσώπων στα ΔΣ των Φορέων θα γίνεται ως κάτωθι: Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής για το Φορέα Αττικής, Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης για το Φορέα Κρήτης, Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου για τους Φορείς Βορείου Αιγαίου και τους Φορείς Νοτίου Αιγαίου, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας για το Φορέα Ηπείρου και το Φορέα Δυτικής Μακεδονίας, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας για τον Φορέα Θεσσαλίας και το Φορέα Στερεάς Ελλάδας, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας-Θράκης για το Φορέα Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και το Φορέα Κεντρικής Μακεδονίας, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου, για το Φορέα Πελοποννήσου, το Φορέα Δυτικής Ελλάδας και το Φορέα Ιονίων Νήσων.

- δ) Αποφασίζει για τα θέματα προσωπικού του Φορέα, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Κανονισμού Εσωτερικής Οργάνωσης και Λειτουργίας του ΦοΔΠΠ και των συμβατικών υποχρεώσεων.
  - ε) Λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αναβάθμιση και αξιοποίηση του προσωπικού, προτείνοντας στο Διοικητικό Συμβούλιο την έγκριση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επιμόρφωσής του.
  - στ) Εισάγει και εισηγείται παντός είδους σχέδια δράσης στο Διοικητικό Συμβούλιο προς έγκριση.
  - ζ) Εισάγει και εισηγείται προς το Διοικητικό Συμβούλιο όλα τα θέματα της αρμοδιότητας του Διοικητικού Συμβουλίου. Επίσης, δικαιούται να εισάγει και να εισηγείται στο Διοικητικό Συμβούλιο προς έγκριση και κάθε άλλο, κατά την κρίση του, ζήτημα, ακόμη και αν δεν υπάγεται στη δική του αρμοδιότητα, μεριμνά για την εκτέλεση των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και το ενημερώνει σχετικά.
  - η) Εγκρίνει προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών για ποσά για τα οποία απαιτείται η διενέργεια πρόχειρου διαγωνισμού, όπως εκάστοτε ισχύουν από τις διατάξεις περί προμηθειών του Δημοσίου.
  - θ) Μεριμνά και αποφασίζει για την εξόφληση κάθε είδους οφειλών του ΦοΔΠΠ, της μισθοδοσίας και γενικά κάθε δαπάνης του ΦοΔΠΠ, καθώς και για την είσπραξη γενικά κάθε είδους εσόδων και απαιτήσεων του ΦοΔΠΠ.
  - ι) Αποφασίζει για το άνοιγμα, κλείσιμο και κίνηση τραπεζικών λογαριασμών σε οποιοδήποτε πιστωτικό ίδρυμα, εγκρίνει και ενεργεί καταθέσεις, αναλήψεις, πληρωμές, μεταφορές χρημάτων, εμβάσματα, υπογράφει τα εντάλματα πληρωμής των δαπανών και προβαίνει σε κάθε σχετική ενέργεια για την περαίωση οποιωνδήποτε διαδικασιών κατάθεσης, ανάληψης ή πληρωμής.
  - ια) Επιτρέπεται επίσης στο Διευθύνοντα Σύμβουλο, να εξουσιοδοτεί υπαλλήλους του ΦοΔΠΠ και να παρέχει σε αυτούς την εντολή και πληρεξουσιότητα για την ενέργεια συγκεκριμένων πράξεων και ενεργειών, καθορίζοντας ταυτόχρονα την έκταση αυτών.
  - ιβ) Μεριμνά για την πραγματοποίηση των στόχων του προϋπολογισμού του ΦοΔΠΠ.
  - ιγ) Πέραν των ανωτέρω αρμοδιοτήτων, το Διοικητικό Συμβούλιο με απόφαση του μπορεί να αναθέτει στο Διευθύνοντα Σύμβουλο και άλλες αρμοδιότητες.
11. Ο Διευθύνων Σύμβουλος θα πρέπει να έχει ελάχιστη εμπειρία τριών ετών διοίκησης εταιρείας ή φορέα του ιδιωτικού ή του δημόσιου τομέα. Επίσης απαιτείται, κατ' ελάχιστον, η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου σε θέματα διοίκησης. Αποτελεί το μοναδικό έμμισθο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και ο μισθός του ορίζεται στα 3/5 του ύψους των απολαβών του Ειδικού Γραμματέα υπουργείου.
12. Για την αποφυγή των προβλημάτων λειτουργίας των ΦοΔΠΠ που έχουν παρατηρηθεί έως σήμερα, της μη ομοιόμορφης λειτουργίας τους και

για τον αποτελεσματικό συντονισμό της δράσης τους, το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας καταρτίζει εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των ΦοΔΠΠ, κανονισμό υπηρεσιών και προσωπικού, εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του Διοικητικού Συμβουλίου, κανονισμό οικονομικής διαχείρισης και προμηθειών. Όλοι οι ανωτέρω κανονισμοί εγκρίνονται με απόφαση του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

13. Στις συνεδριάσεις του ΔΣ και μετά από εισήγηση του Προέδρου δύναται να συμμετέχουν κατά περίπτωση, εκπρόσωποι παραγωγικών φορέων, για την αποτελεσματικότερη διαβούλευση επί συγκεκριμένων θεμάτων. Οι εκπρόσωποι των φορέων συμμετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου.

14. Σε κάθε ΦοΔΠΠ, συγκροτούνται 20 θέσεις επιστημονικού προσωπικού και μέχρι 10 θέσεις διοικητικού και τεχνικού προσωπικού (βλ. επίσης Άρθρο 15 παρ. 6 του Ν. 2742/1999). Πέραν των θέσεων αυτών, στους ΦοΔΠΠ επιτρέπεται η σύναψη σύμβασης μίσθωσης έργου διάρκειας μέχρι ένα έτος, με φυσικά πρόσωπα για την παροχή υπηρεσιών ή τη διενέργεια εργασιών (όπως επιτρέπεται για τους Οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης με βάση τις διατάξεις του άρθρου 6 του Ν. 2527/1997)⁴⁶.

15. Για τον αποτελεσματικό συντονισμό των 13 ΦοΔΠΠ και την ουσιαστική διασύνδεσή τους με το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, διατηρείται η Επιτροπή «Φύση 2000». Η Επιτροπή «Φύση 2000» διατηρεί τις αρμοδιότητες και ενεργεί ως Εθνική Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών, με σκοπό το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών προγραμματισμού, οργάνωσης και λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών. Η Επιτροπή «Φύση 2000» συγκροτείται από τους Προέδρους των 13 ΦοΔΠΠ, τους εκπροσώπους των υπουργείων όπως προβλέπεται στην ΚΥΑ 33318-3028/1998 (ΦΕΚ 1289 Β΄) και έναν εκπρόσωπο Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων εθνικής εμβέλειας⁴⁷.

16. Η Επιτροπή «Φύση 2000» λειτουργεί με βάση κανονισμό λειτουργίας και της παρέχεται γραμματειακή και διοικητική στήριξη.

46. Ανάλογα με το μοντέλο επιλογής του προσωπικού των ΦοΔΠΠ θα πρέπει να προβλεφθεί η δυνατότητα μοριοδότησης του υφιστάμενου προσωπικού στους ΦοΔΠΠ που έχει αποκτήσει σημαντικότερη εμπειρία και στην πλειοψηφία του αποτελείται από υψηλών προσόντων επιστήμονες.

47. Με βάση το σημείο 15 της προτεινόμενης οργανωτικής δομής, αναβαθμίζεται και αναγνωρίζεται επίσημα για πρώτη φορά το Δίκτυο των Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών που δημιουργήθηκε τον Μάιο του 2011 αλλά παραμένει ακόμη ως άτυπο όργανο. Οι βασικές στοχεύσεις του οργάνου αυτού είναι: α) η επικοινωνία και ο συντονισμός μεταξύ των ΦοΔΠΠ για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση του έργου των ΦοΔΠΠ. β) Η εκπροσώπηση των ΦοΔΠΠ στις αρχές του κράτους και στην κοινωνία. γ) Η οργάνωση οριζόντιων δράσεων, η ανταλλαγή εμπειριών και η διάχυση πετυχημένων πρακτικών (διημερίδες, εκπαιδευτικά σεμινάρια, διεθνή συνέδρια) σε θέματα προστασίας, περιβαλλοντικής παρακολούθησης και διαχείρισης. δ) επαφή με άλλους Φορείς που ασχολούνται με τις προστατευόμενες περιοχές (υπουργεία, αποκεντρωμένη Περιφέρεια, ΟΤΑ, Περιβαλλοντικές ΜΚΟ, Σύλλογος Εργαζομένων στους ΦοΔΠΠ).

Γ2. Αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ

Με βάση την προϋπάρχουσα εμπειρία οι βασικές αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ προτείνεται να είναι:

1. Εφαρμοστικές (εφαρμογή σχεδίου διαχείρισης).
2. Εποπτικές (παρακολούθηση εφαρμογής και προόδου των σχεδίων διαχείρισης).
3. Ερευνητικές και Μελετητικές (εκπόνηση/υλοποίηση εθνικών/ευρωπαϊκών/διεθνών ερευνητικών προγραμμάτων-ανάθεση ερευνών).
4. Εκπαιδευτικές/ενημερωτικές (εκπαίδευση και ενημέρωση κοινού).
5. Εκδοτικές (έκδοση υλικού).
6. Πιστοποίησης (χορήγηση σημάτων, αδειών ξενάγησης, κ.λπ.).
7. Γνωμοδοτικές (παροχή γνωμοδοτήσεων σε Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και άλλων δραστηριοτήτων).
8. Κοινωνική Διαβούλευση (διάρκής διαβούλευση με τις τοπικές κοινωνίες, τις ομάδες ενδιαφερόμενων/εμπλεκόμενων (stakeholders), τους παραγωγικούς φορείς, τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες).

Από τις αρμοδιότητες των ΦοΔΠΠ που περιγραφόταν στον Ν. 2742/1999, προτείνεται να λοιπόν να αφαιρεθούν οι κατασκευαστικές αρμοδιότητες⁴⁸ και κυρίως οι ελεγκτικές. Οι αρμοδιότητες αυτές και ιδιαίτερα η φύλαξη, δεσμεύουν συχνά μεγάλο τμήμα της συνολικής δράσης των ΦοΔΠΠ, επικαλύπτονται με τις αρμοδιότητες άλλων υπηρεσιών του κράτους και έχουν αμφισβητούμενα αποτελέσματα. Σύμφωνα με την Επιτροπή Φύση «2000» και τη σχετική της αναφορά τον Σεπτέμβριου του 2011⁴⁹: «Ενώ οι “φύλακες” αποτελούν την πολυαριθμότερη ομάδα εργαζόμενων στους ΦοΔΠΠ (39% του συνολικού προσωπικού), ενώ σχέδιο εποπτείας φύλαξης εφαρμόζεται σε >70% των ΦοΔΠΠ, η φύλαξη αξιολογείται ως λίγο ή καθόλου επαρκής από >85% των ΦοΔΠΠ».

Προκειμένου η φύλαξη των προστατευόμενων περιοχών να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να συνδεθεί και να υλοποιηθεί από τις θεσμοθετημένες από την Πολιτεία υπηρεσίες. Κυρίαρχο ρόλο θα πρέπει να παίξουν το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (Αστυνομία) και οι Δασικές Υπηρεσίες (Διευθύνσεις Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και Διευθύνσεις Δασών των Αιρετών Περιφερειών) καθώς και

⁴⁸. «Την κατασκευή, επισκευή και συντήρηση των αναγκαίων έργων υποδομής, καθώς και την προμήθεια του αναγκαίου επιστημονικού και τεχνικού εξοπλισμού για την άσκηση των λειτουργιών διαχείρισης».

⁴⁹. Επιτροπή «ΦΥΣΗ 2000». Ο Θεσμός των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών – 10 χρόνια εφαρμογής, Σεπτέμβριος 2011. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=PckRvxTB9Yw%3d&tabid=764&language=el-GR>.

το Λιμενικό Σώμα. Στην περίπτωση του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, πέραν των λοιπών δομών, θα μπορούσε να διευρυνθούν οι αρμοδιότητες και των Υπηρεσιών Συνοριακής Φύλαξης, ώστε να εμπλέκονται στη φύλαξη των προστατευόμενων περιοχών στις περιοχές αρμοδιότητάς τους. Επιπλέον, για την ουσιαστική θωράκιση της προστασίας των προστατευόμενων περιοχών προτείνεται η δημιουργία ειδικού τμήματος Προστατευμένων Περιοχών στην Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ). Οι Επιθεωρητές Περιβάλλοντος μπορούν να διενεργούν αυτοψίες σε κάθε δημόσιο ή ιδιωτικό έργο ή δραστηριότητα που υπάγεται στις διατάξεις περί προστασίας του περιβάλλοντος ή επιβάλλεται για την αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων του και να προβαίνουν σε ελέγχους και μετρήσεις, καθώς και στη συλλογή κάθε χρήσιμου κατά την κρίση τους στοιχείου για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της ΕΥΕΠ. Τούτο ισχύει ανεξάρτητα από την τυχόν αρμοδιότητα άλλης αρχής να προβαίνει σε ανάλογο έλεγχο⁵⁰.

50. Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=407>.

Συνεπώς οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες εν γένει θα πρέπει να επιλαμβάνονται του ελέγχου, της διερεύνησης των σχετικών υποθέσεων και της πιθανής επιβολής προστίμων. Η δημιουργία μιας επιπλέον δομής «φύλαξης» χωρίς ξεκάθαρες αρμοδιότητες και επικαλύψεις με υφιστάμενες δομές συντείνει στην πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων και στην περιορισμένη αποτελεσματικότητα. Ο συντονισμός αυτός πρέπει να λάβει μόνιμο θεσμικό-οργανωτικό χαρακτήρα, χρησιμοποιώντας, ως παράδειγμα αναφοράς, τον ετήσιο σχεδιασμό πυροπροστασίας σε δάση και δασικές εκτάσεις, με βάση το συντονισμό των υφιστάμενων δομών αστυνόμευσης – εποπτείας και προστασίας του κράτους σε περιφερειακό επίπεδο (επίπεδο Αποκεντρωμένες Διοίκησης και Περιφέρειας) με συμμετοχή όλων των ελεγκτικών μηχανισμών, ένστολων και μη. Εν κατακλείδι, προτείνεται ως ορθολογικότερη προσέγγιση ο συντονισμός των υφιστάμενων δομών της ελληνικής πολιτείας για τη φύλαξη των προστατευόμενων περιοχών.

Όσον αφορά στην αρμοδιότητα εκτέλεσης έργων υποδομής (κατασκευαστική αρμοδιότητα) που απαιτούνται για την υλοποίηση των διαχειριστικών σχεδίων, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο περί δημοσίων έργων και συμβάσεων αποκλείει πρακτικά τους ΦοΔΠΠ, λόγω έλλειψης τεχνικής και διοικητικής επάρκειας. Αντιθέτως, για τα ίδια έργα στις ίδιες περιοχές υπάρχει συσσωρευμένη εμπειρία και τεχνική επάρκεια μελέτης, ωρίμανσης και εκτέλεσης έργων τόσο στις κατά τόπους δασικές υπηρεσίες όσο και στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης κάθε επιπέδου (Δήμους και Περιφέρειες). Υπό την προϋπόθεση ότι τα έργα γίνονται σε εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης, είναι πιο αποτελεσματικό η ωρίμανση και υλοποίησή τους να γίνεται από τις υφιστάμενες δομές. Εκείνο που απαιτείται στο νέο μοντέλο είναι ο συντονισμός σε επίπεδο Περιφέρειας, προϋπόθεση που διευκολύνεται τόσο από το προτεινόμενο νέο οργανωτικό σχήμα όσο και από τη συμμετοχή της αυτοδιοίκησης στη διοίκηση των ΦοΔΠΠ και είναι συμβατή με τις νέες ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για τη συμμετοχή των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών.

Ο βασικός πυρήνας των αρμοδιοτήτων των φορέων και η βασική τους εστίαση θα πρέπει να είναι η παρακολούθηση των ειδών και οικοτόπων (monitoring), η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού στις τοπικές κοινωνίες και των επισκεπτών (περιβαλλοντική εκπαίδευση), η γνωμοδότηση επί δράσεων εκ μέρους του Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα στα όρια δικαιοδοσίας τους, η εκπόνηση Εθνικών, Ευρωπαϊκών και Διεθνών Προγραμμάτων και η κοινωνική διαβούλευση⁵¹. Οι ΦοΔΠΠ θα πρέπει να αποτελέσουν τους βασικούς φορείς της διαβούλευσης, σε τοπικό επίπεδο μέσω των παραρτημάτων τους, σε περιφερειακό και σε εθνικό μέσω της Επιτροπής «Φύση 2000».

51. Πρόταση Δικτύου Φορέων Προστατευόμενων Περιοχών (2016).

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.
ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Νοέμβριος 2017

Βιωσιμότητα Προστατευόμενων Περιοχών και ΦοΔΠΠ

Η χρηματοδότηση των μέτρων για την προστασία και την ορθή διαχείριση των περιοχών Natura 2000 από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλύπτεται κατά κανόνα από τον κρατικό προϋπολογισμό, δεδομένου ότι πρέπει να είναι εξασφαλισμένη επί μακρό χρονικό διάστημα. Οι αυτοτελείς πόροι (από έσοδα ή από χορηγίες) λειτουργούν συμπληρωματικά⁵².

Η ευρωπαϊκή εμπειρία έχει δείξει ότι, σχεδόν στο σύνολο των περιπτώσεων, απαιτείται αρχικά η επένδυση μικρότερων ή μεγαλύτερων χρηματικών ποσών, είτε από ευρωπαϊκούς είτε από εθνικούς πόρους, προκειμένου να δρομολογηθούν τα κατάλληλα μέτρα και στη συνέχεια να διαμορφωθούν οι συνθήκες εκείνες που θα επιτρέψουν να λειτουργήσει ο χαρακτηρισμός της κάθε περιοχής ως προστατευόμενη περιοχή με αναπτυξιακό αποτύπωμα. Σε κάθε περίπτωση, μια προστατευόμενη περιοχή θα πρέπει να διαθέτει συνεχή ροή χρηματοδότησης για την κάλυψη των πάγιων αναγκών διατήρησης/προστασίας αλλά και πρόσβαση σε επιλεκτική χρηματοδότηση έργων και δράσεων με συγκεκριμένη στόχευση είτε αναπτυξιακή είτε στην κατεύθυνση της προστασίας. Εξίσου σημαντική για την επιτυχία του εγχειρήματος είναι η διασφάλιση ικανού αριθμού στελεχών που διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις τόσο στο σχεδιασμό των διαχειριστικών μέτρων όσο και στη διαχειριστική επάρκειά τους σε επίπεδο διοίκησης έργου και οικονομικών γνώσεων. Η διασφάλιση της βιωσιμότητας των ΦοΔΠΠ προκειμένου να μπορούν να επιτελούν το σύνθετο έργο που τους έχει αναθέσει η πολιτεία αποτέλεσε εξ αρχής το πιο δυσεπίλυτο πρόβλημα. Είναι αυτό ακριβώς που υπονόμωσε το εγχείρημα της ανάθεσης στους ΦοΔΠΠ της διαχείρισης και της προστασίας των προστατευόμενων περιοχών. Οι ΦοΔΠΠ αποτελούν αφενός ένα εργαλείο διαμόρφωσης και κυρίως εφαρμογής πολιτικών και αφετέρου ένα εργαλείο αποτελεσματικής προστασίας και διαχείρισης με αναπτυξιακή διάσταση. Ωστόσο, οδηγήθηκαν στην πλειονότητα τους, στο να αντιμετωπίζονται, συχνά άδικα, ως περιττό οικονομικό βάρος για το κράτος αφού με την περιστασιακή χρηματοδότηση που τους παρέχονταν, κυρίως μέσω συγχρηματοδοτούμενων κοινοτικών προγραμμάτων και με έντονα γραφειοκρατικά προβλήματα, υπολειπορούσαν και δημιουργούσαν πρόσθετα προβλήματα συντονισμού σε ένα ήδη δυσκίνητο γραφειοκρατικό σύστημα.

Απαραίτητος όρος για την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, την ενίσχυση της ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών και τη συμβολή στην επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας συνολικά, αποτελεί η αποτελεσματική απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων. Κάθε καθυστέρηση πολλαπλασιάζει τις πιθανότητες μη απορρόφησης ή στρεβλής απορρόφησης με μειωμένο ουσιαστικό αποτύπωμα. Συνεπώς, η ανάγκη διαμόρφωσης ενός συνεκτικού και λειτουργικού μοντέλου διακυβέρνησης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική λόγω της χρονικής συγκυρίας -της πρόσφατης έναρξης του νέου Εταιρικού Σύμφωνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ), 2014-2020.

52. European Commission (2014). Establishing Conservation Measures for Natura 2000 Sites – A review of the provisions of Article 6.1 and their practical implementation in different Member States. Και European Commission, Financing Natura 2000. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/index_en.htm.

Η βιωσιμότητα των ΦοΔΠΠ αποτελεί επομένως καθοριστικό παράγοντα ως προς την τελική επιλογή του τρόπου «διοίκησης» των προστατευόμενων περιοχών και τη δυνατότητα να λειτουργήσουν ως αναπτυξιακό εργαλείο, ως μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας. Άλλωστε, η διατήρηση των ΦοΔΠΠ με μόνο σκοπό την προστασία, με τη στενή έννοια του όρου, μιας περιοχής, υποσκάπτει μεσοπρόθεσμα τον ρόλο τους αφού έτσι προσλαμβάνονται από τις τοπικές κοινωνίες, παρά τις κατά περίπτωση εξαιρέσεις, ως εμπόδιο στην ευημερία τους αποξενώνοντας τους τοπικούς πληθυσμούς από το προστατευτέο αντικείμενο.

Χρηματοδότηση Φορέων⁵³

Το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας τον Ιούλιο του 2014 εκτίμησε το σύνολο των χρηματοδοτικών αναγκών για το υφιστάμενο δίκτυο περιοχών Natura 2000 καθώς και των νέων περιοχών που θα ενταχθούν στο δίκτυο, σε 685.236.000 ευρώ (Πίνακας 8)⁵⁴.

Πίνακας 8. Χρηματοδοτική εκτίμηση (2014-2020) για περιοχές του δικτύου Natura 2000.

Επενδυτική Προτεραιότητα Κατηγορία	Σύνολο (χιλ. €)
Ολοκλήρωση Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών και διαχειριστικών δομών περιοχών Natura 2000	227.220
Εποπτεία, παρακολούθηση και σχεδιασμός της διαχείρισης των περιοχών Natura 2000	56.300
Οργάνωση και λειτουργία συστήματος ερμηνείας περιβάλλοντος - Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την βιοποικιλότητα και τις περιοχές Natura 2000	40.350
Σχέδια διαχείρισης οικοτόπων/ ειδών και εφαρμογή της διαχείρισης για την μετρήσιμη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης	91.800
Δράσεις αναβάθμισης της λειτουργίας και οργάνωσης της διαχείρισης των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)	21.600
Διαχειριστικά μέτρα για την μείωση των επιπτώσεων από τα εισβάλλοντα είδη	13.000
Εκσυγχρονισμός προδιαγραφών - Σύνταξη Σχεδίων για την αιεφόρο ανάπτυξη δασών (δημοσίων και ιδιωτικών) με ενσωμάτωση μέτρων υπέρ της βιοποικιλότητας στα σχέδια δασικής διαχείρισης	4.800
Ολοκλήρωση Θαλάσσιου Δικτύου Natura 2000 (Οριοθέτηση, χαρακτηρισμός, οργάνωση και αρχική διαχείριση θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών)	36.500
Οργάνωση και προώθηση του Οικοτουρισμού σε Εθνικά και Περιφερειακά Πάρκα	24.190
Διαρκής κατάρτιση στελεχών/προσωπικού του συστήματος διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος	4.500
Δράσεις ενίσχυσης και ανάδειξης οικοσυστημάτων και προστατευόμενων περιοχών	146.930
Μερικό Σύνολο	667.190
Προσωπικό/Λειτουργία Διοίκησης (ΦοΔΠΠ)	18.046 ⁵⁵
ΣΥΝΟΛΟ	685.236

⁵³. Βασισμένο σε Κωνσταντίνου Γ. (2014), Αξιολόγηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, εντοπισμός προβλημάτων και προτάσεις παρεμβάσεων για την βελτιστοποίηση της λειτουργίας τους με επίκεντρο την διασφάλιση της οικονομικής τους βιωσιμότητας. Μελέτη που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Έργου «Οργάνωση των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και Σχεδιασμός της Πρώτης Φάσης Λειτουργίας τους», για λογαριασμό του ΥΠΕΝ.

⁵⁴. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 (Β' Φάση). Ιούλιος. Διαθέσιμο στο: <http://ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=gFJUC2xMz70%3D&tabid=232&language=el-GR>.

⁵⁵. Η εκτίμηση αυτή για το κόστος προσωπικού έγινε βάσει του σχετικού ερωτηματολογίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2008.

Στην πιο πρόσφατη εκτίμηση για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020 (το ΕΠΠΕΡΑΑ έχει πλέον μετεξελιχθεί στο ΥΜΕΠΕΡΑΑ), το ποσό αυτό έχει μειωθεί σε €43 εκατ. Είναι σαφές ότι τα δυο ποσά αποκλίνουν δραματικά ακόμα και αν υποθέσουμε ότι μέρος των προβλεπόμενων αναγκών καλύπτονται εν μέρει και από άλλους άξονες του ΕΣΠΑ. Το αρμόδιο υπουργείο θα πρέπει να ξεκαθαρίσει τις αιτίες της σημαντικής αυτής απόκλισης.

Πέραν όμως του τελικού ποσού που θα διατεθεί στους ΦοΔΠΠ από το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, είναι αναγκαίο το δίκτυο των προστατευόμενων περιοχών της χώρας και οι φορείς διοίκησης τους να απελευθερωθούν από την αποκλειστική χρηματοδότηση τους από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους. Θυμίζουμε ότι έως και σήμερα οι ΦοΔΠΠ χρηματοδοτήθηκαν αποκλειστικά από ευρωπαϊκά κονδύλια, με ένα ποσό που προσεγγίζει τα €100 εκατ., ενώ για το 2016 η χρηματοδότηση (€7,8 εκατ. στο σύνολο) προήλθε από το Πράσινο Ταμείο. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και το 2017. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των ΦοΔΠΠ, θα πρέπει αφενός να αξιοποιηθούν καλύτερα οι διαθέσιμοι πόροι με μικρές βελτιώσεις στο υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο όπου απαιτείται, και αφετέρου να εξευρεθούν συμπληρωματικοί πρόσθετοι πόροι, οι οποίοι μπορεί να εξειδικεύονται ανά περιοχή ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της και τις δυνατότητες χρηματοδότησης που αυτή παρουσιάζει. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε μια αναλυτική λίστα πιθανών άμεσων και έμμεσων πηγών χρηματοδότησης-χρηματοδότηση από δραστηριότητες που αναπτύσσει ο ίδιος ο ΦοΔΠΠ (άμεση) και από κρατικούς πόρους (έμμεση).

A) Άμεση Χρηματοδότηση

Οι ΦοΔΠΠ θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν διάφορα καινοτόμα χρηματοδοτικά εργαλεία, ώστε να ενισχύσουν σημαντικά τον προϋπολογισμό τους. Καταλληλότερα για τους ΦοΔΠΠ είναι τα ακόλουθα:

Πόροι από πωλήσεις προϊόντων

Πρόκειται για τους πόρους που αναφέρονται στο Άρθρο 15 παρ. 5(δ) του ν. 2742/99, δηλαδή πόροι από πωλήσεις υλικών, εκδόσεις επιστημονικών δεδομένων, εισιτήρια εισόδου (π.χ. Φαράγγι της Σαμαριάς), εισιτήρια χώρων στάθμευσης, ξεναγήσεις, τυπωμένα ρούχα, συνεργασίες με επιχειρήσεις κ.λπ. Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της προστατευόμενης περιοχής, τα προς πώληση προϊόντα μπορεί να είναι και αγροτικά ή κτηνοτροφικά προϊόντα (τρόφιμα) για τα οποία δημιουργείται υπεραξία μέσω της σύνδεσής τους με την προστατευόμενη περιοχή προέλευσής τους. Σε κάθε περίπτωση, αν οι πόροι αυτοί εισπράττονται απευθείας από τον ΦοΔΠΠ, αυτό ασφαλώς δημιουργεί και ένα διαχειριστικό κόστος το οποίο θα πρέπει να καλύπτεται από τους πόρους αυτούς.

Πακέτα χορηγιών

Εναλλακτικά, θα μπορούσε να δημιουργούνται πακέτα χορηγιών στα οποία να περιλαμβάνονται και προς πώληση υλικά, είδη ή εκδόσεις του ΦοΔΠΠ. Ενδεικτικά, το κάθε «πακέτο χορηγίας» θα μπορούσε να φέρει το όνομα ενός προστατευόμενου είδους (π.χ. *Careta careta*, κόκκινο ελάφι, λύγκας, κ.λπ.), όπου ο επισκέπτης θα μπορούσε να αγοράσει π.χ. ένα πακέτο χορηγίας «Μεσογειακή Φώκια», το οποίο περιλαμβάνει –με τη μορφή δώρου– ένα ημερολόγιο, δύο μολύβια, μια σειρά αυτοκόλλητα και μια έντυπη έκδοση του οικείου ΦοΔΠΠ σχετικά με τις δραστηριότητές του. Δημιουργώντας τέτοια πακέτα χορηγιών, διαφορετικών ονομάτων, περιεχομένου και τιμών, ο επισκέπτης ουσιαστικά δεν αγοράζει ένα προϊόν ή ένα βιβλίο, αλλά δίνει μια συνδρομή/χορηγία προς το ΦοΔΠΠ, παίρνοντας ως δώρο τα αντίστοιχα είδη/υλικά/βιβλία. Σε αυτήν την περίπτωση, θα πρόκειται ουσιαστικά για συνδρομή και όχι για παράδοση αγαθού και κατά συνέπεια η εν λόγω συναλλαγή θα μπορούσε να απαλλάσσεται από το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ).

Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ), υιοθετείται σταδιακά από ολοένα και περισσότερες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι πάνω από 50 ελληνικές και πολυεθνικές επιχειρήσεις δημοσιεύουν σήμερα απολογισμό ΕΚΕ. Η έννοια της ΕΚΕ συνοψίζεται στην απόφαση μιας εταιρίας να ενσωματώνει σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις επιχειρηματικές της δραστηριότητες και στις επαφές της με άλλα «ενδιαφερόμενα μέρη». Στις επιχειρήσεις που ακολουθούν την ΕΚΕ στην Ελλάδα συγκαταλέγονται ενδεικτικά Τράπεζες (Εθνική, Alpha Bank), Ασφαλιστικές (Interamerican), Πετρελαϊκές (JETOIL, MAMID OIL, MOTOR OIL), βιομηχανικοί όμιλοι (όπως Βιοχάλκο, ΤΙΤΑΝ, ΕΛΒΑΛ, ΗΡΑΚΛΗΣ, ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ, κ.ά.), ενεργειακές (ΔΕΠΑ, ΔΕΗ) και άλλες. Πολλές εξ αυτών ήδη σήμερα αναλαμβάνουν εθελοντικά, σε συμμόρφωση με την πολιτική ΕΚΕ τους, σοβαρές πρωτοβουλίες και στον τομέα του περιβάλλοντος, είτε ενσωματώνοντας περιβαλλοντικά πρότυπα, είτε χρηματοδοτώντας ΜΚΟ, ή/και περιβαλλοντικές δράσεις και πρωτοβουλίες.

Οι ΦοΔΠΠ θα μπορούσαν να δημιουργήσουν χορηγικά πακέτα εταιρικής υπευθυνότητας. Κάθε χορηγικό πακέτο μπορεί να περιλαμβάνει μία ή περισσότερες δράσεις, τις οποίες ο ΦοΔΠΠ ούτως ή άλλως προγραμματίζει για το επόμενο έτος λειτουργίας του και τις οποίες έχει εντάξει στο πρόγραμμα δράσης του. Θα μπορούσαν έτσι να δημιουργηθούν διακριτά χορηγικά πακέτα που μπορεί να αφορούν π.χ. δράσεις φύλαξης, καθαρισμού ακτών ή δασών, μετρήσεων, εξοπλισμό παρακολούθησης, εκδόσεις, ενημερωτικές καμπάνιες κ.λπ. Τα χορηγικά πακέτα μπορούν να είναι διαβαθμισμένα ως προς το κόστος τους, ώστε ο υποψήφιος χορηγός να μπορεί να διαλέξει ανάλογα με το ύψος των χρημάτων που είναι διατεθειμένος να διαθέσει. Σε αντάλλαγμα, ο χορηγός θα μπορεί να χρησιμοποιεί το λογότυπο του ΦοΔΠΠ στον Απολογισμό ΕΚΕ του και στο σχετικό διαφημιστικό υλικό του.

Επιπλέον, οι ΦοΔΠΠ θα μπορούσαν να αναζητήσουν χορηγίες από τοπικές εταιρίες αλλά και από μεγάλους ιδιωτικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην προστασία του περιβάλλοντος και μπορούν να εκμεταλλευθούν πιθανές συνέργειες στο πλαίσιο προώθησης π.χ. εκστρατειών ευαισθητοποίησης. Τυπικό παράδειγμα τέτοιων ιδιωτικών φορέων είναι τα Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης (ΣΕΔ) που λειτουργούν με βάση την αρχή της «διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού» και το Ν. 2939/2001⁵⁶. Τα συστήματα οργανώνονται από τους υπόχρεους παραγωγούς και εισαγωγείς και σκοπό έχουν να οργανώνουν και χρηματοδοτούν το σύνολο της διαχείρισης των αποβλήτων προϊόντων τους (από τη συλλογή και μεταφορά έως και την τελική ανακύκλωσή τους). Μπορεί να είναι συλλογικά (ο κανόνας) ή ατομικά. Χρηματοδοτούνται από τις εισφορές των υπόχρεων οι οποίες μπορεί να είναι ανά τεμάχιο/είδος προϊόντος ή βάρος/είδος προϊόντος. Η συμμετοχή στα συστήματα συνοδεύεται από την καταβολή στο σύστημα εκ μέρους του ενδιαφερόμενου διαχειριστή χρηματικής εισφοράς. Το ύψος της εισφοράς αυτής καθορίζεται στη σύμβαση προσχώρησής τους στο σύστημα και απαλλάσσει τους συμβαλλόμενους διαχειριστές από την ευθύνη εκπλήρωσης των υποχρεώσεών τους. Για παράδειγμα, οι εισαγωγείς των ελαστικών έχουν συστήσει την ECO-ELASTIKA Α.Ε. και μαζεύουν όλα τα λάστιχα από τα βουλκανιζατέρ πληρώνοντας εργολάβους μεταφορείς, οι οποίοι τα οδηγούν σε εγκαταστάσεις επεξεργασίας ελαστικών (ή παραγωγής τσιμέντου) για καύση, τις οποίες επίσης πληρώνουν ένα "gate fee". Χρηματοδοτούνται γιατί για κάθε λάστιχο που μπαίνει στην αγορά πληρώνεται στην ECO-ELASTIKA ένα ποσό ως εισφορά. Αντίστοιχα συμβαίνει στα ΑΗΗΕ και το σύστημα ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΣΥΣΚΕΥΩΝ Α.Ε. με τη διαφορά ότι η χρέωση διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος του ηλεκτρικού ή ηλεκτρονικού εξοπλισμού.

Σήμερα λειτουργούν τα ακόλουθα ΣΕΔ συσκευασιών: ΣΣΕΔ – Ανακύκλωση, Κέντρο Εναλλακτικής Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ΑΕ, ΑΒ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΤΑΠΟΔΟΤΙΚΗ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ. Τα ακόλουθα ΣΕΔ λοιπών προϊόντων: Λιπαντικά Έλαια: ΕΝΔΙΑΛΕ ΑΕ, Οχήματα Τέλους Κύκλου Ζωής: ΕΔΟΕ ΑΕ, ΗΣ και Συσσωρευτές: ΣΣΕΔΦΗΣΣ, ΣΥ.ΔΕ.ΣΥΣ ΑΕ, ΕΠΕΝΔΙΣΥΣ RE-BATTERY, COMBATT, Απόβλητα Ηλεκτρικού και Ηλεκτρονικού Εξοπλισμού: Ανακύκλωση Συσκευών, Φωτοκύκλωση ΑΕ, Ελαστικά Οχημάτων: ECO – ELASTICA (ΦΕΚ 1145 Β/ 28.7.04) καθώς και 9 ΣΕΔ για απόβλητα εκσκαφών, κατασκευών και κατεδαφίσεων (ΑΕΚΚ, τα λεγόμενα «μπάζα») που καλύπτουν την Περιφέρεια Αττικής, την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, τους Ν. Βοιωτίας, Εύβοιας, Ηρακλείου, Κυκλάδων, Λακωνίας και Λασιθίου.

56. Η Οδηγία 2008/98 στην οποία βασίζεται ο νόμος 2939/2001 αναφέρει χαρακτηριστικά: «Προκειμένου να ενισχυθούν η επαναχρησιμοποίηση και πρόληψη, η ανακύκλωση και άλλες μορφές ανάκτησης αποβλήτων, τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν νομοθετικά και μη νομοθετικά μέτρα για να εξασφαλίζουν ότι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία κατ' επάγγελμα αναπτύσσουν, κατασκευάζουν, μεταποιούν, επεξεργάζονται, πωλούν ή εισάγουν προϊόντα (παραγωγός του προϊόντος) φέρουν διευρυμένη ευθύνη παραγωγού.» Διαθέσιμη στο: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0098>.

Εθελοντικές Συμφωνίες

57. Όπ. παρ. υποσ. 52.

Ο θεσμός των εθελοντικών συμφωνιών χρησιμοποιείται ευρύτατα στις χώρες της Ε.Ε. Η διαφοροποίησή τους σε σχέση με τα αυστηρότερα κυβερνητικά εργαλεία (κανονιστικά ή διαταγής και ελέγχου) έγκειται στην έννοια της αυτοδιαχείρισης, καθώς οι εθελοντικές συμφωνίες εμπεριέχουν μια στροφή προς συν-κυβερνητικές πολιτικές και εντείνουν την απομάκρυνση από την κρατική διαχείριση⁵⁷.

Δυστυχώς, σε αντίθεση με πολλές άλλες χώρες της Ε.Ε., στην Ελλάδα δεν έχουν τύχει ευρείας εφαρμογής, κυρίως λόγω έλλειψης σχετικής πληροφόρησης. Επιπλέον όπου εφαρμόστηκαν η επιτυχία τους ήταν περιορισμένη. Παρ' όλα αυτά δεν θα πρέπει να υποτιμώνται οι δυνατότητες που προσφέρουν στη δημιουργία πρόσθετων πόρων. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικά παραδείγματα τέτοιων συμφωνιών:

- Εθελοντικές δράσεις που οργανώνονται από ιδιωτικούς φορείς, π.χ. καθαρισμός παραλιών, φυτεύσεις κ.λπ. για λόγους διαφημιστικής προβολής (π.χ. ετήσιος καθαρισμός ακτών Σχοινιά από τον τηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΐ).
- Εθελοντικές συμφωνίες του ΦοΔΠΠ με ξενοδοχειακά επιμελητήρια της προστατευόμενης περιοχής. Μια τέτοια συμφωνία θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη διανομή στα ξενοδοχεία ενημερωτικού υλικού για την προστατευόμενη περιοχή και το έργο του ΦοΔΠΠ, προώθηση εκδρομών και ξεναγήσεων στην περιοχή υπό την αιγίδα του ΦοΔΠΠ κ.λπ. με αντάλλαγμα τη δυνατότητα χρήσης ειδικού σήματος από τα ξενοδοχεία που συμμετέχουν, με το οποίο πιστοποιείται η στήριξή τους στο ΦοΔΠΠ και ενισχύεται το πράσινο προφίλ τους.
- Εθελοντικές συμφωνίες του ΦοΔΠΠ με αεροπορικές ή ακτοπλοϊκές επιχειρήσεις που εκτελούν δρομολόγια προς και από την ευρύτερη περιοχή, με αντίστοιχο περιεχόμενο, όπως στην περίπτωση των ξενοδοχείων.
- Εθελοντικές συμφωνίες μπορούν να επιδιωχθούν και με μεμονωμένες παραγωγικές ή τουριστικές μονάδες που λειτουργούν εντός ή πλησίον της περιοχής αρμοδιότητας κάθε ΦοΔΠΠ (π.χ. από τα οινόποιεία μιας περιοχής, το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού, μεγάλη εταιρία εξόρυξης στη Μήλο κ.λπ.).

Οι ανωτέρω εθελοντικές συμφωνίες θα μπορούσαν να καλύπτουν επιπρόσθετα μέρος του κόστους υλοποίησής τους, π.χ. με την ανάληψη εκ μέρους μια επιχείρησης του κόστους έκδοσης του ενημερωτικού υλικού.

Β) Έμμεση Χρηματοδότηση

Κρατικοί Πόροι

Μια ρύθμιση που θα μπορούσε να εξεταστεί είναι η προσθήκη δύο ακόμα πιθανών πόρων στην παρ.5 του Άρθρου 15 του Ν. 2742/1999 και συγκεκριμένα:

- α) **ετήσια κρατική επιχορήγηση που εγγράφεται στον τακτικό προϋπολογισμό** του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και αποδίδεται στο ΦοΔΠΠ με απόφαση του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας,
- β) **έκτακτη ετήσια κρατική επιχορήγηση από τον προϋπολογισμό δημόσιων επενδύσεων** (ΠΔΕ), παρότι, υπό τις παρούσες οικονομικές συνθήκες, δύσκολα θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί μια τέτοια διάταξη. Σημειώνεται ότι, στον Ν.1650/1986 υπάρχει αντίστοιχη διάταξη για απευθείας χρηματοδότηση του Ενιαίου Φορέα Περιβάλλοντος (ο οποίος προβλεπόταν να συσταθεί ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου αλλά παραμένει στα «χαρτιά»).

Η υφιστάμενη νομοθεσία προβλέπει τη δυνατότητα χρηματοδότησης ενός ΦοΔΠΠ από το Πράσινο Ταμείο (το οποίο αποτελεί μετεξέλιξη του παλαιότερου Ειδικού Ταμείου Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολυεδομικών Σχεδίων - ΕΤΕΡΠΣ), αλλά η δυνατότητα αυτή δεν αξιοποιείται επαρκώς. Επιπλέον κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης το 97,5% των διαθέσιμων πόρων του Πράσινου Ταμείου έχουν δεσμευτεί και περιέλθει στον Κρατικό Προϋπολογισμό. Στην ουσία το Πράσινο Ταμείο λειτουργεί με το 2,5% των διαθέσιμων πόρων του⁵⁸. Σύμφωνα με τον ιδρυτικό του Νόμο, το Πράσινο Ταμείο έχει ως βασικό σκοπό «την ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος με τη διαχειριστική, οικονομική, τεχνική και χρηματοπιστωτική υποστήριξη προγραμμάτων, μέτρων, παρεμβάσεων και ενεργειών που αποβλέπουν στην ανάδειξη και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, τη στήριξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Χώρας και την εξυπηρέτηση του δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος μέσω της διοίκησης, διαχείρισης και αξιοποίησης των πόρων του⁵⁹». Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 17 του Ν. 4014/2011⁶⁰ με την οποία προβλέπεται η σύσταση ειδικού κωδικού στο Πράσινο Ταμείο για κάθε ΦοΔΠΠ (με σκοπό την είσπραξη των τελών περιβαλλοντικής αδειοδότησης), η δυνατότητα χρηματοδότησης μέσω ειδικού κωδικού είναι ήδη θεσμοθετημένη. Απομένει όμως να συσταθεί στην πράξη ο ανωτέρω κωδικός και να ενεργοποιηθεί η σχετική διάταξη. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να εκδοθεί η Υπουργική Απόφαση της παραγράφου 8 του άρθρου 17 του Ν. 4014/2011, ώστε να καθοριστεί το ύψος των ανταποδοτικών τελών που δικαιούται ο οικείος ΦοΔΠΠ από τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Η χρηματοδότηση από το Πράσινο Ταμείο ενεργοποιήθηκε μόνο για τα έτη 2016 και 2017.

58. Η διάταξη της παρ. 4 του άρθ. 3 του Ν. 3889/2010, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 6β του άρθ. 39 του Ν. 4024/2011 (ΦΕΚ Α' 226/27.10.2011) και στη συνέχεια με το άρθ. 32 παρ. 4 του Ν. 4111/2013 (ΦΕΚ Α' 18/25.01.2013) και ισχύει, έχει ως εξής: «Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, η διάθεση των πόρων του Πράσινου Ταμείου κατ' έτος, όπως προβλέπονται στο άρθρο 8, για τις λειτουργικές του δαπάνες και την επίτευξη των σκοπών του, δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το δύο και ήμισυ τοις εκατό (2,5%) επί του συνόλου των διαθέσιμων του κατά το τέλος του προηγούμενου έτους. Τα επιπλέον του ανωτέρω ποσοστού διαθέσιμα επιτρέπεται να περιέχονται στον Κρατικό Προϋπολογισμό με κοινές αποφάσεις των υπουργών Οικονομικών και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής».

59. Άρθρο 5 του Ν. 3889/2010.

60. Παράγραφος 6 του άρθρου 17 του Ν. 4014/2011: «Συνιστώνται ειδικό κωδικό στο Πράσινο Ταμείο του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής που αντιστοιχούν σε έναν κωδικό για κάθε αρμόδια περιβαλλοντική αρχή αδειοδότησης και σε έναν για κάθε φορέα διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής, στους οποίους κατατίθεται ποσοστό από τα παράβολα διαδικασίας ΠΠΠΑ, διαδικασίας αξιολόγησης ΜΠΕ, ειδικής οικολογικής αξιολόγησης και διαδικασίας ανανέωσης ή τροποποίησης ΑΕΠΟ».

Προκειμένου η διαχείριση των χρηματοδοτήσεων προς τις προστατευόμενες περιοχές να γίνεται κεντρικά έτσι ώστε να υπάρχει ο βέλτιστος σχεδιασμός και προτεραιοποίηση, θα μπορούσε, μέσω κατάλληλης νομοθετικής ρύθμισης (τροποποίηση του Άρθρου 17 του Ν. 4014/2011) να συσταθεί και ειδικός κωδικός στο Πράσινο Ταμείο, με δικαιούχο το Τμήμα Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών της Διεύθυνσης Προστασίας Βιοποικιλότητας, Εδάφους και Διαχείρισης Αποβλήτων του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Στον κωδικό αυτό θα μπορούσαν να κατατίθενται:

- α) **συγκεκριμένο ποσοστό από τα παράβολα** της διαδικασίας αξιολόγησης Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ), Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), ειδικής οικολογικής αξιολόγησης και διαδικασίας ανανέωσης ή τροποποίησης Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) και
- β) **κάθε άλλος πόρος που τυχόν προβλέπεται από ειδικές διατάξεις** που θα θεσπιστούν όπως π.χ. τα περιβαλλοντικά πρόστιμα.

Για παράδειγμα, θα μπορούσε να προστεθεί διάταξη στο άρθρο 30 του Ν. 1650/1986 (το οποίο προβλέπει ότι το σύνολο των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις ή δραστηριότητες που παραβιάζουν την περιβαλλοντική νομοθεσία) που να προβλέπει ότι τα πρόστιμα που επιβάλλονται να περιέρχονται στο Πράσινο Ταμείο και να διατίθενται, με απόφαση του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, για τη χρηματοδότηση έργων αποκατάστασης στις ρυπανθείσες περιοχές, με την οποία να προβλέπεται, επίσης, ότι συγκεκριμένο ποσοστό κάθε προστίμου θα κατατίθεται στον ανωτέρω ειδικό κωδικό και θα διατίθεται για την ενίσχυση των υποδομών πρόληψης της ρύπανσης στις προστατευόμενες περιοχές. Η ρύθμιση αυτή θα μπορούσε να αιτιολογηθεί με βάση την αρχή της πρόληψης και την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν εθνική αλλά και κοινοτική περιβαλλοντική κληρονομιά, μέρος των προστίμων θα πρέπει να διατίθεται για την προστασία των περιοχών αυτών από τη ρύπανση, η οποία είναι ιδιαίτερως έντονη.

Μια αντίστοιχη πηγή πιθανών πρόσθετων πόρων θα μπορούσε να είναι τα πρόστιμα που προβλέπονται στο Ν. 4178/2013 (ΦΕΚ Α'174/2013) «Αντιμετώπιση της Αυθαίρετης Δόμησης – Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις». Συγκεκριμένα, στο άρθρο 26 του νόμου ορίζεται ότι με κοινή απόφαση των υπουργών Οικονομικών και Περιβάλλοντος και Ενέργειας, ένα ποσοστό των παραπάνω προστίμων αποδίδεται στο Πράσινο Ταμείο. Σημειώνεται ότι αντίστοιχες ρυθμίσεις περιλαμβάνονται και στο νομοσχέδιο «Έλεγχος και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος» που ψηφίστηκε στις 18 Οκτωβρίου 2017. Με κατάλληλη νομοθετική ρύθμιση θα μπορούσε να προβλεφθεί ότι, σε περίπτωση προστίμων που επιβάλλονται για αυθαίρετες κατασκευές εντός προστατευόμενων περιοχών (επομένως, στην πραγματικότητα, σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμού περιοχές), το σύνολο (ή τουλάχιστον ένα σημαντικό ποσοστό) του προστίμου θα περιέρχεται στον

ειδικό κωδικό του οικείου ΦοΔΠΠ (ή της Δ/σης Προστασίας Βιοποικιλότητας σε περίπτωση που δεν έχει συσταθεί ΦοΔΠΠ). Σημειώνεται ότι στο νομοσχέδιο «Έλεγχος και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος» προβλέπεται ήδη ειδική κατηγορία αυθαίρετων κατασκευών με μεγαλύτερη οικονομική επιβάρυνση προστίμων σε περίπτωση που βρίσκονται εντός προστατευόμενων περιοχών. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, ασφαλώς, οποιαδήποτε αξιοποίηση των πόρων του Πράσινου Ταμείου δυσχεραίνεται από το γεγονός ότι το 97,5% των πόρων του παρακρατείται από το κράτος για να καλυφθούν άλλες οικονομικές υποχρεώσεις την περίοδο της κρίσης.

Εναλλακτικά, θα μπορούσε, σε εφαρμογή της Οδηγίας 2015/720 για τις πλαστικές σακούλες, τμήμα του τέλους που επιβλήθηκε σε κάθε πλαστική σακούλα μιας χρήσης με πάχος < 50 μm να αποδίδεται στους ΦοΔΠΠ. Η εφαρμογή της οδηγίας στο μέρος που αφορά το τέλος ανταποδοτικού χαρακτήρα -ύψους 3 λεπτών (για το 2018) και 7 λεπτών (από το 2019)- σε όλες τις λεπτές πλαστικές σακούλες μιας χρήσης (πάχους 0-50 μm) ξεκινά στην Ελλάδα την 1.1.2018 (ΚΥΑ 180036/952/10.8.2017, ΦΕΚ Β' 2812/10.8.2017), ενώ σύμφωνα με ανακοινώσεις του ΥΠΕΝ αναμένεται εμβάθυνση και διεύρυνση του μέτρου με επικείμενη νομοθετική ρύθμιση. Το συνολικό ποσό που ένας τέτοιος φόρος μπορεί να συγκεντρώνει ετησίως ανέρχεται (ανάλογα με την εισπραξιμότητά του) στα €50 με €100 εκατ. (ανάλογα με το ύψος του φόρου), επομένως η αποκλειστική του χρήση για σκοπούς που σχετίζονται μόνο με τη μείωση της χρήσης πλαστικής σακούλας είναι υπερβολική, δεδομένου ότι το ποσό αυτό υπερβαίνει τις ετήσιες εισφορές σε όλα τα συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης! Ως εκ τούτου, ακόμα και η απόδοση ενός σχετικά μικρού ποσοστού στους ΦοΔΠΠ, θα έλυne τα οικονομικά προβλήματα που σήμερα αντιμετωπίζουν, χωρίς να δημιουργηθεί κανένα πρόβλημα σε ό,τι αφορά τον κύριο σκοπό του πόρου αυτού.

Ένας άλλος έμμεσος τρόπος προσέλκυσης πόρων για τη χρηματοδότηση δράσεων που αποσκοπούν στην υλοποίηση διαχειριστικών μέτρων και την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων είναι η πρόβλεψη φορολογικών απαλλαγών σε ιδιωτικές επενδύσεις σε προστατευόμενες περιοχές που υπηρετούν τόσο την υλοποίηση διαχειριστικών μέτρων όσο και την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων. Μέσω συνδυασμού εθελοντικών συμφωνιών και παροχής οικονομικών κινήτρων, θα μπορούσε να εξασφαλιστεί η εφαρμογή διαχειριστικών μέτρων, παρακάμπτοντας το πρόβλημα της έλλειψης χρημάτων. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να υπογράφονται συμβόλαια (ή και μνημόνια συνεργασίας κ.λπ.) κατόπιν εθελοντικής συμφωνίας με ιδιοκτήτες γης προκειμένου αυτοί να εφαρμόζουν συγκεκριμένα διαχειριστικά μέτρα για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων προστασίας και σε αντάλλαγμα αυτοί να λαμβάνουν ορισμένες φορολογικές ελαφρύνσεις (π.χ. έκπτωση επί του ΕΝΦΙΑ στα αγροτεμάχια) ή να έχουν ευνοϊκότερη πρόσβαση σε κρατική επιχορήγηση για δράσεις που σχετίζονται με ορθές

πρακτικές διαχείρισης (π.χ. καλλιέργειας, δασοπονίας κ.λπ.) σε σχέση με το προστατευτέο αντικείμενο.

Για την ορθότερη, αποτελεσματικότερη και δικαιότερη χρηματοδότηση και των 13 νέων ΦοΔΠΠ προτείνεται η δημιουργία Ενιαίου Ταμείου, το οποίο θα έχει έναν αναδιανεμητικό ρόλο. Στο Ταμείο θα κατατίθεται το σύνολο των εσόδων από τις διάφορες πηγές και στη συνέχεια θα επιμερίζεται στους ΦοΔΠΠ. Με δεδομένο ότι συγκεκριμένοι ΦοΔΠΠ θα διαχειρίζονται πιο «ευνοϊκές» για οικονομικές δραστηριότητες και έσοδα περιοχές, προτείνεται η διερεύνηση χρήσης ενός αναλογικού ποσοστού επιστροφής των εσόδων σε κάθε φορέα. Για παράδειγμα, τα έσοδα από τη δράση ενός συγκεκριμένου φορέα, κατά 30% να παραμένουν στον ΦοΔΠΠ και το υπόλοιπο 70% να κατευθύνεται στο Ενιαίο Ταμείο με σκοπό την αναδιανομή του σε όλους του ΦοΔΠΠ. Η προσέγγιση αυτή θα καταστήσει το σύνολο των φορέων οικονομικά βιώσιμο.

Η δημιουργία Ενιαίου Ταμείου, πέρα από τους ανωτέρω στόχους, προωθεί ταυτόχρονα τον βέλτιστο σχεδιασμό και προτεραιοποίηση των δράσεων. Ακόμη, μπορεί να προσφέρει κρίσιμο χρηματοοικονομικό μέγεθος, σε βάθος χρόνου, με την ωρίμανση των αλλαγών που προτείνονται σε χρηματοδοτικό επίπεδο, ώστε με κατάλληλη χρήση σύγχρονων (πχ ΣΔΙΤ) και ευέλικτων όπως τα διεθνώς ολοένα και αυξανόμενα «πράσινα ομόλογα»⁶¹ και τα διευρυνόμενα εργαλεία⁶² του «Επενδυτικού Σχεδίου για την Ευρώπη») χρηματοοικονομικών εργαλείων, να μπορούν να πολλαπλασιασθούν οι διαθέσιμοι πόροι με τη συμμετοχή του ιδιωτικού και ημι-κρατικού τομέα σε έργα, δράσεις και προγράμματα εντός των περιοχών προστασίας.

61. World Bank Treasury & PIIAF, What are Green Bonds?, Διαθέσιμο στο: http://treasury.worldbank.org/cmd/pdf/What_are_Green_Bonds.pdf.

62. Συμβούλιο της Ευρώπης, Διαθέσιμο στο: <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/investment-plan/strategic-investments-fund/>.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.
ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Νοέμβριος 2017

Προστατευόμενες περιοχές και ανάπτυξη

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα οφέλη για την Ευρώπη από τις περιοχές Natura 2000 εκτιμώνται ότι ανέρχονται σε περίπου €200- 300 δισ. το χρόνο. Επιπλέον, εκτιμάται ότι υπάρχουν 1,2-2,2 δισ. ημερήσιοι επισκέπτες στις περιοχές Natura 2000 κάθε έτος, οι οποίοι δημιουργούν οφέλη αναψυχής αξίας €5 - €9 δισ. ετησίως. Στην Ευρώπη, κατά προσέγγιση 4,4 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, και €405 δισ. ετήσιου τζίρου εξαρτώνται άμεσα από τη διατήρηση υγιών οικοσυστημάτων, ένα σημαντικό ποσοστό των οποίων βρίσκεται σε περιοχές Natura 2000. Αν και αυτοί οι αριθμοί είναι απλώς μια πρώτη εκτίμηση, τα προκαταρκτικά συμπεράσματα ήδη δείχνουν ότι τα οικονομικά οφέλη που προέρχονται από το δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 είναι πολύ μεγαλύτερα από τα κόστη διαχείρισης και προστασίας τους. Τα κόστη αυτά εκτιμώνται ότι ανέρχονται σε περίπου €5,8 δισ. κατ' έτος – ποσό που είναι μόλις ένα κλάσμα της εν δυνάμει προστιθέμενης αξίας των περιοχών αυτών για την κοινωνία⁶³.

Η ένταξη μιας περιοχής στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, προκειμένου να είναι μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα βιώσιμη, θα πρέπει να αποτελεί εφαλτήριο ανάπτυξης της περιοχής. Διαφορετικά, ο τοπικός πληθυσμός αποξενώνεται από το εγχείρημα και το αντιμετωπίζει εχθρικά, αφού το εκλαμβάνει ως εμπόδιο αντί εφόδιο για την ευημερία του. Επομένως, μαξιμαλιστικοί στόχοι προστασίας λειτουργούν συνήθως αντίστροφα από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Αντίθετα, θα πρέπει να επιδιώκονται εφικτοί στόχοι, οι οποίοι θα πρέπει να καθορίζονται μέσα από εξαντλητικό διάλογο τόσο με τις αντικρουόμενες ομάδες συμφερόντων και πιέσεων όσο και με την τοπική κοινωνία. Αποτελεί κλειδί για την επιτυχία η ορθή επικοινωνία των ωφελειών και της μοναδικότητας της προστατευόμενης περιοχής καθώς και οι λόγοι της επιλογής της ως τμήμα του ευρύτερου Ευρωπαϊκού Δικτύου Natura 2000, έτσι ώστε ο ντόπιος πληθυσμός να αισθάνεται περήφανος γι' αυτό.

⁶³. European Commission. The EU's protected areas – Natura 2000. Βλ., http://ec.europa.eu/environment/basics/natural-capital/natura2000/index_en.htm.

Ε1. Διεθνής Πρακτική και Παραδείγματα Τοπικής Ανάπτυξης⁶⁴

Σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως προστατευόμενες και συνεπακόλουθα θεσπίζονται περιοριστικά μέτρα, η τυχόν απώλεια εισοδήματος από τις τοπικές κοινωνίες τις περισσότερες φορές αντισταθμίζεται με άλλες παραγωγικές διαδικασίες, όπως η προώθηση του οικότουρισμού, η δημιουργία προστιθέμενης αξίας για τους ιδιοκτήτες (κατοικιών) της περιοχής και η δημιουργία επώνυμων αγροτικών προϊόντων με στόχο τη δημιουργία πρόσθετου εισοδήματος με την προώθηση αυτών σε ειδικές αγορές.

Η δημιουργία επώνυμων προϊόντων που συνδέονται με τις προστατευόμενες περιοχές είναι μια πρακτική που συναντάται σε αρκετές χώρες της Ευρώπης ανάλογα και με την ευρύτερη στρατηγική για τη γεωργία της κάθε χώρας. Σε χώρες, όπως η Ελλάδα, που δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τις διεθνείς αγορές αγροτικών προϊόντων μέσω της εντατικής καλλιέργειας αλλά μόνο μέσω της ποιοτικής παραγωγής και της δημιουργίας προστιθέμενης αξίας (πραγματικής ή «εικονικής»), αυτό είναι μια στρατηγική πολλά υποσχόμενη σε συνδυασμό με άλλα στοιχεία προέλευσης που μπορούν να δημιουργούν άυλες αξίες, όπως π.χ. το ιστορικό παρελθόν.

Τυπικό παράδειγμα δημιουργίας προστιθέμενης αξίας για τους ιδιοκτήτες κατοικιών αποτελεί π.χ. η Αυστρία όπου έρευνες αγοράς έχουν δείξει ότι οι κατοικίες που είναι εντός ή κοντά σε περιοχές Natura 2000 έχουν μεγαλύτερη ζήτηση και άρα αυξημένες τιμές (δεν ισχύει το ίδιο για τις ιδιοκτησίες γης). Στην Αυστρία επίσης, άλλη σημαντική πηγή εισοδήματος είναι τα δικαιώματα κυνηγιού σε προστατευόμενες περιοχές του Δικτύου Natura 2000, τα οποία μπορεί να φθάνουν έως τις €10.000 ανά περιοχή. Μάλιστα, τα δικαιώματα κυνηγιού αποτελούν πολύ σημαντικότερο κίνητρο από τον οικότουρισμό για τις τοπικές κοινότητες, δεδομένου ότι το κυνήγι είναι μια προσδιορισμένη δραστηριότητα που δεν διαταράσσει την καθημερινή ζωή στα χωριά της περιοχής, σε αντίθεση με τον εντατικό τουρισμό.

Μια καλή διεθνής πρακτική είναι η δημιουργία του Εθνικού Πάρκου Hoge Kempen έκτασης 5.700 εκταρίων σε μια περιοχή παλιών ανθρακωρυχείων της Φλάνδρας, σε μια ευρύτερη έκταση 75.000 εκταρίων με 300.000 μόνιμους κατοίκους (καλύπτει έξι δήμους). Σύμφωνα με το στρατηγικό σχέδιο (master plan) που εκπονήθηκε, με κόστος μόλις €28.000, στόχος

⁶⁴. Η παρούσα υποενότητα βασίστηκε σε: Bouwma, I.M., van Apeldoorn, R., Kamphorst, D.A. (2010). *Current practices in solving multiple use issues of Natura 2000 sites: Conflict management strategies and participatory approaches*. The Netherlands: Alterra, Wageningen. DG Environment. Διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/gp/index.html>.

της δημιουργίας του πάρκου ήταν η επανασύνδεση του ανθρώπου με τη φύση, η σταδιακή, εντός 20 ετών, απομάκρυνση από το πάρκο μη συμβατών δραστηριοτήτων, η προστασία της βιοποικιλότητας και η προσέλκυση των ανθρώπων (με τη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων). Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη την περίοδο 2005-2007, αναφορικά με τα οικονομικά οφέλη, συγκρίνοντας την περίοδο πριν και μετά τη δημιουργία του εθνικού πάρκου, προκύπτει: α) Διπλασιασμός των επισκεπτών (700.000 επισκέπτες το 2007), β) αύξηση κατά 10% των διανυκτερεύσεων στους έξι δήμους του εθνικού πάρκου (από 153.000 σε 187.000), ήτοι 2,5 φορές μεγαλύτερη αύξηση των διανυκτερεύσεων σε σχέση με την υπόλοιπη Φλάνδρα, γ) αύξηση του αριθμού των τουριστών κατά 22% (από 460.000 σε 510.000), δ) οικονομικά οφέλη που αποτιμώνται σε € 20 εκατ. ανά έτος, ε) άμεση και έμμεση απασχόληση 400 ανθρώπων.

Στη βορειοδυτική Σκωτία τα προστατευόμενα δάση βελανιδιάς, που κάποτε ήκμαζαν σε όλες τις ευρωπαϊκές ακτές του Ατλαντικού, έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην τοπική οικονομία των μικρών αγροτικών κοινοτήτων της περιοχής αφού παρείχαν τροφή για τη βόσκηση των ζώων, ξυλεία για κατασκευές και καύσιμο, κάρβουνα για μικρές κλίμακας χυτήρια, στη βυρσοδεψία κ.λπ. Πλέον έχουν υποστεί σημαντικές αλλοιώσεις λόγω της σταδιακής εγκατάλειψης των τοπικών πρακτικών διαχείρισης του δάσους και της αντικατάστασής τους με μαζική υλοτόμηση για τις ανάγκες των χυτηρίων και των ναυπηγείων και αντικατάσταση των βελανιδιών με ταχέως αναπτυσσόμενα κωνοφόρα δέντρα, στο πλαίσιο της στρατηγικής του Ην. Βασιλείου για ενίσχυση της δασικής παραγωγής. Ταυτόχρονα, η εντατική βόσκηση και η εισαγωγή του κωροκατακτικού ξένου είδους ροδόδενδρου δεν επέτρεπε την αναγέννηση των δασών βελανιδιάς. Με τη βοήθεια δυο προγραμμάτων LIFE αλλά και ιδιωτικών κεφαλαίων, σε επτά προστατευόμενες περιοχές της Δυτ. Σκωτίας ξεριζώθηκαν τα ροδόδεντρα και τα κωνοφόρα, δίνοντας τον απαραίτητο χώρο στις βελανιδιές να αναγεννηθούν. Ταυτόχρονα τα μέτρα αυτά, όπου αυτό ήταν εφικτό, συνδυάστηκαν και με έλεγχο του πληθυσμού των ελαφιών. Οι απαραίτητες εργασίες αποκατάστασης πραγματοποιήθηκαν από ντόπιους που εκπαιδεύτηκαν κατάλληλα και απέκτησαν μια πρόσθετη πηγή εισοδήματος από αυτό. Δεδομένου ότι οι τοπικές κοινότητες είναι ιδιαίτερα απομονωμένες, η παραγωγή ξυλείας (βασίζεται ξανά σε βελανιδιές) χρησιμοποιείται πλέον, μετά από ειδική επεξεργασία (λόγω της φύσεως του ξύλου της βελανιδιάς, επί τόπου σε μεγάλο βαθμό) για την κάλυψη των τοπικών αναγκών σε καύσιμο, στην οικοδομή, στην κατασκευή βαρκών, στην κατασκευή φραχτών, εργαλείων κ.λπ., απασχολώντας πλέον σημαντικό ποσοστό της τοπικής οικονομίας. Επιπρόσθετα, έχει πλέον αναπτυχθεί οικουρισμός στις περιοχές αυτές με πρόσθετα οικονομικά οφέλη.

Στον κάτω ρου του ποταμού Αιν, παραπόταμο του Ροδανού, που αποτελεί προστατευόμενη περιοχή (φιλοξενεί 15 είδη του Παραρτήματος I και 13 είδη του Παραρτήματος II) πραγματοποιήθηκαν έργα για τη μερική επαναφορά του στη φυσική του κατάσταση και ροή, η οποία είχε διαταραχθεί από την κατασκευή υδροηλεκτρικών και την εξόρυξη αμμοχάλικου ανάντη του ποταμού. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να υπάρχει ακανόνιστη ροή νερού και λιγότερα από τα φυσιολογικά ιζήματα (τα οποία με τη σειρά τους δεν ξεπλένονται από τη ροή του νερού) με συνέπεια να χάνει ο ποταμός την ικανότητά του να φιλοξενεί διάφορα είδη που ανήκουν στο Παράρτημα II της σχετικής οδηγίας όπως π.χ. το φυτό *Luronium natans* και να υποβαθμίζονται τα παραποτάμια δάση. Τα έργα περιελάμβαναν μεταξύ άλλων τον καθαρισμό του ποταμού από τα ιζήματα (και τα σκουπίδια) προκειμένου να διευκολυνθεί η απρόσκοπτη ροή του ποταμού, τη σύνδεση των νερόλακων που έχουν δημιουργηθεί από νόμιμες και παράνομες απολήψεις υλικών γύρω από το ποτάμι με τον κύριο ρου του ποταμού, την επανατοποθέτηση περίπου 17.000 κ.μ. ιζημάτων σε επιλεγμένες περιοχές στον κάτω ρου του ποταμού, την αποκατάσταση 50 εκταρίων υποβαθμισμένου παραποτάμιου δάσους, τον περιορισμό της πρόσβασης σε ορισμένες ιδιαίτερα ευαίσθητες οικολογικά περιοχές και την επαναπλημμύριση των πλημμυρικών περιοχών του ποταμού. Πρέπει να σημειωθεί ότι, το μεγαλύτερο μέρος των εκτάσεων (85%) ανήκαν στους δήμους της περιοχής με τους οποίους συμφωνήθηκε ότι θα αφήνεται το ποτάμι να πλημμυρίζει περιοδικά και δεν θα γίνονται επεμβάσεις προστασίας από τη διάβρωση του νερού. Το υπόλοιπο 15% της γης που ανήκε σε ιδιώτες και το οποίο επηρεάζεται από τα μέτρα, σταδιακά απαλλοτριώθηκε από το κράτος. Τα οφέλη από τα έργα προστασίας ήταν ιδιαίτερα σημαντικά για την τοπική κοινωνία, αφού αυξήθηκαν σημαντικά οι χρήσεις αναψυχής στο ποτάμι όπως επίσης και το ψάρεμα (μέσω της δημιουργίας ειδικών διαδρομών με κατάλληλη σήμανση και ενημερωτικό υλικό, της κωπηλασίας και του ερασιτεχνικού ψαρέματος).

Στην κοιλάδα του Ρήνου εκατοντάδες εκτάρια καλλιεργήσιμης γης είχαν σταδιακά εγκαταλειφθεί τόσο από τη γεωργία όσο και από την κτηνοτροφία (πρόβατα) με αποτέλεσμα να μετατραπούν σε εγκαταλελειμμένες θαμνώδεις εκτάσεις. Στην προστατευόμενη περιοχή Καταφύγιο Βιόσφαιρας Ρήνου ακολουθήθηκε μια στρατηγική για την επαναφορά των παραδοσιακών χρήσεων (γεωργία και κτηνοτροφία) στην περιοχή έτσι ώστε να επιστρέψει το περιβάλλον στην προηγούμενη ημιφυσική κατάστασή του. Τα μέτρα περιελάμβαναν την απομάκρυνση των θάμνων και το κούρεμα και τη βόσκηψη με πρόβατα επί δύο έτη της περιοχής έτσι ώστε να μην επανακάμψουν οι θάμνοι και η γη να καταστεί και πάλι κατάλληλη για αγροτική χρήση. Αυτό έγινε με τη βοήθεια αρχικής χρηματοδότησης από πρόγραμμα LIFE (στη συνέχεια μέσω της ΚΑΠ στο πλαίσιο των αγρο-περιβαλλοντικών μέτρων), μέσω του οποίου ανατέθηκαν οι απαιτούμενες εργασίες σε ντόπιους γεωργούς και βοσκούς, παρέχοντάς τους ένα επιπλέον εισόδημα με εργασία που διεξαγόταν σε περιόδους όπως ο χειμώνας που η κύρια απασχόλησή τους απαιτούσε μειωμένη δραστηριότητα. Παράλληλα, προκειμένου να

αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του μεγάλου κατακερματισμού του κλήρου στην περιοχή (χιλιάδες αγροτεμάχια έκτασης από 5 έως 10 στρέμματα) δόθηκε η δυνατότητα στους αγρότες της περιοχής να ανταλλάσουν άτυπα εκτάσεις σε εποχιακή βάση καθώς και η δυνατότητα κοινής χρήσης του διαθέσιμου εξοπλισμού (ουσιαστικά υιοθετώντας μια μορφή συνεταιριστικής συνεργασίας). Επίσης, δημιουργήθηκε ένα κοπάδι από αγελάδες που ανήκε από κοινού στους κτηνοτρόφους του χωριού Fladungen το οποίο απορροφούσε τα κλαδέματα από τους λειμώνες της περιοχής και δημιουργούσε κίνητρο για τη συνέχισή του. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού, το Καταφύγιο Βιόσφαιρας Ρήνου, αφού πρώτα εκχέρσωσε 140 εκτάρια στην περιοχή, έπεισε 5 αγρότες της περιοχής να αναλάβουν από κοινού τη διαχείρισή της μέσω της συνεταιριστικής ιδιοκτησίας 1.000 προβάτων που βοσκούσαν στην περιοχή. Συνολικά, το ζωικό κεφάλαιο έχει πλέον ανέλθει σε 3.000 πρόβατα που βόσκουν στην ευρύτερη περιοχή. Με τη βοήθεια επιδοτήσεων από άλλα κοινοτικά προγράμματα (όπως το LEADER) δημιουργήθηκε στην περιοχή σφαγείο, βιοτεχνία επεξεργασίας κρέατος, ψυγεία, στάβλοι και ένα σημείο λιανικής πώλησης των προϊόντων. Αυτές οι υποδομές βελτίωσαν τις τιμές και τα περιθώρια κέρδους για τους κτηνοτρόφους της περιοχής και επέτρεψαν την πώληση του 70% της παραγωγής σε τοπικά εστιατόρια και ξενοδοχεία σε καλές τιμές.

Στην Ολλανδική Θάλασσα Wadden, μετά την ανακήρυξή της ως θαλάσσια προστατευόμενη περιοχή, η υφιστάμενη πρακτική συγκομιδής των μυδιών που βασίζεται σε μια τεχνική βυθοκόρησης (παρεμφερή με τον τρόπο λειτουργίας της μηχανότρατας) με την οποία ο βυθός «ξύνεται» με ένα δίκτυο λεπίδα θεωρήθηκε επιβλαβής για το θαλάσσιο οικοσύστημα από πολλές φιλοπεριβαλλοντικές ΜΚΟ. Μετά από πολλές δικαστικές διαμάχες ανάμεσα σε αυτές και τους ψαράδες, το πρόβλημα επιλύθηκε με την επίτευξη συμφωνίας με την οποία δόθηκε διορία έως το 2020 για τη συνέχιση της τρέχουσας μεθόδου συλλογής των μυδιών, ενώ ταυτόχρονα η ένωση των ψαράδων δεσμεύτηκε για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης νέας μεθόδου με την οποία τα μύδια θα αναπτύσσονται πάνω σε επιπλέουσες ή αιωρούμενες κατασκευές, ώστε η συλλογή τους να γίνεται χωρίς να διαταράσσεται ο βυθός.

Η επέκταση του λιμανιού του Hull στις εκβολές του ποταμού Humber (μεταφέρει το 1/5 όλων των υδάτων των ποταμών της Αγγλίας που χύνονται στη Βόρεια Θάλασσα), που είναι προστατευόμενη περιοχή Natura 2000 (10η πιο σημαντική περιοχή στην Ευρώπη ως προς τη συγκέντρωση ορνιθοπανίδας), έγινε με επιτυχία αφού πρώτα τα ενδιαφερόμενα μέρη συμφώνησαν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα (χωρίς να χρειαστεί η διεξαγωγή ερευνών και η εκπόνηση μελετών που κοστίζουν και καθυστερούν) ότι το έργο θα είχε σοβαρές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα. Συμφωνήθηκε γρήγορα ένα πακέτο αποζημίωσης που αφορούσε το κόστος αγοράς γης 66,2 εκταρίων έναντι €3,5 εκατ. και το κόστος κατασκευής έργων σε δύο περιοχές (στο Chowderness και στο Welwick) έναντι €1,5 εκατ, οι οποίες μετατράπηκαν

από αγροτικές περιοχές σε αλμυρούς βάλτους που παρείχαν επιπρόσθετα τον αναγκαίο χώρο για την εκτόνωση των πλημμυρικών φαινομένων που έχουν αυξηθεί λόγω της κλιματικής αλλαγής.

Η ανακήρυξη των δύο νησιωτικών συμπλεγμάτων Κιμώλου-Πολυαίγου και Καρπάθου-Σαρίας σε προστατευόμενες περιοχές λόγω των πληθυσμών μεσογειακής φώκιας που φιλοξενούν (40 και 20 άτομα αντιστοίχως), με την ενεργό συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού και των ψαράδων στα προγράμματα παρακολούθησης στις ακτές και στις σπηλιές που αυτές συχνάζουν, καθώς και με τα προγράμματα ενημέρωσης, μετέτρεψαν τη φώκια από «απειλή» σε στοιχείο τοπικής περηφάνιας και πλεονέκτημα που λειτουργεί ως πόλος έλξης οικότουρισμού. Αντίστοιχα θετικά είναι τα αποτελέσματα και στο παλαιότερο θαλάσσιο πάρκων των Βορείων Σποράδων, το οποίο άλλωστε αποτέλεσε και το υπόδειγμα για τη δημιουργία των δύο προαναφερθέντων προστατευόμενων περιοχών. Οι παράνομες θανατώσεις ζώων σταμάτησαν και ο ρυθμός αναπαραγωγής τους παραμένει σταθερός.

Η περιοχή Sighișoara-Târnava της Ρουμανίας η οποία χαρακτηρίστηκε περιοχή κοινοτικής σημασίας το 2007, συνδυάζει φυσικές πεδινές περιοχές μεικτής καλλιέργειας και περιλαμβάνει πολυάριθμους και πολύτιμους οικότοπους. Οι οικότοποι περιλαμβάνουν υγρά τοπους, υγρούς και ξηρούς λειμώνες και δάση, και φιλοξενούν πολλά προστατευόμενα είδη πανίδας και χλωρίδας. Οι ντόπιοι αγρότες διαχειρίζονται την περιοχή για αιώνες και το βασικό στοίχημα ήταν η αρμονική συνύπαρξη αγροτικής παραγωγής και προστασίας της μεγάλης βιοποικιλότητας της περιοχής. Η προοδευτική εγκατάλειψη των καλλιεργούμενων εκτάσεων θα επιδείνωνε σημαντικά τη συνολική οικοσυστημική λειτουργία της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα οι παραδοσιακές μορφές καλλιέργειας δεν θα ήταν πλέον οικονομικά βιώσιμες. Το ίδρυμα ADEPT εργάζεται εδώ και πολλά χρόνια για τη στήριξη των γεωργικών πρακτικών χαμηλής έντασης που συμβάλλουν στη διατήρηση αυτών των οικότοπων και προσφέρουν στις τοπικές κοινότητες βιώσιμο οικονομικό μέλλον. Η υιοθέτηση, μετά από εκτεταμένη διαβούλευση, σειράς μέτρων για την αύξηση της παραγωγής γάλακτος, την αποζημίωση των αγροτών για τη διαχείριση των λιβαδικών εκτάσεων, τη δημιουργία τοπικών αγροτικών αγορών και την προσέλκυση τουριστών μέσω μονοπατιών και ποδηλατικών διαδρομών οδήγησαν σε αύξηση του εισοδήματος για πάνω από 2.300 οικογένειες και συνεπακόλουθα στην αύξηση του ΑΕΠ της τοπικής οικονομίας κατά €2,5 εκατ., η ιδέα μεταφέρεται ήδη σε άλλες περιοχές της Ρουμανίας.

Στην περιοχή Lech του Τυρόλου, στο τμήμα του ποταμού που είναι χαρακτηρισμένο ως προστατευόμενη περιοχή, πραγματοποιήθηκαν έργα για την επαναφορά του παραποτάμιου συστήματος του ποταμού Lech (παραπόταμου του Δούναβη) στη φυσική του κατάσταση. Στο εν λόγω παραποτάμιο σύστημα είχε διαταραχθεί η φυσική ροή του νερού και των χαλικιών, λόγω του εγκιβωτισμού πολλών παραποτάμων και της κατασκευής

φραγμάτων, που συγκρατούσαν τα φερτά υλικά σε περίπτωση πλημμύρας. Το έργο περιελάμβανε τη σταδιακή, εντός 5 ετών, μείωση του ύψους των φραγμάτων, κατεδάφιση ορισμένων τμημάτων των παραποτάμων που είχαν εγκιβωτιστεί και τη διαπλάτυνση της κοίτης του ποταμού όπου θα συγκρατούνται τα χαλίκια με φυσικό τρόπο (δημιουργώντας μια φυσική παγίδα). Το συσσωρευόμενο χαλίκι απομακρύνεται κατά διαστήματα και πωλείται με αποτέλεσμα τη δημιουργία εσόδων για την περιοχή. Στόχος του έργου είναι η αποκατάσταση της φυσικής ροής του νερού και της εισροής χαλικιών στο φυσικό επίπεδο, η αύξηση της δυνατότητας συγκράτησης χαλικιών στο ποτάμι (μέσω της διαπλάτυνσης του) και η συγκέντρωση των χαλικιών στο χαμηλότερο σημείο του συστήματος (ακριβώς πριν την πόλη Reutte στην Αυστρία).

Η Κυνηγητική Ομοσπονδία της Lozère στη Γαλλία, κέρδισε το 2015 το Βραβείο Natura 2000 στην κατηγορία κοινωνικού και οικονομικού οφέλους⁶⁵. Η περιοχή Natura 2000, "Gorges du Tarn et de la Jonte", είναι ιδιαιτέρως πλούσια σε απειλούμενα αρπακτικά πτηνά, κυρίως γύπες. Το 2008 προσφέρθηκαν σε τοπικούς αγρότες συμβόλαια για τη διατήρηση της βόσκησης για να αποφευχθεί η κάλυψη της περιοχής με δενδρώδη βλάστηση. Επίσης οι αγρότες ήταν υπεύθυνοι για την απόθεση νεκρών ζώων ως τροφή για τα αρπακτικά πουλιά και γενικά για την ασφαλή διατροφή των γυιών. Τα μέτρα αυτά οδήγησαν αφενός στην αύξηση του πληθυσμού των πτηνών και αφετέρου σε μια σημαντικότερη αύξηση των τουριστικών επισκέψεων. Έχουν πλέον δημιουργηθεί 600 δραστηριοποιούμενες τουριστικές μονάδες και το 2015 περισσότερα από 30.000 άτομα επισκέφτηκαν το τοπικό κέντρο ενημέρωσης. Μάλιστα, η περιοχή πλέον έχει εισαγάγει ένα νέο εμπορικό σήμα «τουρισμός Γύπα» (vulture tourism).

Σε όλα τα παραπάνω παραδείγματα ο φορέας διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών ήταν γνωστός με διακριτές αρμοδιότητες, ώστε να μπορεί να σχεδιάσει και να υλοποιήσει συγκεκριμένες δράσεις. Η απουσία λοιπόν σταθερού διοικητικού σχήματος για το σύνολο των περιοχών Natura 2000 της Ελλάδας μπορεί να θεωρηθεί ως η βασική τροχοπέδη σε οποιαδήποτε αναπτυξιακή δραστηριότητα.

⁶⁵. European Commission. European Natura 2000 award. Βλ., http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/awards/application-2015/award-winners/socio-economic-benefit/index_en.htm.

Ε2. Η Προστιθέμενη Αξία των Περιοχών Natura 2000 στην Εθνική Οικονομία

Στο τμήμα αυτό της μελέτης επιχειρείται μια εκτίμηση των πιθανών ωφελειών από τους ημερήσιους επισκέπτες στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, τόσο σε όρους Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος όσο και σε δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Σημειώνεται ότι δυο σημαντικοί περιορισμοί στο υπόδειγμα που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση των οικονομικών και κοινωνικών ωφελειών των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 είναι αφενός η περιορισμένη διαθεσιμότητα δεδομένων και αφετέρου η δυσκολία στην αποτίμηση σε όρους αγοράς των κοινωνικών και πολιτιστικών ωφελειών που προκύπτουν από τις υπηρεσίες αναψυχής που προσφέρουν οι συγκεκριμένες περιοχές.

Το υπόδειγμα που αναπτύσσεται στην παρούσα ενότητα βασίζεται στην μελέτη της BIO Intelligence Service (2011) που εκπονήθηκε για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τίτλο “Estimating the economic value of the benefits provided by tourism/recreation and Employment supported by Natura 2000”⁶⁶. Στο υπόδειγμα χρησιμοποιούνται διαθέσιμα δεδομένα από άλλες ευρωπαϊκές χώρες με τις οποίες η Ελλάδα μοιράζεται κάποια κοινά χαρακτηριστικά αναφορικά με τους οικοτόπους της, τον δείκτη τουριστικής έντασης και το επίπεδο ανάπτυξης με σκοπό να εκτιμηθούν τα πιθανά οικονομικά οφέλη για την Ελλάδα. Ωστόσο για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των εκτιμήσεων χρησιμοποιούνται τα **μοναδικά** διαθέσιμα δεδομένα από το Εθνικό Πάρκο της Σαμαριάς (Κρήτη) και επιχειρείται μια κλιμακωτή αναγωγή στον υπολογισμό των ωφελειών από τη διαχείριση και αξιοποίηση του ελληνικού δικτύου Natura.

Σύμφωνα με την BIO Intelligence Service (2011) υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες οικονομικών και στατιστικών μεθόδων για την εκτίμηση των άμεσων και έμμεσων ωφελειών του τουρισμού και της αναψυχής στην οικονομία. Πρώτον, ο Δορυφορικός Λογαριασμός για τον Τουρισμό (Tourism Satellite Account -TSA)⁶⁷, ο οποίος αποτελεί ένα πολυσύνθετο στατιστικό εργαλείο που μετρά τα άμεσα οικονομικά οφέλη του τουρισμού στην οικονομία σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο και δεύτερον, τα Υποδείγματα Πολλαπλασιαστών (Multiplier models) τα οποία αναφορικά με τον τουρισμό μετρούν τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που προκύπτουν στην οικονομία από

⁶⁶. BIO Intelligence Service (2011): Estimating economic value of the benefits provided by the tourism/recreation and Employment supported by Natura 2000, Final Report prepared for European Commission - DG Environment. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/Estimating_economic_value.pdf.

⁶⁷. Για μια αναλυτική περιγραφή των Δορυφορικών Λογαριασμών για τον Τουρισμό, βλ., http://www.oecd.org/cfe/tourism/TSA_EN.pdf.

την δαπάνη των τουριστών σε μια περιοχή. Δύο υποκατηγορίες των Υποδειγμάτων Πολλαπλασιαστών είναι: α) τα **Κεϋνσιανά** υποδείγματα [MGM2 υποδείγματα και Ανάλυση της Αλυσίδας αξίας (The Value Chain Analysis)] και β) τα **υποδείγματα Εισροών-Εκροών (Input-Output models)**. Και τα δύο υποδείγματα Πολλαπλασιαστών ακολουθούν έναν κοινό τύπο για τον υπολογισμό των οικονομικών επιπτώσεων του τουρισμού:

**Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού = Αριθμός Τουριστών
x Μέση Δαπάνη ανά Τουρίστα x Πολλαπλασιαστής**

Όσον αφορά στα οφέλη του τουρισμού και της αναψυχής που δεν αποτιμώνται άμεσα σε χρηματικές μονάδες (π.χ. η ευχαρίστηση που νιώθει κανείς από την άθληση, η απόλαυση ενός τοπίου και η επαφή με το περιβάλλον) οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγησή τους στηρίζονται συνήθως στις δηλούμενες ατομικές προτιμήσεις των επισκεπτών. Πιο συγκεκριμένα, ο τρόπος μέτρησής τους γίνεται με την εκτίμηση του ποσού που είναι διατεθειμένοι οι επισκέπτες να καταβάλουν για να χρησιμοποιήσουν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα αναψυχής (Willingness to Pay-WTP). Για παράδειγμα ένα μέτρο μέτρησης που χρησιμοποιείται ευρέως είναι το κόστος ταξιδιού για τον επισκέπτη. Παράλληλα, χρήσιμες πληροφορίες μπορούν να αντληθούν από συνεντεύξεις σε τουρίστες στις οποίες γίνονται ερωτήσεις που αφορούν, είτε τα πόσα που είναι διατεθειμένοι να δαπανήσουν στην εκάστοτε περιοχή, είτε καλούνται να επιλέξουν μεταξύ διαφορετικών υποθετικών σεναρίων. Εκτός των παραπάνω τεχνικών αποτίμησης μπορεί να γίνει και χρήση υποδειγμάτων που βασίζονται στις αποκαλυφθείσες προτιμήσεις των τουριστών όπως είναι για παράδειγμα τα «Ηδονικά μοντέλα τιμολόγησης ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας» (*Hedonic pricing models*), τα οποία δίνουν τη δυνατότητα να συγκριθούν οι αξίες των εδαφών με παρόμοια χαρακτηριστικά σε περιοχές με διαφορετική περιβαλλοντική αξία.

Η εκτίμηση του οφέλους των περιοχών Natura 2000 στην απασχόληση γίνεται με διάφορους τρόπους. Ένας από αυτούς είναι η συλλογή στοιχείων για τον αριθμό των εργαζομένων και τις αμοιβές τους, μέσω ερωτηματολογίων που στέλνονται στη διοίκηση των συγκεκριμένων περιοχών από τους αντίστοιχους αρμόδιους φορείς. Ωστόσο, επειδή η διαθεσιμότητα αυτών των στοιχείων είναι περιορισμένη μπορεί κανείς μεταξύ άλλων να βασιστεί σε παλαιότερες έρευνες και μελέτες (π.χ. έργα LIFE) όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την απασχόληση. Σε περιπτώσεις έλλειψης δεδομένων μπορούν να γίνουν εκτιμήσεις που βασίζονται σε αναλογίες με την απασχόληση ανά κλάδο σχετικό με υπηρεσίες και αγαθά που παρέχονται από τις περιοχές Natura.

Επιπλέον, οι έμμεσες θέσεις εργασίας (π.χ. ξεναγοί, πωλητές και παραγωγοί παραδοσιακών προϊόντων) που δύναται να δημιουργηθούν μέσω του δικτύου Natura 2000 εκτιμώνται με τη χρήση υποδειγμάτων πολλαπλασιαστών. Υπολογίζονται, δηλαδή, δείκτες απασχόλησης που μετρούν την αναλογία των θέσεων εργασίας που δημιουργούνται έμμεσα στην οικονομία προς τις άμεσες θέσεις απασχόλησης, χρησιμοποιώντας πολλαπλασιαστές που ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά της υπό εξέταση οικονομίας.

Η ευρωπαϊκή μελέτη χρησιμοποιεί για την εκτίμηση των ωφελειών από τις περιοχές Natura 2000 ένα οικονομικό μοντέλο εισροών-εκροών και αναπτύσσει τρεις μελέτες περίπτωσης (case studies) για την Αυστρία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο κάνοντας τις εξής υποθέσεις εργασίας: α) η δαπάνη των τουριστών είναι ανάλογη της έκτασης των περιοχών Natura 2000, β) το δείγμα των περιοχών του δικτύου Natura που χρησιμοποιεί η μελέτη είναι αντιπροσωπευτικό λαμβάνοντας υπ' όψιν τις διαφορές που υπάρχουν στα κοινωνικοοικονομικά και βιογεωγραφικά χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών, και γ) η ύπαρξη μιας μερίδας τουριστών, οι οποίοι έχουν αυστηρή προτίμηση στις προστατευόμενες, ιδιαίτερου φυσικού κάλλους περιοχές Natura 2000 και επιλέγουν τον προορισμό του ταξιδιού τους βάση αυτών (19%-23%).

Αναλυτικότερα οι περιπτώσιολογικές μελέτες για τις τρεις χώρες ακολουθούν τρία στάδια για τον υπολογισμό του οικονομικού αντίκτυπου του τουρισμού και της αναψυχής των περιοχών του δικτύου Natura 2000 στην εθνική οικονομία κάθε χώρας. Στο πρώτο στάδιο πραγματοποιήθηκε η συλλογή και η εκτίμηση των δεδομένων που αφορούν διάφορες παραμέτρους του τουρισμού σε τοπικό επίπεδο μια χαρακτηρισμένης περιοχής (π.χ. δαπάνες και αριθμός επισκεπτών). Σε δεύτερο στάδιο τα στοιχεία για τη δαπάνη των επισκεπτών ανά περιοχή προσαρμόστηκαν σε εθνικό επίπεδο για την κάθε χώρα. Αυτό έγινε με βάση την υπόθεση ότι οι δαπάνες των επισκεπτών είναι ανάλογες με τα εκτάρια της επιφάνειας που καταλαμβάνουν οι περιοχές του δικτύου Natura 2000 σε όλη την επικράτεια της υπό εξέταση χώρας και έπειτα η μέση δαπάνη των τουριστών ανά εκτάριο της εκάστοτε περιοχής Natura 2000 πολλαπλασιάστηκε με την συνολική έκταση των περιοχών του δικτύου Natura όλης της χώρας. Τέλος, υπολογίστηκε το συνολικό (άμεσο και έμμεσο) οικονομικό όφελος σε εθνικό επίπεδο που προέρχεται από τις δαπάνες των τουριστών και τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης με βάση τρία σενάρια:

1. **«No Natura 2000»** (NO N2K): Total domestic spending minus Natura 2000 related spending, for each category – Συνολική εγχώρια κατανάλωση μείον τις δαπάνες σε περιοχές Natura 2000 για κάθε κατηγορία.
2. **«Natura 2000»** (N2K): Total domestic spending including Natura 2000 related spending, for each category – Συνολική εγχώρια κατανάλωση συμπεριλαμβανομένων των δαπανών σε περιοχές Natura 2000 για κάθε κατηγορία.
3. **“N2K - NON2K”** που αποτελεί τη διαφορά των δύο παραπάνω σεναρίων: Domestic economic benefits supported by Natura 2000. - **Εγχώρια Οικονομικά Οφέλη από τις περιοχές Natura 2000.**

Ο Πίνακας 9 παρουσιάζει τις άμεσες και έμμεσες δαπάνες των επισκεπτών των περιοχών Natura 2000 σύμφωνα με τα παραπάνω σενάρια (πιο συγκεκριμένα, η «Χαμηλή Δαπάνη» συνδέεται με το Σενάριο 1 και η «Υψηλή» και «Μέση» με το σενάριο 2 και 3 αντίστοιχα) για κάθε μία από τις τρεις χώρες (Αυστρία, Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο), τον μέσο όρο των τριών χωρών καθώς επίσης και το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 9. Δαπάνες Επισκεπτών Σύμφωνα με Διαφορετικά Σενάρια Δαπανών με Έτος Βάσης το 2006 (ευρώ/εκτάριο/έτος)

ΣΕΝΑΡΙΑ	Δαπάνη του συνόλου των επισκεπτών του δικτύου περιοχών Natura 2000			Δαπάνη επισκεπτών με προτίμηση στις περιοχές Natura 2000		
	Χαμηλή	Μέση	Υψηλή	Χαμηλή	Μέση	Υψηλή
Αυστρία	305	415	525	57	87	123
Γερμανία	443	602	761	72	126	178
Η.Β.	1024	1390	1760	190	292	412
Μέσος όρος των 3 χωρών	590,67	802,33	1015,33	106,33	168,33	237,67
Μέσος όρος Ε.Ε.	818	1.112	1.406	150	234	330

Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων από δεδομένα BIO Intelligence (2011).

Υπόμνημα: η υψηλή και χαμηλή δαπάνη προκύπτουν μέσω +, - 26,5% ανάλυση ευαισθησίας, που λαμβάνει υπ' όψιν διαφορετικούς κοινωνικό-οικονομικούς παράγοντες για τον υπολογισμό της δαπάνης των τουριστών.

Ο Πίνακας 10 παρουσιάζει τις Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ) θέσεις εργασίας σε απόλυτους αριθμούς που δημιουργήθηκαν εξαιτίας των δαπανών που πραγματοποιούν οι επισκέπτες στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 σε Αυστρία, Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο καθώς και τον μέσο όρο των τριών χωρών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης (ΙΠΑ) πρόκειται για την ελληνική απόδοση του full-time equivalent (FTE) jobs, το οποίο ορίζεται ως ο συνολικός αριθμός ετήσιων συμβατικών ωρών εργασίας δια του ετήσιου αριθμού ωρών που πραγματοποιούνται σε θέσεις πλήρους απασχόλησης. Ένα ΙΠΑ είναι ισοδύναμο με έναν εργαζόμενο πλήρους απασχόλησης.

Πίνακας 10. Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ-πρόκειται για θέσεις πλήρους απασχόλησης) Άμεσες Θέσεις Εργασίας από τον Τουρισμό και την Αναψυχή υπό Διαφορετικά Σενάρια Δαπανών.

ΣΕΝΑΡΙΑ	Δαπάνη του συνόλου των επισκεπτών του δικτύου περιοχών Natura 2000			Δαπάνη επισκεπτών με προτίμηση στις περιοχές Natura 2000		
	Χαμηλή	Μέση	Υψηλή	Χαμηλή	Μέση	Υψηλή
Αυστρία	6.340	8.620	10.900	1.180	1.810	2.550
Γερμανία	58.060	78.940	99.820	10.780	16.580	23.390
Η.Β.	56.650	77.020	97.400	10.520	16.180	22.820
Μέσος όρος των 3 χωρών	40.350	54.860	69.373,33	7.493,33	11.523,33	16.253,33
Μέσος όρος Ε.Ε.	4.512.000	6.134.000	7.757.000	838.000	1.288.000	1.818.000

Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων από δεδομένα BIO Intelligence (2011).

Ωστόσο, κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα του Πίνακα 10 σε σχετικούς όρους ΙΠΑ θέσεων εργασίας καθώς οι απόλυτοι αριθμοί που περιέχονται στον Πίνακα 10 δεν μπορούν να μας οδηγήσουν από μόνοι τους σε χρήσιμα συμπεράσματα, εξαιτίας του ότι δεν λαμβάνονται υπ' όψιν σημαντικοί παράμετροι, όπως το μέγεθος της αγοράς εργασίας στην κάθε χώρα. Έτσι κρίνουμε σκόπιμο τη δημιουργία του αριθμοδείκτη Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ) θέσεις εργασίας ανά εκτάριο και εκατ. πληθυσμού (Πίνακας 11). Χρησιμοποιώντας τον συγκεκριμένο αριθμοδείκτη μπορούμε να οδηγηθούμε σε πιο ασφαλή συμπεράσματα λόγω της αντιπροσωπευτικότητάς του.

Πίνακας 11. Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ) Θέσεις Εργασίας/ha/εκατ. Πληθυσμού Σύμφωνα με Διαφορετικά Σενάρια Δαπανών.

ΣΕΝΑΡΙΑ	Δαπάνη του συνόλου των επισκεπτών του δικτύου περιοχών Natura 2000			Δαπάνη επισκεπτών με προτίμηση στις περιοχές Natura 2000		
	Χαμηλή	Μέση	Υψηλή	Χαμηλή	Μέση	Υψηλή
Αυστρία	0,000605522	0,000823281	0,00104104	0,0001127	0,00017287	0,000243546
Γερμανία	0,000130704	0,000177708	0,000224713	0,000024268	0,000037325	0,000052655
Η.Β.	0,000498998	0,000678426	0,000857942	0,000092665	0,000142521	0,000201009
Μέσος όρος των 3 χωρών	0,000411741	0,000559805	0,000707898	0,000076544	0,000117572	0,000165737
Μέσος όρος Ε.Ε.	0,000117634140	0,000156845519	0,000196056899	0,000019605690	0,000029408535	0,000039211380

Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων από δεδομένα BIO Intelligence (2011).

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 9 προκύπτει ο οικονομικός δείκτης που μετρά τα έσοδα σε ευρώ ανά εκτάριο (Δείκτης 1), ο οποίος για την Ε.Ε. είναι 1.112 €/ha με βάση το ενδιάμεσο σενάριο δαπανών. Η συνολική έκταση του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα είναι 4.300.000 ha. Για τους υπολογισμούς της παρούσας μελέτης, χρησιμοποιήθηκε μια συντηρητική εκτίμηση της έκτασης των περιοχών Natura 2000 -το 40% της συνολικής- στην οποία μπορούν άμεσα να αναπτυχθούν ανάλογες δράσεις και να υπάρξει οικονομικό αποτύπωμα και αύξηση της απασχόλησης, ήτοι **1.720.000 ha**.

68. Για τους υπολογισμούς χρησιμοποιήσαμε το μέσο όρο της δαπάνης ανά εκτάριο του συνόλου των επισκεπτών των περιοχών του δικτύου Natura 2000 για τα κράτη-μέλη της Ε.Ε.-27 με βάση το ενδιάμεσο σενάριο δαπανών ως πιο αντιπροσωπευτικό, διότι η Ελλάδα δεν ανήκει στο γκρουπ των τριών χωρών (Αυστρία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο) που έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ άνω των 105 μονάδων.

Συνεπώς, η αναγωγή στα ελληνικά δεδομένα είναι⁶⁸:

1.112€/ha x 1.720.000 ha = 1.926.400.000€ (1,92 δισ. ευρώ).

Σε όρους συνεισφοράς στο ΑΕΠ ισοδυναμεί με αύξηση του κατά 1,07%, εάν κανείς αναλογιστεί ότι το ΑΕΠ της Ελλάδος είναι της τάξης των 180 δισ. ευρώ.

Ομοίως, εάν λάβει κανείς υπ' όψιν ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην ίδια κατηγορία χωρών με την Αυστρία αναφορικά με το δείκτη έντασης τουρισμού, οι ΙΠΑ (Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης) θέσεις εργασίας (**Δείκτης 2**) με βάση το ενδιάμεσο σενάριο δαπάνης 0,00082ha/εκατ. πληθυσμού και συνεπώς η εκτίμηση **για την Ελλάδα είναι** 0,00082x 1.720.000 ha x 11 εκατ. = **15.514 ΙΠΑ**.

Ο Πίνακας 12 συνοψίζει τα δυνητικά οφέλη που μπορεί να αποκομίσει η Ελλάδα από τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 μόνο από τις επισκέψεις αναψυχής σύμφωνα με τα στοιχεία που αντλήθηκαν από την ευρωπαϊκή μελέτη.

Πίνακας 12. Δυνητικά οφέλη από τις Περιοχές NATURA 2000.

Συνολικά Έσοδα (δισ. ευρώ)	1,92
Θέσεις Εργασίας (ΙΠΑ)	15.514
Συνεισφορά στο ΑΕΠ	Έως και 1,07%

Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων από δεδομένα BIO Intelligence (2011).

Υπόμνημα: Η εκτίμηση έγινε βασιζόμενη στο 40% της συνολικής έκτασης των περιοχών Natura της Ελλάδας.

Δεδομένου ότι το Εθνικό Πάρκο Σαμαριάς αποτελεί ένα αξιόπιστο και αντιπροσωπευτικό υπόδειγμα τουριστικής-οικονομικής προβολής και αξιοποίησης καθώς έχει φορέα διαχείρισης, εισιτήριο εισόδου και ένα οργανωμένο τρόπο λειτουργίας, μας δίνει μια αξιόπιστη πρόσβαση σε δεδομένα και μας επιτρέπει να κάνουμε τις σχετικές αναγωγές και να εξάγουμε συμπεράσματα για τη συνεισφορά του συνόλου των περιοχών του δικτύου Natura στην Ελλάδα.

Ο Εθνικός Δρυμός Λευκών Ορέων (ΣΑΜΑΡΙΑΣ)⁶⁹ ή αλλιώς το φαράγγι της Σαμαριάς ή Φάραγγας είναι ένα από τα επιβλητικότερα και πιο ξεχωριστά φαράγγια που μπορεί να επισκεφθεί κανείς όχι μόνο στον ελλαδικό χώρο αλλά και σε ολόκληρη την Ευρώπη. Το τοπίο του είναι μοναδικής ομορφιάς και περιλαμβάνει ιδιαίτερα στοιχεία φυσικής και πολιτιστικής αξίας. Για τον λόγο αυτό το διέρχονται χιλιάδες επισκέπτες από όλο τον κόσμο κάθε χρόνο.

Ο Εθνικός Δρυμός Λευκών Ορέων (ΣΑΜΑΡΙΑΣ) ιδρύθηκε το 1962. Η συνολική έκταση του δρυμού είναι 4.850 εκτάρια (ha). Η κύρια δραστηριότητα που μπορεί να κάνει ένας επισκέπτης είναι η διάσχιση του φαραγγιού. Για την τουριστική σεζόν του 2016 ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς παρέμεινε ανοιχτός από τις 15 Απριλίου μέχρι το τέλος Οκτωβρίου. Πιο συγκεκριμένα, για 192 μέρες σε όλο το μήκος του και από τις δυο εισόδους και για 195 μέρες μόνο από τη νότια είσοδο. Ο συνολικός αριθμός επισκεπτών ήταν 147.643, αριθμός αυξημένος κατά 9,81% σε σχέση με την προηγούμενη τουριστική περίοδο του 2015 (134.451 επισκέπτες). Ο μέσος όρος επισκεπτών ανά ημέρα ήταν 757 άτομα, ενώ οι μήνες με τους περισσότερους επισκέπτες ήταν ο Αύγουστος, ο Ιούλιος και ο Σεπτέμβριος με 30.695, 27.392 και 27.911 άτομα, αντίστοιχα. Η τιμή του εισιτηρίου εισόδου για το 2016 ήταν **5€ ανά άτομο**. Συνεπώς, τα έσοδα μόνο από του επισκέπτες του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς, ανήλθαν στα **738.215€**. Από έρευνα που εκπονήθηκε για τον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς (2017)⁷⁰ από το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων (Μ.Α.Ι.Χ.) σε συνεργασία με το φορέα διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς και τη Διεύθυνση Δασών Χανίων, αντλήσαμε τα απαραίτητα στατιστικά στοιχεία

69. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το φαράγγι της Σαμαριάς μπορείτε να βρείτε εδώ: <http://www.samaria.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE/>.

70. Διαθέσιμη στο: <http://www.samaria.gr/el/%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%83%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%AC%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%B7-%CE%B5%CE%B9/>.

για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης. Η διάρκεια της διαμονής στα Χανιά των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς κατά κύριο λόγο είναι μία εβδομάδα σε ποσοστό 40,7%, με 31,5% να διαμένουν για λιγότερο από μία εβδομάδα και 28% για μεγαλύτερο διάστημα. Οι επισκέπτες έρχονται κυρίως από χώρες της κεντρικής Ευρώπης σε ποσοστό 46,2% (κατά κύριο λόγο Γαλλία και Γερμανία) και σκανδιναβικές χώρες σε ποσοστό 21,6%. Ακολουθούν οι μεσογειακές χώρες με 13,5%, οι ανατολικές χώρες με 7,9% και οι λοιπές χώρες με 10,8%. Το 2016, συγκριτικά με την προηγούμενη σεζόν παρατηρείται σημαντική αύξηση των σκανδιναβών (8,8% το 2015) και μεγάλη μείωση των επισκεπτών από μεσογειακές χώρες (29,3% το 2015). Το 48,1% των επισκεπτών διαθέτει ετήσιο προσωπικό εισόδημα πάνω από 35.000€, ποσοστό αυξημένο κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2015. Επίσης, το 24,1% των επισκεπτών δήλωσαν ότι επηρεάστηκαν πάρα πολύ ή καθοριστικά από την ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς στην επιλογή τους να επισκεφτούν τα Χανιά. Το ποσοστό αυτό είναι συγκρίσιμο με το αντίστοιχο ποσοστό που αναφέρει η ευρωπαϊκή μελέτη σύμφωνα με την οποία το 21% των επισκεπτών επιλέγουν τον προορισμό τους με βάση την ύπαρξη περιοχής Natura 2000.

Με βάση τα παραπάνω γεωοικονομικά στοιχεία για τον τουρισμό κάνουμε μία εκτίμηση των χρημάτων που θα δαπανήσει κατά μέσο όρο ένας επισκέπτης κατά την επίσκεψη του στην περιοχή για μετακίνηση, διατροφή, διαμονή και λοιπές δραστηριότητες, η οποία ανέρχεται στα €35 ανά ημέρα επίσκεψης. Η πρόβλεψη είναι συντηρητική καθώς υπολογίζουμε το ελάχιστο των δυνητικών δαπανών των τουριστών. Άρα τα εκτιμώμενα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό σύμφωνα με το **Δείκτη 1** (έσοδα ανά εκτάριο) είναι: **5.905.720€ ή 1.218 €/ha**, ο οποίος είναι πολύ κοντά στον αντίστοιχο δείκτη για την Ε.Ε.-27 (1.112 €/ha) αναφορικά με τις εκτάσεις που ανήκουν στο δίκτυο Natura 2000⁷¹. Όσο αφορά στην απασχόληση γίνεται μία εκτίμηση και αναγωγή των θέσεων εργασίας σε Ισοδύναμες Πλήρους Απασχόλησης (ΙΠΑ), λαμβάνοντας υπόψη τις υποδομές της περιοχής και τον αριθμό εργαζομένων στον Εθνικό Δρυμό και χρησιμοποιώντας την μεθοδολογία που αναφέρθηκε παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, οι υφιστάμενες, άμεσες θέσεις εργασίας στον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς είναι εννιά (9). Η ήπια τουριστική αναβάθμιση και εκμετάλλευση της περιοχής θα οδηγήσει στην ανάπτυξη των υφιστάμενων επιχειρήσεων και στη δημιουργία νέων (π.χ. εστίασης, τουριστικών καταλυμάτων, πώλησης τοπικών προϊόντων και σχετικού τουριστικού υλικού, μεταφορών προϊόντων και επιβατών κ.α.), γεγονός που θα υποστηρίξει τη δημιουργία 18 έμμεσων θέσεων απασχόλησης⁷². Συνεπώς οι ΙΠΑ ανά εκτάριο για τον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς είναι 27 ΙΠΑ / 4.850 ha, δηλαδή 0,0056 ή εναλλακτικά, ο **Δείκτης 2** είναι ίσος με **0,00051 ΙΠΑ/ha/εκατ. πληθυσμού**. Παρατηρούμε ότι ο Δείκτης 2 (ΙΠΑ/ha/εκατ. πληθ.) που εκτιμήθηκε με βάση τη μελέτη για τον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς (2017) είναι κοντά στον αντίστοιχο της ευρωπαϊκής μελέτης για τον μ.ο. των τριών ευρωπαϊκών χωρών με βάση το ενδιάμεσο σενάριο δαπάνης επισκεπτών, ήτοι 0,00055 ΙΠΑ/ha/εκατ. πληθυσμού.

71. Ο Δείκτης 1 υπολογίστηκε με βάση τη καταγραφή του αριθμού των επισκεπτών του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς για την τουριστική σεζόν του 2016, την μέση ελάχιστη δαπάνη ανά τουρίστα στα 35€/ημέρα και τα έσοδα από το εισιτήριο εισόδου.

72. Υποθέσαμε ότι κάθε μια άμεση θέση απασχόλησης στον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς δύναται να δημιουργήσει 2 θέσεις έμμεσες απασχόλησης, το οποίο αποτελεί μια συντηρητική εκτίμηση.

Συνεπώς, τα συνολικά οικονομικά οφέλη για την Ελλάδα από τις περιοχές Natura 2000 που εκπροσωπούνται από ΦοΔΠΠ αναγόμενα από το επίπεδο του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς στο εθνικό επίπεδο θα ανέρχονται στα $1.218 \text{ €/ha} \times 1.720.000 \text{ ha} = 2.094.960.000\text{€}$ και οι θέσεις εργασίας ΙΠΑ (Ισοδύναμες πλήρους απασχόλησης) σε $0,00051 \times 1.720.000 \text{ ha} \times 11 = 9.650$ ΙΠΑ. Η συνολική εκτιμώμενη ωφέλεια στην εθνική οικονομία παρουσιάζεται στον Πίνακα 13.

Πίνακας 13. Δυνητικά Οφέλη από τις Περιοχές NATURA 2000 σε Εθνικό Επίπεδο με Βάση την Αναγωγή από τα Στοιχεία του Φαραγγιού της Σαμαριάς.

Συνολικά Έσοδα (δισ. ευρώ)	2,09
Θέσεις Εργασίας (ΙΠΑ)	9.650
Συνεισφορά στο ΑΕΠ	Έως και 1,16%

Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων από δεδομένα της έρευνας για τον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς (2017).

Υπόμνημα: Η εκτίμηση έγινε βασιζόμενη στο 40% της συνολικής έκτασης των περιοχών Natura της Ελλάδας.

Συμπερασματικά και με βάση συντηρητικές προβλέψεις, προέκυψε ότι η ανάδειξη, η προβολή και η αξιοποίηση των περιοχών Natura 2000 μπορεί να συνεισφέρει ουσιαστικά στην αύξηση του ΑΕΠ αλλά και στη μείωση της ανεργίας. Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι τα παραπάνω εκτιμώμενα οφέλη αφορούν αποκλειστικά και μόνο τους επισκέπτες των περιοχών του δικτύου Natura 2000. Συνεπώς, η ανάπτυξη δραστηριοτήτων, αντίστοιχων με αυτές χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. «Διεθνής Πρακτική και Παραδείγματα Τοπικής Ανάπτυξης» στην παρούσα ενότητα), μπορούν να οδηγήσουν σε πολλαπλάσια οφέλη για την τοπική και την εθνική οικονομία. Με επίκεντρο την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και με την ταυτόχρονη ύπαρξη πολιτικής βούλησης για την ανάδειξη και ενίσχυση ιδιωτικών επενδυτικών πρωτοβουλιών, οι περιοχές Natura 2000 μπορούν να αποδειχθούν ένας δυναμικός πυλώνας ανάπτυξης.⁷³

⁷³. Βλ. επίσης, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2000 και 2004), Καρακάση-Καρακασίδη (2012), Φουστέρη (2012), Ζυγάκη (2014).

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.
ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Νοέμβριος 2017

Το Ευρωπαϊκό Σχέδιο 2017-2019 για τις Προστατευόμενες Περιοχές

Στις 21 Απριλίου 2017 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε το Σχέδιο δράσης για τη Φύση, τον Άνθρωπο και την Οικονομία για την περίοδο 2017-2019⁷⁴. Το σχέδιο δράσης καλύπτει τέσσερις τομείς προτεραιότητας με 15 συγκεκριμένες δράσεις και αποτελεί άλλη μια ισχυρή απόδειξη της σημασίας που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην προστασία των οικοτόπων και της βιοποικιλότητας της Ευρώπης. Πρόκειται για μια σπάνια πρωτοβουλία ευρωπαϊκού θεσμού, με δεδομένο ότι θέτει ένα περιορισμένο χρονικά πλαίσιο εφαρμογής.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε το 2014 εκτενή αξιολόγηση των οδηγιών για τη Φύση, τον επονομαζόμενο «έλεγχο καταλληλότητας» (Εικόνα 7).

74. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Περιφερειών. Σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία. 27 Απριλίου 2017. Βλ., <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/EL/COM-2017-198-F1-EL-MAIN-PART-1.PDF>.

Εικόνα 7. Διαδικασία Ελέγχου Καταλληλότητας των Κοινοτικών Οδηγιών για τα Πτηνά και τους Οικοτόπους (Οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ αντίστοιχα).

Ο Έλεγχος Καταλληλότητας αξιολογεί την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία βάσει 5 κριτηρίων:

ΚΥΡΙΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ:

- ☛ Διαβούλευση με ομάδες ενδιαφερόμενων/ εμπλεκόμενων (stakeholders)
- ☛ Δημόσια Διαβούλευση
- ☛ Ανασκόπηση της επιστημονικής βιβλιογραφίας και των δημοσιευμάτων αναφορών, περιλαμβάνοντας:
  - ☛ Ενδιάμεση ανασκόπηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την βιοποικιλότητα το 2020
  - ☛ Καθεστώς του φυσικού περιβάλλοντος στην ΕΕ

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΥ ΘΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΘΟΥΝ:

- ☛ Επιτυχίες και προκλήσεις
- ☛ Κόστη και οφέλη
- ☛ Ευκαιρίες για τη βελτίωση της εφαρμογής της και της μείωσης του διοικητικού κόστους χωρίς να διακινδυνεύονται οι στόχοι των οδηγιών.
- ☛ Εμπειρία της εφαρμογής στα Κράτη-Μέλη
- ☛ Οι απόψεις των ομάδων ενδιαφερόμενων/εμπλεκόμενων (stakeholders)

Ο έλεγχος καταλληλότητας κατέδειξε ότι, στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής της Ε.Ε. για τη βιοποικιλότητα, οι οδηγίες για τη φύση ανταποκρίνονται στις ανάγκες αλλά η επίτευξη των στόχων τους και η αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού τους θα εξαρτηθεί από την ουσιαστική βελτίωση της εφαρμογής τους⁷⁵. Για την επίτευξη απτών αποτελεσμάτων στην πράξη χρειάζονται βελτιώσεις, προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα των οδηγιών αλλά και να βελτιωθεί η συνεργασία ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη των χωρών της Ε.Ε. Το σημερινό καθεστώς είναι κατάλληλο μόνο για τα μισά περίπου πτηνά και για ένα μικρότερο ποσοστό άλλων προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων. Το δίκτυο Natura 2000 είναι πλέον σε μεγάλο βαθμό λειτουργικό στη ξηρά, όμως εξακολουθεί να εμφανίζει σημαντικά κενά στο θαλάσσιο περιβάλλον. Μόνο το 50% όλων των περιοχών του Natura 2000 διαθέτουν σχέδια διαχείρισης με στόχους και μέτρα διατήρησης. Αυτό οφείλεται στους εξής παράγοντες: περιορισμένοι πόροι, ελλιπής επιβολή, πολύ μικρή ενσωμάτωση των στόχων για τη φύση σε άλλους τομείς της πολιτικής, μειωμένη γνώση και έλλειψη πρόσβασης σε στοιχεία και ελλιπής συνεργασία ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη. Επιπλέον, συχνά οι αρμόδιοι φορείς για την εφαρμογή των οδηγιών, ιδίως σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, δεν διαθέτουν την απαραίτητη γνώση ως προς τις απαιτήσεις των οδηγιών αλλά και της ευελιξίας και των δυνατοτήτων που οι οδηγίες αυτές παρέχουν. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε εντάσεις ανάμεσα σε αυτούς που προτάσσουν την προστασία της φύσης και σε αυτούς που στηρίζουν την οικονομική δραστηριότητα. Ωστόσο, ο έλεγχος καταλληλότητας κατέδειξε ότι, όπου υπάρχει στοχευμένη δράση σε ικανοποιητικό επίπεδο, το καθεστώς διατήρησης των ειδών και των οικοτόπων βελτιώνεται και σε ορισμένες περιπτώσεις σημειώνεται αξιοσημείωτη αποκατάσταση. Επιπλέον, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ότι το φυσικό μας περιβάλλον υποστηρίζει διάφορους τομείς της οικονομίας μας, όπως ο τουρισμός. Η διατήρηση και η αειφόρος χρήση έχουν σήμερα πολύ μεγαλύτερη σημασία από ποτέ. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν πια άφθονες ευκαιρίες για την προσέλκυση και ενθάρρυνση επενδύσεων στον τομέα της προστασίας της φύσης.

Στις 7 Δεκεμβρίου 2016 η Επιτροπή διεξήγαγε δημόσια συζήτηση προσανατολισμού σχετικά με τα πορίσματα του ελέγχου καταλληλότητας και τη μετέπειτα πορεία. Από τη συζήτηση αυτή αποφασίστηκε να αναπτυχθεί συγκεκριμένο σχέδιο δράσης για να βελτιωθούν η εφαρμογή των οδηγιών, η συνοχή τους με κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους και η συμμετοχή των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, των ενδιαφερόμενων μερών και των πολιτών. Δεδομένης της έντονης εδαφικής διάστασης των οδηγιών και του καίριου ρόλου των περιφερειακών και τοπικών αρχών για την εφαρμογή τους, η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ) συμμετείχε ενεργά στην κατάρτιση του σχεδίου δράσης και θα διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο όσον αφορά στη συμμετοχή και στην απήχηση σε περιφερειακές και τοπικές αρχές. Το εκτενές σχέδιο δράσης αποσκοπεί στην ταχεία βελτίωση της πρακτικής εφαρμογής των οδηγιών για τη φύση και στην επιτάχυνση

⁷⁵ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2016) 472- final, της 16ης Δεκεμβρίου 2016, 'Έλεγχος καταλληλότητας της νομοθεσίας της ΕΕ για τη φύση (Fitness Check of the EU Nature Legislation) (οδηγίες για τα πτηνά και τους οικοτόπους). Βλ., http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/index_en.htm.

της προόδου για την επίτευξη του στόχου της Ε.Ε. για το 2020, δηλαδή την ανάσχεση και την αντιστροφή της απώλειας βιοποικιλότητας και υπηρεσιών οικοσυστήματος⁷⁶, συμπεριλαμβανομένης της ανθεκτικότητας στην αλλαγή του κλίματος και του μετριασμού των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Αυτό θα είναι προς όφελος των πολιτών και της οικονομίας της Ευρώπης. Θα αναληφθούν δράσεις σε επίπεδο Ε.Ε., συγκεκριμένα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, όμως τα κράτη-μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει επίσης να δράσουν, με αυξημένη υποστήριξη και βοήθεια από την Ε.Ε. Το σχέδιο δράσης παρέχει πραγματικές ευκαιρίες για τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων και του κοινού και για τη δημιουργία συμπράξεων ανάμεσα στους διάφορους τομείς της πολιτικής. Έτσι θα θέσει ένα σταθερό θεμέλιο για τη δημιουργία ισορροπιών και την οικοδόμηση γεφυρών μεταξύ της φύσης, των πολιτών και της οικονομίας.

76. Ανακοίνωση της Επιτροπής: Η ασφάλεια ζωής μας, το φυσικό μας κεφάλαιο: στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020 [COM (2011) 244].

77. Αξιολόγηση του ελέγχου καταλληλότητας των κανονιστικών υποχρεώσεων για την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με το περιβαλλοντικό κεκτημένο της Ε.Ε. και μετέπειτα ενέργειες (Fitness Check evaluation of the regulatory monitoring and reporting obligations of the EU environment acquis and its follow up). Βλ., http://ec.europa.eu/environment/legal/reporting/fc_overview_en.htm.

Το περιεχόμενο του σχεδίου δράσης

Το σχέδιο δράσης καλύπτει τέσσερις τομείς προτεραιότητας με 15 συγκεκριμένες δράσεις. Οι περισσότερες δράσεις θα ξεκινήσουν το 2017, έτσι ώστε να μπορέσει η Επιτροπή να υποβάλει έκθεση σχετικά με την έκβασή τους πριν από το τέλος της τρέχουσας θητείας της, το 2019. Στον πίνακα της παρούσας ανακοίνωσης παρέχεται επισκόπηση των δράσεων. Συμπληρώνεται από αναλυτικά θεματικά δελτία που παρέχουν περισσότερες πληροφορίες.

Προτεραιότητα Α: Βελτίωση των κατευθυντήριων γραμμών και της γνώσης και επίτευξη μεγαλύτερης συνοχής με ευρύτερους κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους

Η Επιτροπή θα υποστηρίξει δέσμη ενεργειών για τη βελτίωση της κατανόησης του τρόπου συμβολής των υγιών οικοσυστημάτων στην ευημερία και την οικονομική ανάπτυξη (δράσεις 1-3). Επιπλέον, η Επιτροπή επεξεργάζεται μέτρα για τον εξορθολογισμό της παρακολούθησης και της υποβολής εκθέσεων σε όλη την Ε.Ε. για την περιβαλλοντική νομοθεσία που θα συμβάλουν στη βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των οδηγιών για τη φύση.⁷⁷

Προτεραιότητα Β: Δημιουργία πολιτικής δέσμευσης και ενίσχυση της συμμόρφωσης

Θα καταρτιστούν και θα υποβληθούν σχέδια δράσης για οικοτόπους και είδη (δράσεις 4-7). Για να ενισχυθεί περαιτέρω η συμμόρφωση των κρατών-μελών της Ε.Ε. με τις οδηγίες για τη φύση, θα υπάρξουν και άλλα μέτρα στον ευρύτερο τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής. Παραδείγματα αποτελούν η κατάρτιση δικαστών και εισαγγελέων σε εθνικό επίπεδο.

Προτεραιότητα Γ: Ενίσχυση των επενδύσεων στο Natura 2000 και βελτίωση των συνεργιών με χρηματοδοτικά μέσα της Ε.Ε.

Το σχέδιο προτείνει τρόπους για τη βελτίωση των συνεργειών με την κοινή αγροτική πολιτική (ΚΑΠ) και άλλους σημαντικούς τομείς πολιτικής της Ε.Ε., όπως η κοινή αλιευτική πολιτική, η πολιτική συνοχής και η πολιτική καινοτομίας και έρευνας. Επιπλέον προτείνει, αύξηση της χρηματοδότησης για τη φύση και τη βιοποικιλότητα, με στόχο την πραγματοποίηση υψηλότερων επενδύσεων στο δίκτυο Natura 2000. Τέλος, *«προτείνει τρόπους για την τόνωση των ιδιωτικών επενδύσεων και για την καλύτερη υποστήριξη της διασύνδεσης των περιοχών του Natura 2000, μεταξύ άλλων και μέσω των πράσινων υποδομών και λύσεων που βασίζονται στη φύση».*

Προτεραιότητα Δ: Καλύτερη επικοινωνία και προβολή με τη συμμετοχή των πολιτών, των ενδιαφερόμενων μερών και των κοινοτήτων

Το σχέδιο δράσης της Επιτροπής στοχεύει στο να ενισχύσει τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, των τοπικών αρχών και κοινοτήτων και του κοινού ευρύτερα. *«Η προστασία της φύσης και τα οφέλη της αφορούν όλους μας διότι πρόκειται για την κοινή μας κληρονομιά».* Η Επιτροπή σε συνεργασία με την Επιτροπή των Περιφερειών, θα αξιοποιήσει όλες τις διαθέσιμες πλατφόρμες πληροφορίας προκειμένου να εντείνει την ευαισθητοποίηση, να προωθήσει την ανταλλαγή γνώσεων καθώς και τη συμμετοχή σε τοπικό επίπεδο και την ανταλλαγή γνώσεων. Βασικός στόχος είναι να αναδείξει τις πρακτικές ορθής διαχείρισης στις περιοχές του δικτύου Natura 2000. Τέλος, θα στηρίξει τη συμμετοχή των νέων στη διατήρηση της φύσης σε συνδυασμό με την απόκτηση τεχνογνωσίας για την επαγγελματική τους δραστηριότητα (δράσεις 13-15).

Πίνακας 14. Βασικές Δράσεις του Σχεδίου Δράσης για τη Φύση, τον Άνθρωπο και την Οικονομία για την περίοδο 2017-2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

A. Βελτίωση των κατευθυντήριων γραμμών και της γνώσης και επίτευξη μεγαλύτερης συνοχής με ευρύτερους κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους	
Δράσεις	Χρονοδιάγραμμα
1. Επικαιροποίηση, ανάπτυξη και ενεργός προώθηση, σε όλες τις γλώσσες της ΕΕ, κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τα εξής: α) διαδικασίες έγκρισης τόπων, προστασία και διαχείριση ειδών και ειδικές ανά τομέα κατευθυντήριες γραμμές, β) ενσωμάτωση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων στη λήψη αποφάσεων.	2017-2019 2018-2019
2. Δημιουργία ενός μηχανισμού υποστήριξης για να υποστηριχθούν οι αρχές των κρατών μελών στην αντιμετώπιση βασικών προκλήσεων κατά την εφαρμογή των απαιτήσεων χορήγησης έγκρισης των οδηγιών για τα πτηνά και τους οικοτόπους για το Natura 2000 και των κανόνων προστασίας των ειδών.	2017-2019
3. Βελτίωση των γνώσεων, μεταξύ άλλων μέσω της ενισχυμένης και πιο αποτελεσματικής παρακολούθησης, και εξασφάλιση της ηλεκτρονικής πρόσβασης του κοινού σε στοιχεία που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή των οδηγιών (π.χ. δορυφορικές εικόνες από το πρόγραμμα Copernicus).	2017-2019
B. Δημιουργία πολιτικής δέσμευσης και ενίσχυση της συμμόρφωσης	
4. Ολοκλήρωση του δικτύου Natura 2000, ιδιαίτερα με τη συμπλήρωση των κενών για το θαλάσσιο περιβάλλον, και θέσπιση αναγκαίων για τη διατήρηση μέτρων για όλους τους τόπους.	Σε εξέλιξη
5. Αξιοποίηση της διαδικασίας επισκόπησης της εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής για στοχευμένες διμερείς συσκέψεις με εθνικές και περιφερειακές αρχές, με σκοπό την ανάπτυξη κοινά συμφωνημένων χαρτών πορείας για τη βελτίωση της εφαρμογής και για τη διαβούλευση με κατόχους γης και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με προκλήσεις όσον αφορά την εφαρμογή.	2017-2019
6. Σύμπραξη δημόσιων αρχών και ενδιαφερόμενων μερών από τα κράτη μέλη σε επίπεδο βιογεωγραφικής περιφέρειας, για να εξεταστούν κοινές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων διασυνωριακών θεμάτων.	2017-2019
7. Περαιτέρω ανάπτυξη σχεδίων δράσης για είδη και οικοτόπους, για τα περισσότερο απειλούμενα είδη και τους φυσικούς οικοτόπους, καθώς και πλατφορμών για ενδιαφερόμενα μέρη, όσον αφορά τη συνύπαρξη με είδη που προκαλούν αντιπαράθεσεις (π.χ. μεγάλα σαρκοφάγα).	2017-2019
Γ. Ενίσχυση των επενδύσεων στο Natura 2000 και βελτίωση των συνεργιών με χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ	
8. Ενίσχυση των επενδύσεων στη φύση i) Υποστήριξη των κρατών μελών για να βελτιώσουν τον πολυετή δημοσιονομικό σχεδιασμό τους για το Natura 2000, μέσω της επικαιροποίησης των πλαισίων δράσεων προτεραιότητας (ΠΔΠ). ii) Πρόταση αύξησης κατά 10% του προϋπολογισμού του προγράμματος LIFE που διατίθεται σε έργα για την υποστήριξη της διατήρησης της φύσης και της βιοποικιλότητας, διατηρώντας παράλληλα στα ίδια επίπεδα τον δημοσιονομικό φάκελο του προγράμματος LIFE. iii) Προώθηση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα σε έργα που αφορούν τη φύση.	2017-2019
9. Προώθηση συνεργιών με χρηματοδότηση από την κοινή γεωργική πολιτική, μεταξύ άλλων με την αποτελεσματική αξιοποίηση των πληρωμών από το Natura 2000, γεωργο-περιβαλλοντικά και κλιματικά μέτρα, την ανάπτυξη συστημάτων που θα βασίζονται σε αποτελέσματα, την υποστήριξη αγροτών μέσω των υπηρεσιών παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τη μεταφορά καινοτομίας και γνώσεων μέσω της Ευρωπαϊκής σύμπραξης καινοτομίας για την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα της γεωργίας.	2017-2019
10. Αύξηση της ευαισθητοποίησης όσον αφορά τις δυνατότητες χρηματοδότησης από την πολιτική συνοχής και βελτίωση των συνεργιών.	2017-2019

11. Βελτίωση των συνεργιών με την κοινή αλιευτική πολιτική και την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική, συμπεριλαμβανομένης της αποτελεσματικότερης αξιοποίησης των διαθέσιμων χρηματοδοτικών ευκαιριών.	2017-2019
12. Παροχή κατευθυντήριων γραμμών με σκοπό την ανάπτυξη πράσινων υποδομών για καλύτερη διασύνδεση των περιοχών Natura 2000• υποστήριξη έργων για λύσεις που βασίζονται στη φύση, μέσω των πόρων της πολιτικής έρευνας και καινοτομίας της ΕΕ και του προγράμματος «Ορίζοντας 2020».	2017-2019
Δ. Καλύτερη επικοινωνία και προβολή με τη συμμετοχή των πολιτών, των ενδιαφερόμενων μερών και των κοινοτήτων	
13. Υποστήριξη της ανταλλαγής γνώσεων και της συμμετοχής τοπικών και περιφερειακών αρχών, μέσω μιας κοινής πλατφόρμας με την Επιτροπή των Περιφερειών.	2017-2019
14. Αναγνώριση ορθών πρακτικών διαχείρισης τόπων του Natura 2000 και αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις οδηγίες για τη φύση, μέσω σχετικών φόρουμ και της χρήσης νέων τεχνολογιών και δραστηριοτήτων προβολής, και ενίσχυση των δεσμών μεταξύ της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ειδικά στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού έτους πολιτιστικής κληρονομιάς 2018.	2017-2019
15. Ενεργός συμμετοχή των νέων σε μέτρα που αφορούν ανάγκες της κοινωνίας, παρέχοντας τη δυνατότητα συμμετοχής σε δραστηριότητες προστασίας της φύσης σε τόπους του Natura 2000 (Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης).	2017-2019

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.
ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Νοέμβριος 2017

Επίλογος

Οι δυσκολίες του
Εγχειρήματος - Πολιτική
και Κοινωνική Στήριξη

Η Ελλάδα αποτελεί μία από τις χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις της μακροχρόνιας «συνύπαρξης» του ανθρώπου με το φυσικό του περιβάλλον, το οποίο συνδιαμόρφωσε μέσα από δραστηριότητες όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία, ή η αλιεία. Στο πλαίσιο της δυναμικής σχέσης, μεταξύ ανθρώπου και φυσικού περιβάλλοντος, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους προστατεύτηκαν ως χώροι πολιτιστικής και θρησκευτικής αξίας. Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα ανάμεσα σε άλλα είναι τα «ιερά» δάση σε Αθήνα, Άργος, Αρκαδία και Δωδώνη. Ωστόσο οι έννοιες της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της ανάπτυξης, συνεχίζουν σε μεγάλο βαθμό να θεωρούνται αντικρουόμενες και ανταγωνιστικές. Μέχρι και πρόσφατα η διοργάνωση ημερίδας με τίτλο «Επιχειρηματικές δραστηριότητες σε περιοχές Natura 2000 και δυνατότητες ανάπτυξης στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020⁷⁸» και μάλιστα στο πλαίσιο ενός προγράμματος LIFE⁷⁹, θα αντιμετωπιζόταν τουλάχιστον με επιφύλαξη.

Και αυτό διότι τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, για δεκαετίες υιοθετήθηκε η άποψη ότι η προστασία μιας περιοχής συνεπάγεται την απομάκρυνση του ανθρώπου και των δραστηριοτήτων του από τη φύση. Η ίδρυση του Εθνικού Δρυμού Λευκών Ορέων, το 1962, οδήγησε στη σταδιακή εγκατάλειψη και εκκένωση του χωριού της Σαμαριάς μέσα στο φαράγγι, παρ' όλο που η παρουσία του ανθρώπου στην περιοχή χρονολογείται από την προϊστορική εποχή. Στην περίπτωση της προστατευόμενης περιοχής της Δαδιάς, το 1980 ανεστάλη (απαγορεύθηκε κατ' ουσία) η υλοτομία, ενώ στην περίπτωση της Πρέσπας η ανακήρυξη της περιοχής ως Εθνικού Δρυμού, το 1974 οδήγησε στην πλήρη απαγόρευση του καψίματος των καλαμιών στον πυρήνα της Μικρής Πρέσπας. Οι δυο τελευταίες απαγορεύσεις άρθηκαν κάποιες δεκαετίες μετά διότι αποδείχθηκε ότι είχαν αρνητικές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα αλλά και στα προστατευτέα αντικείμενα⁸⁰. Πλέον είναι σαφές σε παγκόσμιο επίπεδο⁸¹ πως η προστασία της βιοποικιλότητας και του φυσικού περιβάλλοντος εν γένει είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το εθνικό μοντέλο ανάπτυξης κάθε χώρας. Οι προστατευόμενες περιοχές δεν αποτελούν κλειστά συστήματα, «οάσεις», στα οποία η βιοποικιλότητα μπορεί να διατηρηθεί εν είδη μουσειακού εκθέματος. Ταυτόχρονα, οι προστατευόμενες περιοχές και η βιοποικιλότητα τους επηρεάζονται (κυρίως) και από τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται εκτός των ορίων τους.

Η ολιστική προσέγγιση και διαχείριση του φυσικού κεφαλαίου του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 σε πανευρωπαϊκό επίπεδο αποτέλεσε και αποτελεί μια τεράστιας σημασίας πρωτοβουλία. Επιπλέον, ακόμη και με αποκλειστικά ανθρωποκεντρικές προσεγγίσεις, τα οφέλη των φυσικών περιοχών στη δημόσια υγεία γίνονται όλο και περισσότερα αντιληπτά και μετρήσιμα⁸². Ιδιαίτερα η πρόσφατη μελέτη⁸³ του Ινστιτούτου για την Ευρωπαϊκή Περιβαλλοντική Πολιτική (Institute for the European

78. Πιο αναλυτικά για την ημερίδα βλ. LIFE-Stymfalia. Διαθέσιμο στο: http://www.lifestymfalia.gr/~media/Files/Stimfalia/LIFE-Stymfalia_Workshop_Invitation.pdf

79. Το πρόγραμμα LIFE είναι το χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον. Το LIFE συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξη και στην επίτευξη των σκοπών και στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020. Διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>.

80. Μαργακού, Χ., Χριστοπούλου, Ι. (2012). «Προστατευόμενες περιοχές: βασικές έννοιες και η αποτελεσματικότητά τους στη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα». Στο Α.Χ. Παπαγεωργίου, Γ. Καρέτσος και Γ. Κατσαδωράκης (επιμ.). *Το δάσος: Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση*, Αθήνα: WWF Ελλάς.

81. Borini-Feyerabend, G., N. Dudley, T. Jaeger, B. Lassen, N. Pathak Broome, A. Phillips and T. Sandwith (2013). *Governance of Protected Areas: From understanding to action. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 20*, Gland, Switzerland: IUCN.

82. Hanna, K. and Coussens, C. (2001). *Rebuilding the unity of health and the environment: A new vision of environmental health for the 21st century*. Washington, DC: National Academies Press, EuroPark Federation. Health and protected areas. Διαθέσιμο στο http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2015/01/Health-and-Protected-Areas_Case-Studies-in-Europe.pdf.

83. ten Brink P, Mutafoglu K., Schweitzer J-P, Kettunen M., Twigger-Ross C., Baker J., Kuipers Y, Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T, and Ojala A. (2016). *The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection. A report for the European Commission. (ENVB.3/ETU/2014/0039)*, London/Brussels: Institute for European Environmental Policy.

Environmental Policy, IEEP) ανέδειξε την εξαιρετική συνεισφορά του φυσικού περιβάλλοντος και των προστατευόμενων περιοχών στην δημόσια υγεία και κυρίως στην κοινωνική συνοχή.

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον παγκόσμιο ανθρώπινο πληθυσμό. Μέσα σε σχεδόν 2.000 χρόνια ο πληθυσμός μας εκτινάχθηκε από τα 170 εκατομμύρια στα 7,3 δισεκατομμύρια⁸⁴. Οι τρέχουσες προβλέψεις εκτιμούν πως τα μεγέθη για τα έτη 2050 και 2100 θα είναι 9,7 και 11,2 δισεκατομμύρια, αντίστοιχα. Όπως και ο πληθυσμός του συνόλου σχεδόν των ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη μας, στην μεταπολεμική περίοδο, ο μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας έχει αυξηθεί σημαντικά. Από 7,6 εκατομμύρια το 1951 σε 11 εκατομμύρια το 2014⁸⁵. Πέραν του μόνιμου πληθυσμού, ο αριθμός των τουριστικών αφίξεων στην χώρα έχει εκτιναχθεί από τις περίπου 33.000 επισκεπτών το 1950, στα 5.271.000 το 1980 και στα περίπου 26.000.000 τουριστών το 2016⁸⁶. Οι εκτιμήσεις για τις αφίξεις κατά το 2021 αναφέρουν το συνολικό αριθμό των 34.800.000⁸⁷. Η αυξημένη, μόνιμη αλλά κυρίως εποχική, ανθρώπινη παρουσία «διεκδικεί» όλο και περισσότερους φυσικούς πόρους. Διεκδικεί όλο και περισσότερο χώρο. Παράλληλα, η οκταετής και πλέον οικονομική κρίση απαιτεί όλο και πιο άμεσες «λύσεις».

Υπό το πρίσμα αυτό:

- η θέσπιση προστατευόμενων περιοχών αποτελεί εργαλείο χωρικού σχεδιασμού, το οποίο επαναπροσδιορίζει τη χρήση, τους στόχους διαχείρισης και τις αναπτυξιακές προοπτικές μιας περιοχής.
- Η λειτουργία μιας προστατευόμενης περιοχής δεν μπορεί να εισάγει στείρες απαγορεύσεις, αλλά διαχειριστικές προσεγγίσεις στη βάση των επιστημονικών δεδομένων και των στόχων της περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής εθνικής πολιτικής.
- Συνεπώς, η θέσπιση προστατευόμενων περιοχών και κυρίως η διαχείριση τους πρέπει να αναγνωριστούν κι ως μέσα οικονομικής ανάπτυξης.

Ως Βιώσιμη Ανάπτυξη ορίζεται η ανάπτυξη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του σήμερα χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες⁸⁸. Ο συνδυασμός του φυσικού με το πολιτιστικό απόθεμα αποτελεί μια νέα πολυδιάστατη πρόκληση για την Ευρώπη, τη Μεσόγειο και πολύ περισσότερο για την Ελλάδα. Το βιώσιμο μοντέλο παραγωγικής ανάπτυξης της χώρας θα πρέπει να προνοεί για τη διατήρηση του φυσικού της κεφαλαίου, με την ενσωμάτωση της ανθρώπινης δραστηριότητας και όχι τον αποκλεισμό της. Το νέο, βιώσιμο μοντέλο παραγωγικής ανάπτυξης στην Ελλάδα πρέπει να εμπεριέχει στον πυρήνα του πολιτικές για το περιβάλλον. Η αναγνώριση, η χωρική αποτύπωση, η αξιολόγηση των οικοσυστημάτων και των πόρων του φυσικού

84. World Population History. Διαθέσιμο στο: <http://worldpopulationhistory.org/map/1/mercator/1/0/25/>.

85. διαΝΕΟσις (2016). Η Πληθυσμιακή Εξέλιξη της Ελλάδας (2015-2050). Διαθέσιμο στο: <http://www.dianeosis.org/research/demography/>.

86. Βλ., ενδεικτικά Δρακόπουλος, Γ. (2003). Ελληνικός τουρισμός 2010: Στρατηγική & Στόχοι, Β' Έκδοση. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ). Διαθέσιμο στο: <http://sete.gr/files/Media/Ebook/ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ%20ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ%202010%20FINAL.pdf>, Χατζηδάκης, Α. (2015). Τάσεις της Τουριστικής Κίνησης 2008 – 2015. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα, και INSETΕ (2016). Ελληνικός Τουρισμός Εξελίξεις – Προοπτικές. Διαθέσιμο στο: http://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos_teyhos-1.pdf.

87. INSETΕ (2016). Ελληνικός Τουρισμός Εξελίξεις – Προοπτικές. http://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos_teyhos-1.pdf.

88. World Commission on Environment and Development (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press, σ. 27.

κεφαλαίου είναι τα αποθέματα της χώρας μας, από τα οποία απορρέουν μια σειρά από περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες που τροφοδοτούν την οικονομική παραγωγή, σε εθνική, περιφερειακή και τοπική κλίμακα. Οι ΦοΔΠΠ της Ελλάδας αποτελούν το κλειδί για την ουσιαστική και μακροπρόθεσμή προστασία και διαχείριση του Φυσικού Πλούτου της χώρας με ξεκάθαρα αναπτυξιακό πρόσημο. Η πρότασή μας, στο πνεύμα και του Σχεδίου δράσης για τη Φύση, τον Άνθρωπο και την Οικονομία για την περίοδο 2017-2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τοποθετεί τους ΦοΔΠΠ ως το κυρίαρχο εργαλείο διαμόρφωσης και εφαρμογής πολιτικών για το περιβάλλον. Η συνεχώς μεγαλύτερη «διεκδίκηση» χώρου και φυσικών πόρων απαιτεί έντιμη και επίμονη διαπραγμάτευση για τη διαμόρφωση ενός συναινετικού και κοινωνικά πλειοψηφικού χωρικού σχεδιασμού που καθορίζει τη χρήση των φυσικών πόρων, τους στόχους διαχείρισης τους και εντέλει τις αναπτυξιακές προοπτικές μιας περιοχής. Η πρότασή μας τοποθετεί τους ΦοΔΠΠ στον πυρήνα της κοινωνικής διαβούλευσης. Μιας κοινωνικής διαβούλευσης που θα πρέπει να διεξαχθεί σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωση

Apostolopoulou, E. and Pantis, J.D. (2009). "Conceptual Gaps in the National Strategy for the Implementation of the European Natura 2000 Conservation Policy in Greece". *Biological Conservation*, 142(1), σ. 221-237.

Apostolopoulou, E., Drakou, E. and Pantis, J.D. (2012). "Unraveling stakeholders' discourses regarding sustainable development and biodiversity conservation in Greece". In, Ghenai, C. (ed.). *Sustainable Development - Policy and Urban Development - Tourism, Life Science, Management and Environment*. pp. 405-430.

Apostolopoulou, E., Bormpoudakis, D., Paloniemi, R., Cent, J., Grodzinska-Jurczak, M., Pietrzyk-Kaszynska, A. and Pantis, J.D. (2014). Governance rescaling and the neoliberalization of nature: The case of biodiversity conservation in four EU countries. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 21, pp. 481-494.

BIO Intelligence Service (2011). Estimating economic value of the benefits provided by the tourism/recreation and Employment supported by Natura 2000, Final Report prepared for European Commission - DG Environment.

Borrini-Feyerabend, G., M. Pimbert, M.T. Farvar, A. Kothari and Y. Renard (2004). *Sharing Power: A Global Guide to Collaborative Management of Natural Resource*, London: Earthscan.

Borrini-Feyerabend, G., N. Dudley, T. Jaeger, B. Lassen, N. Pathak Broome, A. Phillips and T. Sandwith, (2013). Governance of Protected Areas: From understanding to action, Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 20, IUCN, Gland (Switzerland).

Bouwma, I.M., van Apeldoorn, R., Kamphorst, D.A. (2010). Current Practices in Solving Multiple Use Issues of Natura 2000 Sites: Conflict Management Strategies and Participatory Approaches. Alterra, Wageningen, the Netherlands. DG Environment. Report produced as part of the DG Environment Contract No: 07.0310/2008/515147/ SER/B2.

Bouwma, I.M., van Apeldoorn, R. A., Snethlage, Çil, M., McIntosh, N., Nowicki, N. & Braat, L.C. (2010). Natura 2000 – Addressing conflicts and promoting benefits. Alterra, Wageningen, The Netherlands.

Dearden, P, M. Bennett and J. Johnston (2005). "Trends in Global Protected Area Governance 1992-2002". *Environmental Management*, 36 (1), 89-10.

Hanna, K. and Coussens, C. (2001). *Rebuilding the Unity of Health and the Environment: A New Vision of Environmental Health for the 21st Century*. Washington, DC: National Academies Press.

EuroPark Federation (2014). Health and protected areas. Wondering in the Woods. June. Διαθέσιμο στο: http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2015/01/Health-and-Protected-Areas_Case-Studies-in-Europe.pdf.

European Commission (2014). Establishing Conservation Measures for Natura 2000 Sites – A review of the Provisions of Article 6.1 and their Practical Implementation in Different Member States. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm.

European Commission (2016). Commission Staff Working Document Fitness Check of the EU Nature Legislation (Birds and Habitats Directives). Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/docs/nature_fitness_check.pdf.

Hewlett, D. and Edwards, J. (2013). Beyond Prescription: Community Engagement in the Planning and Management of National Parks as Tourist Destinations. *Tourism Planning & Development*, 10 (1), pp. 45-63.

Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F, Dudley, N. and Courrau, J. (2006). Evaluating Effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas. 2nd edition. Switzerland and Cambridge, UK: Gland, IUCN.

IUCN - UNEP World Conservation Monitoring Center (2003). 2003 United Nations List of Protected Areas. Cambridge UK.

Kettunen, M., Torkler, P. and Rayment, M., 2014. *Financing Natura 2000 Guidance Handbook. Part I – EU funding opportunities in 2014-2020*. A publication commissioned by the European Commission DG Environment. June.

Kettunen, M., Green, S., McConville, A., Menadue, H., Newman, S., Poláková, J., Torkler, P. and Underwood, E. (2014). *Financing Natura 2000 Guidance Handbook. Part II – Analysis of Natura 2000 management measures eligible for financing in 2014-2020*. A publication commissioned by the European Commission DG Environment. June.

Lausche, B. (2011). Guidelines for Protected Area Legislation, IUCN, Gland (Switzerland).

Margules C.R. and Pressey, R.L. (2000). "Systematic Conservation Planning". *Nature*, 405. pp. 243-253.

Paloniemi, R., Apostolopoulou, E., Cent, J., Bormpoudakis, D., Scott, A., Grodzinska-Jurczak, M., Tzanopoulos, J., Koivulehto, M., Pietrzyk-Kaszynska, A. and Pantis, J.D. (2015). "Public participation and environmental justice in biodiversity governance in Finland, Greece, Poland and the UK". *Environmental Policy and Governance*, 25. pp. 330-342.

Sandwith, T., C. Shine, L. Hamilton and D. Sheppard (2001). Transboundary protected areas for peace and co-operation, Gland, Switzerland: IUCN.

Secretariat Convention on Biological Diversity (SCBD) (2004). Biodiversity Issues for Consideration in the Planning, Establishment and Management of Protected Area Sites and Networks, CBD Technical Series no 15, SCBD, Montreal (Canada).

Stolton, S., P. Shadie and Dudley, N. (2013). IUCN WCPA Best practice guidance on recognising protected areas and assigning management categories and governance types. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 21, Gland, Switzerland: IUCN.

ten Brink P., Mutafoglu K., Schweitzer J-P, Kettunen M., Twigger-Ross C., Baker J., Kuipers Y., Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T., and Ojala A. (2016). The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection. A report for the European Commission (ENV.B.3/ETU/2014/0039), Institute for European Environmental Policy, London/Brussels.

Vokou, D., Dimitrakopoulos P, G., Jones N., Damialis A., Monokrousos N., Pantis J.D., Mazaris, A.D. (2014). Ten years of co-management in Greek protected areas: An evaluation. *Biodiversity and Conservation*. 23, pp. 2833-2855.

UNEP-WCMC and IUCN (2016). Protected Planet Report 2016. UNEP-WCMC and IUCN: Cambridge UK and Gland, Switzerland.

UNEP-WCMC (2017). Protected Area Profile for Greece from the World Database of Protected Areas, February 2017. Available at: www.protectedplanet.net

World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press. p. 27.

WWF International (2004). Are protected areas working? An analysis of forest protected areas by WWF. Gland, Switzerland.

WWF (2006): Natura 2000 in Europe. An NGO assessment. Budapest.

Ελληνόγλωσση

Δημόπουλος Π., Bergameir E., Θεοδωρόπουλος Κ., Fischer, P. και Τσιαφούλη Μ., 2005. Οδηγός Παρακολούθησης Τύπων Οικοτόπων και Φυτικών Ειδών στις Περιοχές του Δικτύου Natura 2000 με Φορείς Διαχείρισης στην Ελλάδα – Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων / Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων–ΥΠΕΧΩΔΕ.

διαΝΕΟσις (2016α). Η Πληθυσμιακή Εξέλιξη της Ελλάδας (2015-2050). Διαθέσιμο στο: <http://www.dianeosis.org/research/demography/>.

διαΝΕΟσις (2016β). Η Ερευνά ως Μοχλός Ανάπτυξης Της Ελληνικής Οικονομίας. Διαθέσιμο στο: http://www.dianeosis.org/research/research_policy/.

Δίκτυο Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (2016). Εθνικό σύστημα προστασίας και διαχείρισης περιβάλλοντος – βιοποικιλότητας (επικαιροποιημένη πρόταση). 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο Οικολογίας, Ελληνική Οικολογική Εταιρεία, 20-23 Οκτώβριου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Δρακόπουλος, Γ. (2003). Ελληνικός τουρισμός 2010: Στρατηγική & Στόχοι, Β Έκδοση. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ). Διαθέσιμο στο: <http://sete.gr/files/Media/Ebook/ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ%20ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ%202010%20FINAL.pdf>.

Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης (2004). Οι Προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα. ΥΠΕΧΩΔΕ.

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) (2000). Σχεδιασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού, WWF ΕΛΛΑΣ. Μέρος Α & Β. Διαθέσιμο στο: http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/ecoeotb.pdf.

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ) (2004). Εθνικός σχεδιασμός για την οργάνωση και ανάπτυξη του οικοτουρισμού, ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. (2004). http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Master_Plan_Agrotouristiki_2004.pdf.

Επιτροπή Φύση «2000» (2011). Εθνικός σχεδιασμός για τη βιώσιμη διαχείριση του δικτύου Natura κατα την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Προκαταρκτική πρόταση χρηματοδότησης από LIFE-NATURE. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=DZ7sozulgY4%3d&tabid=764&language=el-GR>.

Επιτροπή Φύση «2000» (2011). Λειτουργική αναδιάρθρωση των σχημάτων διαχείρισης για βιώσιμη και αποτελεσματική προστασία. Προϋποθέσεις και κριτήρια. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=guMca1Y9Msk%3d&tabid=764&language=el-GR>.

Επιτροπή Φύση «2000» (2011). Ο θεσμός των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. 10 χρόνια εφαρμογής. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=PckRvxTB9Yw%3d&tabid=764&language=el-GR>.

Επιτροπή Φύση «2000» (2012). Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών μη υπαγόμενων σε φορείς διαχείρισης. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=bDm9i%2bMVQhk%3d&tabid=764&language=el-GR>.

Ζυγάκη, Α. (2014). Τουρισμός και περιβάλλον: διαχείριση, ανάδειξη και προώθηση των περιοχών Natura 2000 του δήμου Ιεράπετρας Κρήτης. ΑΤΕΙ Κρήτης, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης (Ιεράπετρα).

INSETE (2016). Ελληνικός Τουρισμός Εξελίξεις – Προοπτικές. Τεύχος 1, Ιούλιος 2016. http://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos_teyhos-1.pdf.

Κακούρος, Π., Τσιαούση, Β. και Χατζηκαραλάμπους, Ε. (2004). Οδηγίες εκπόνησης σχεδίων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) και ΥΠΕΧΩΔΕ. σελ.72.

Καραβέλλας, Δ., Κατσαδωράκης, Γ., Μαραγκού, Π. και Σβορώνου, Ε. (2003). Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών: Οδηγός Ορθής Πρακτικής. Αθήνα, WWF Ελλάς και ΥΠΕΧΩΔΕ. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/egxiridiopa.pdf>.

Καρακάση-Καρακασίδη, Β. (2012). Ανάπτυξη του τουρισμού σε προστατευόμενες περιοχές με περίπτωση μελέτης την λιμνοθάλασσα Μεσολογίου. ΑΤΕΙ Πειραιά. Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Κοτζαμάνης, Β. 2015. «Ο πληθυσμός της Ελλάδας: Τάσεις και προοπτικές». *Δημογραφικά Νέα*, 25.

Κωνσταντινόπουλος, Γ. (2014). Αξιολόγηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου που διέπει την λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, εντοπισμός προβλημάτων και προτάσεις παρεμβάσεων για την βελτιστοποίηση της λειτουργίας τους με επίκεντρο την διασφάλιση της οικονομικής τους βιωσιμότητας (μελέτη που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Έργου «Οργάνωση των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και Σχεδιασμός της Πρώτης Φάσης Λειτουργίας τους», για λογαριασμό του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Λεγάκης, Α. και Μαραγκού, Π. (επιμ.) (2009). Το κόκκινο βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας. Αθήνα: Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία, σελ. 528.

Μαραγκού, Π. (2003). «Οι προστατευόμενες περιοχές του 21ου αιώνα: Η πορεία από τα περιφραγμένα καταφύγια στην αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης». Στο Δ. Καραβέλλας, Γ. Κατσαδωράκης, Π. Μαραγκού, Θ. Νάντσου, Ε. Σβορώνου. *Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών: Οδηγός Ορθής Πρακτικής*. Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων & WWF Ελλάς, σελ. 35-70.

Μαραγκού, Χ., Χριστοπούλου, Ι. (2012). Προστατευόμενες περιοχές: βασικές έννοιες και η αποτελεσματικότητά τους στη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα. Στο Παπαγεωργίου, Α.Χ., Γ. Καρέτσος και Γ. Κατσαδωράκης (επιμ.). *Το δάσος: Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση*, Αθήνα: WWF Ελλάς, σελ. 155-172.

Μπεριάτος Η. (2003). Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα: θεσμικές εξελίξεις, προβλήματα και προοπτικές, Αειχώρος: Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης, 2, σελ. 58-89.

Μυλωνόπουλος, Δ. και Μοίρα, Π. (2010). Το θεσμικό πλαίσιο της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα - Η περίπτωση του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΔΙΚΑΙΟ, σελ. 429-435.

Νάντσου, Θ. (2007). «Οι πολιτικές περιπέτειες της προστασίας της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα. Από τους Εθνικούς Δρυμούς στο δίκτυο Natura 2000». Στο R. Primack, Γ. Διαμαντόπουλος, Μ. Αριανούτσου, Δ. Δανιηλίδης, Σ. Βαλάκος, Π. Παφίλης, Ι. Δ. Παντής. *Διατήρηση και προστασία της βιοποικιλότητας*. Αθήνα: Εκδόσεις Αεί, σελ. 337-345.

Ντάφης Σ. (1995). Επιλεγμένα Θέματα Διαχείρισης Περιβάλλοντος - Ο Ρόλος του Δάσους στην Προστασία του Περιβάλλοντος και του Ανθρώπου. Αθήνα: Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή.

Ντάφης Σ., Παπαστεργιάδου Ε., Γεωργίου Κ., Μπαμπαλώνας Δ., Γεωργιάδης Θ., Παπαγεωργίου Μ., Λαζαρίδου Θ., Τσιαούση Β. (1997). Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Το Έργο Οικοτόπων στην Ελλάδα: Δίκτυο ΦΥΣΗ 2000. Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας – Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων / Υγροτόπων, σελ. 932.

Σκούλλος Μ. (επιμ.) (2008). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη σε Προστατευόμενες Περιοχές: Επιμορφωτικό υλικό. Αλάμπη Α., Κουρούτος Β., Μαλωτίδη Β., Μαντζάρα Μ., Ψαλλιδάς Β. Αθήνα: Εκδ. ΜΙΟ-ECSDE.

Τογρίδου, Α. (2006). Ολοκληρωμένη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών: Η περίπτωση του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου. Διδακτορική διατριβή, Τομέας Οικολογίας, Τμήμα Βιολογίας, Σχολή Θετικών επιστημών, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη.

Περιβαλλοντικές ΜΚΟ (αναφορά επτά περιβαλλοντικών ΜΚΟ) (2005). Αναφορά για την κατάσταση του συστήματος προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα. Διαθέσιμο στο: <http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/05may%20rpt-common%20ngos%20pas-gr.pdf>.

Περιβαλλοντικές ΜΚΟ (υπόμνημα εννέα περιβαλλοντικών ΜΚΟ) (2013). Σε αδιέξοδο οδηγεί την προστασία της φύσης το υπουργείο Περιβάλλοντος. Διαθέσιμο στο: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Jul17-PAs-NGOs-ypomnima.pdf>.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=2VfClB5XfW4%3D&tabid=232&language=el-GR>.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο NATURA 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 ΕΛΛΑΔΑ (Β' Φάση). Ιούλιος. Διαθέσιμο στο: <http://ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=gFJUC2xMz70%3D&tabid=232&language=el-GR>.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο NATURA 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 ΕΛΛΑΔΑ (Β' Φάση). Δεκέμβριος. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=bZfp%2BbTXoYU%3D&tabid=539&language=el-GR>.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2014). Εθνική Στρατηγική για Βιοποικιλότητα. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=237&language=el-GR>.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Επιτροπή «Φύση 2000». Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=764&language=el-GR>

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο NATURA 2000. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432&language=el-GR>.

Φουστέρη, Ν. (2012). Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε Προστατευόμενες Περιοχές: Η περίπτωση της ευρύτερης περιοχής Παρνασσού. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Τμήμα Οικονομικών Επιστημών. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διοίκηση και Οικονομία».

Χατζηδάκης, Α. (2015). *Τάσεις της Τουριστικής Κίνησης 2008 – 2015. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

WWF Ελλάς (2004). Αξιολόγηση του συστήματος προστατευμένων περιοχών της Ελλάδας: από τη θεωρία στην πράξη. WWF Ελλάς. Κείμενο πολιτικής. Σεπτέμβριος. Διαθέσιμο στο: <http://politics.wwf.gr/images/stories/docs/04sep%20wwf%20pas%20assessment.pdf>.

WWF Ελλάς (2008). Ένα βιώσιμο μέλλον για τα δάση της Ελλάδας – Πρόταση για ουσιαστική βελτίωση του συστήματος προστασίας των δασών από τις πυρκαγιές. WWF Ελλάς. Διαθέσιμο στο: http://politics.wwf.gr/images/stories/political/dasikipolitiki/protasi%20dasoprostasias_may%202008_opt.pdf.

WWF Ελλάς (2011). Ενίσχυση της προστασίας της φύσης. Πρόταση του WWF Ελλάς για ένα συνεκτικό, ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Διαθέσιμο στο: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/NATURE-policy-reform.pdf>.

WWF Ελλάς (2016). Νόμος και Περιβάλλον στην Ελλάδα. Έκθεση 2016 για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2016.pdf>.

WWF Ελλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία & Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (2009). Ελληνικοί Υγρότοποι Ραμσάρ: Αξιολόγηση Προστασίας και Διαχείρισης. Αθήνα. Φεβρουάριος. Διαθέσιμο στο: http://www.wwf.gr/images/pdfs/2012Jul_Epistoli_FD_NGOs.pdf.

WWF Ελλάς, Greenpeace, Αρκτούρος, Αρχέλων, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, ΜΟπ, Καλλιστώ και Δίκτυο Μεσόγειος SOS (2009). Πρόταση για ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για την προστασία της βιοποικιλότητας. Αθήνα. Οκτώβριος. Διαθέσιμο στο: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/protasi-gia-viopoikilotita.pdf>.

